CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

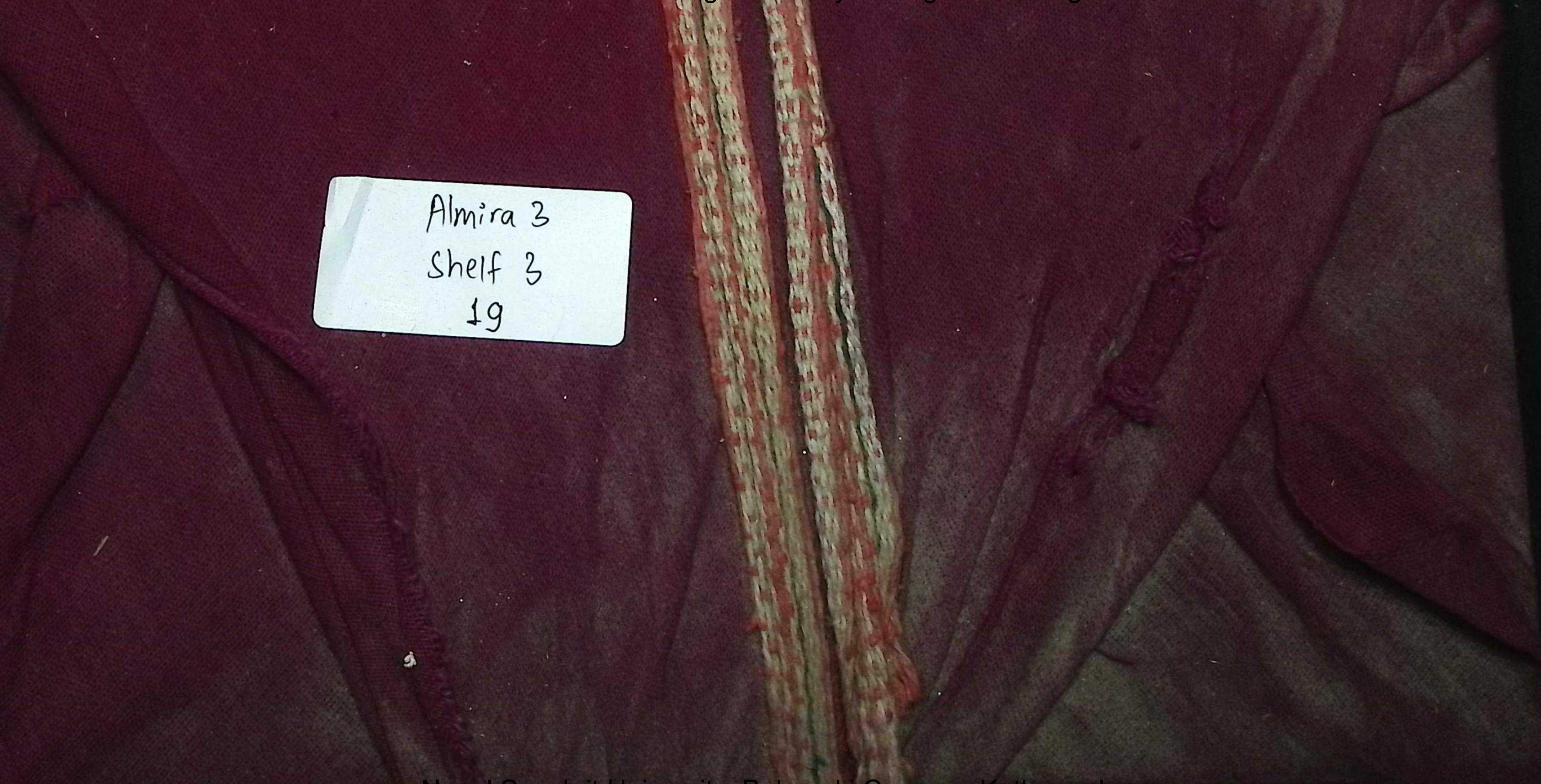

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu.

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

देव्यामल

मू. २८।-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

ज न क १८२२

॥निस्वा॥
॥१॥

॥ॐ नमः शिवाय॥ कैलासशिखरे रम्ये नानारत्नोपशोभिते॥ सिद्धविद्याध
राकीर्णे यक्षगन्धर्वसेविते॥ तत्रासीनो महादेवः श्रीकण्ठेश्वरपूजितः॥ प्र
णम्य चरणौ तस्य देवी चरणमब्रवीत्॥ भगवन् सर्वधर्मज्ञ लोकनाथ जगत्पते
॥ प्रतिष्ठां देवदेवस्य श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतः॥ इष्टा बहुविधा धर्मास्त्वत्प्रसादान्मया
विभो॥ शिवधर्मेण न तृप्तो भविष्यसि॥ सर्वधारणं धर्मञ्च विशुद्धं शिवात्मकं
॥ कथयस्व महादेव लिङ्गसंस्थापनं प्रभो॥ लिङ्गस्य पिण्डिकायाश्च प्रासादस्य म
हेश्वर॥ आचार्यमूर्त्तिपानाञ्च लक्षणं कथयस्व मे॥ ज्ञानं ज्ञेयं यथा वापि यत्त्वया
न प्रचोदितम्॥ तत्सर्वं मम देवेश बालरायाउक्तुमर्हसि॥ एकचित्तप्रसन्नात्मा
श्रीकण्ठो विश्वनायकः॥ विमलमाननं वीक्ष्य प्रोवाच भगवान् शिवः॥ कथयामि
न संदेहः सर्वं तत्त्वाद्विशेषतः॥ निश्वासाख्ये महातन्त्रे देवी भेचचरानने॥ भवतन्त्रे

॥ग॰॥
॥१॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

षुराणामंप्रतिष्ठानंश्चमुत्तमं ॥ अविरुद्धमसंदिग्धंपरिपूर्णमनाकुलम् ॥ वक्ष्या
म्यनुक्रमेनैवश्रुयतांज्ञानमुत्तमम् ॥ इतिनिश्वासाख्यमहातंत्रेवीजभेदप्रातिष्ठा
तंत्रेदेव्यामतेप्रश्नवयद्वृत्तःप्रथमःईश्वरउवाचपुरापकर्मानुबन्धेनशिवभक्ति
भवेद्यदा ॥ तदाप्रवर्त्ततेःप्रत्सौलिङ्गसस्थापनेमतिस्ततनश्चारोयषतैविद्याशास्त्र
ज्ञःशैशिल्पिनंगुरुं ॥ शास्त्रज्ञस्थपतिदृष्ट्वास्थापकंश्चोपसमर्पयेत् ॥ प्रतिष्ठात्त
त्त्वतत्त्वज्ञाःशिवशास्त्रविशारदाः ॥ आचार्यश्चतुरोवर्णाःलिङ्गसंस्थापकाःसदा ॥
नग्नाकापालिकाश्चैवतथाश्चैवात्मलिङ्गिनः ॥ यद्यपिशास्त्रतत्त्वज्ञास्थापकाःन
कदाचनः ॥ कन्यानीनार्किकोतु ॥ चःप्रशास्त्रसमयेच्युनः ॥ आलस्यानिर्द्दयेःक्रू
रःश्रद्धानेपुनवर्जित्तःनिशात्यागर्विजाराग्निकृतघ्नःकुपितभुनः ॥ परीपवाद
शीलश्चकुशाङ्गीकलहात्मकः ॥ प्रतिष्ठातत्रकिंश्चिद्भिनःपशुशाश्चानुरंजितः ॥ ततो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

यदेशादीनश्चनाचार्य्योन च साधकः॥ तेन संस्थापितं लिङ्गं सिद्धिदं न कदाचनः
॥ तन्त्रायसमयेद्भित्तिक्रान्त्यादिस्थेन्मूलमुत्तमम्॥ कुनखी वामनः कुब्जो हीनाङ्ग
खुखुसस्तथा॥ व्याधिनः स्वामदत्तश्च क्लीवः खल्वाट विश्वरोव्यसनीसवकः क्रू
रः शिथिलः पारदारिकः॥ निषद्धग्रामयाजी विचपुरोधाविक्रुनस्तथा॥ देवाय
जीवि च मत्सरी चाप्यसंस्कृत॥ शास्त्रेष्वमित्वजिताः ह्येतेप्रतिष्ठायानमाजयेत्॥
प्रतिष्ठातं च तत्वज्ञवेदवेदाङ्गपारगः॥ वर्जयेन्नेतसर्वेभ्युतंसनास्तिकं॥ प
दवाक्यप्रमानज्ञ॥ ब्राह्मणो वेदपारगो प्रतिष्ठातं च किंचिज्ञः स्थापको प्रेषुशाष्पने॥
प्रतिष्ठातं च तत्वज्ञः शिवशारदः॥ सोपि नस्थापयेकोपि हृष्ठः यम्भुशास्त्रानुरंजितः॥ प
उक्तं वदशास्त्रेषुतत्सर्वं विस्याद्धिवारानेन तत्क्रदेवुहृदयते॥ आचार्यः शिवशास्त्र
ज्ञाः प्रतिष्ठातन्त्रपारगाः॥ ब्रह्मचारी गृहस्थो वा शिवभक्तिपरायणाः॥ शिवशास्त्र

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

र्मसंतुष्टस्समयाचारपालकः॥ आर्यदेशसमुत्पन्नोजितक्रोधोजितेन्द्रियःशान्त
प्रियवादीनित्यंदेवाग्निगुरुपूजकं॥ प्रतिक्रमकवित्प्राज्ञोदीक्षाकर्मसुपेशल॥ शि
वशास्त्रोक्तवितात्मापशुशास्त्रेपरांमुखः॥ अनुग्रहेकवित्तस्तुविनीतात्माविमत्स
रः॥ विरक्तोलौकिकेधर्मेशिवधर्मानुरंजितः॥ पद्रदयान्वितोदक्षःशास्त्रोक्त॥
कर्मतत्परः॥ ध्यानादिकलवेत्ताचस्मृतिमांश्चात्मतत्परः॥ शिवसद्भावतत्वज्ञःस
यवस्थायकःस्मृतः नमयपनमास्थापेलिङ्गार्थीह्यमुवाससाः॥ तेनसंस्थापितंलि
ङ्गंधर्मकामार्थमोक्षदः एवमाराध्ययत्नेनगुरुःसर्वार्थसाधकं॥ ततश्चान्वेष
येद्विद्यांशिल्पिनंसुकुलोद्भवम्॥ विनितोधर्मशीलश्चवस्तुविद्याविशारदः॥ ध
र्मज्ञःनिपुनस्तज्ञअनालस्योविमत्सरः॥ लक्ष्यःलक्ष्मीन्वितोसाधुःजितक्रोधो
जितेन्द्रियः॥ ईदृशात्पिनंविद्याजयेत्लिङ्गकर्मणि॥ इतिस्थापकस्थापतिलक्षयाः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पटलः द्वितीयश्लोलह ॥ परमेश्वर उवाच ॥ पार्थिवादिप्रभेदेन लिङ्गं सप्तवि
धं स्मृतम् ॥ पार्थिवं द्विविधं स्मृतं ॥ पार्थिवं दारुजं शैलं लोहजं रत्नजं तथा ॥
कौसुमं गन्धजं चैव लिङ्गं सप्तविधं स्मृतम् ॥ एतत्सप्रममाख्यातम् चलं चैव
च ॥ लाचलं स्थिरं प्रासादलिङ्गस्यो चलं सर्वत्र पूजते ॥ पार्थिवं दारुजं शैलं त
था चैवी चलं स्मृतं ॥ चलं वै रत्नजं प्रोक्तं लोहजं तु चलं केसुभेङ्गन्धजं चैव न स्थि
रं तु चलं स्मृतम् ॥ स्थिरा इलमरिा इ लेपूज्यं तावत्कालं तु नान्यथा त्वामहत्तत्सम
एता चैव तावत्कालं तु पार्थिवम् ॥ भेदेन वक्ष्ये धातोर्या लिङ्गं या लोहजं स्मृतम्
सौवर्णं ताम्रजं रौप्यं कांस्यं चैव पैत्तलं तथा ॥ आयसं सीसं लोहं चाष्टि लोहं त्रपुसीस
जम् ॥ मणिनः पद्मरागस्फटिकमौक्तिकास्तथा ॥ पद्मप्रवालवज्राख्यमिन्द्रनीलं
च रत्नजम् ॥ इन्द्रो वज्रमयं लिङ्गं सिद्धाः प्रवालसंभवम् ॥ नागेन्द्रमौक्तिकलिङ्गं च

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

हरास्फाटिकस्तथा ॥ इन्द्रनीलमयलिङ्ग विष्णुसंपूज्यत्तेसदा ॥ रभजंलिङ्गमाख्या
त्तेलोहजंप्रोच्यतेपुनः ॥ चनदकाचनंलिङ्गविविधंपुज्यतेसदा ॥ आदित्यस्ताम्रज
लिङ्गविश्वदेवास्तुराजनः ॥ वसवकास्यमिछन्तिमरुतःपित्तलामयम् ॥ यमरूप्यमय
संलिङ्गपूज्यत्तेराक्षसासुराः ॥ सर्वलोहत्वसात्तराडःगुह्यकास्तुमात्तिराडः ॥ वयंबःसर्व
मिछन्तिपिशाचाःत्रपुसीमयं ॥ पार्थीवंत्यग्निनोदेवोक्ष्पाविधारास्तथा ॥ पूज्यन्तिदा
रुजंलिङ्गसिद्धगान्धर्वकिन्नरा ॥ सैलजंरत्नजंलिङ्गब्रह्माविष्णुदयःसुरा ॥ पूज्यन्ति
तन्त्रयत्नेचधर्मकामार्थमोक्षदः ॥ शान्तिपुष्टिकरानित्यपार्थिवंराज्यसिद्धये ॥ पू
जनीयाप्रयत्नेनइछासिद्धिफलप्रदं ॥ सिद्धिदंमुक्तिदंशैलंसर्वकामफलप्रदं ॥ प्रा
सादस्यायपेप्यभाङ्गहत्तंत्रहितावह ॥ विद्याधरप्रदंप्राप्नोप्रत्रार्थीभूतयेतथा
॥ दारुजंपूजयन्लिङ्गयथोक्तफलदर्शनात् ॥ सर्वकामप्रदंलिङ्गंशैलंराज्यप्रसाध

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

निस्वा
४

नं॥ पूजयेत्सर्वयत्नेन धर्मकामार्थमोक्षदम्॥ लिङ्गं तत्त्रिविधं प्रोक्तं साधमासिद्धि
दं॥ शान्तिके पौष्टिके शस्तं तथाभ्यक्ष्वेडकर्मणि॥ उत्तिष्ठसिद्धिदं लिङ्गं रत्नजं सर्वकाम
दं॥ मुक्तिदं कैलमं प्रोक्तं सौभाग्यदं श्वगान्धजं॥ दावेलं वैसित्यर्थं प्रोक्तं कल्याणं सौरतं
प्रासादे तु न संस्थाप्यं न तत्कालक्षमर्पयेत॥ शान्तिपुष्टिकरं त्वर्पसौवर्णं भुक्तिमुक्ति
दम॥ नाम्रजं पुत्रजं प्रोक्तं पुत्रार्थं पूजयेद्बुधः॥ राजतं भूरिदं लिङ्गं सर्वदा कान्तिवर्द्धनं
॥ कस्तमुच्चाटने शस्तं मुक्तिरत्नत्रिकोणिना॥ पत्तलानामपि लिङ्गं कल्याणकफलदं स्मृ
तम्॥ आयसं शत्रुनाशाय सर्वलोहं तु सिद्धिदं॥ त्रिलोहस्यार राशी तु तथा च त्रपुसी
सजम्॥ क्षुद्रकर्मणि नागीस्यात् लोहं तु पुंसीसजम्॥ सर्वलोकहितं लिङ्गं स्फाटिकं सर्व
कामदं॥ यद्यत्परत्नजं लिङ्गं तत्तः सर्वकर्मदम॥ इति लिङ्गयोनिपूर्लक्षणतो पाः श्री
कं॥ लिङ्गयोनिप्रभेदेन [illegible]फललक्षणाफलम्॥ लिङ्गमानविशेषणापिण्डिकाचा

गुरु:
४

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

मितेधुना ॥ यथालाभप्रमानेनकेशुमंगात्वजंस्मृतम् ॥ स्थण्डिलेमण्डलेपूजेकेशु
मंपिण्डिकाशुभं हेमजंस्फाटिकेलिङ्गंकुर्यादिकाङ्गुलशुभ ॥ अथवाषडङ्गुलंसम्यक्
र्यादाचतुरङ्गुलम् ॥ तथाचाष्टाङ्गुलंकुर्यादथवाद्वादशाङ्गुलंरेकङ्गुलंसमारभ्य
लिङ्गमुक्तंसतः रत्नजंस्फटिकंलिङ्गप्रमानेनतुकीर्त्तितम् ॥ यथेष्टलोहजंकुर्या
त्सिद्धयालक्षणान्वितम् ॥ एकाङ्गुलसमारभ्यलिङ्गमुक्तप्रमान ॥ तत्वप्रमाने
नकर्त्तव्यालिङ्गस्यपिण्डिकाशुभा ॥ मृत्तमयापार्थिवस्योक्तादारविदारुजस्य
॥ चशैलजाशैलजंवैवस्फाटिकस्यतुस्फाटिका ॥ लोहजस्यतुलिङ्गस्यसहजाए
वपिण्ठिका ॥ स्वयंनिसंभवाकार्यालिङ्गानांसरूपाकजा ॥ लिङ्गन्तुपिण्डिकामध्ये
शुममलक्षणोत्वीतम् ॥ लोहजस्यपिण्डिकाश्वप्रवर्त्तिताः ॥ रत्नजस्यैवलिङ्गस्य
पिण्डिकाविविधास्मृत ॥ सहजापिण्डिकात्यैकानथास्वयंनिकापरा ॥ मध्येलि

निबा. ५

ज्ञात्विताहिकासहजाङ्गभ्रुवर्ज्जिताः॥ मध्यस्थाभ्रान्विनाचान्यालिङ्गस्ययापृथक्
स्थिता॥ स्वयानिसंभवाशालालोहजाश्चैवपाकजा॥ रत्नजस्यैवलिङ्गस्यसुष्ठश्चापि
रिडकास्मृता॥ रत्नजस्यतुलिङ्गस्यतथाचस्फटिकस्यतु॥ स्वयानिसम्भवान्यायाअ
थवालोहसंभवा॥ हेमामरकतस्योक्तायमरागस्यशाम्यते॥ स्फटिकस्यैवलिङ्गस्यरज
तामौक्तिकस्यतु॥ ताम्रजापुष्परागस्यशेषानांहेमजातुरा॥ स्यारिडलंकौसुमंस्योक्तागन्ध
जस्यैवगान्धजा॥ नान्यथासुजलिङ्गपिरिडकानान्यधातुजा॥ पन्नगंतुभवलिङ्गपिरिड
कातस्यतथाथा॥ अर्व्वाविश्वराविस्तीराग्निद्विगुरणावोछ्रयनतु॥ चतुरस्रातुहनावाच
ललिङ्गस्यपिरिडका॥ सुव्रभ्रास्तुतलाचैवसुखातचसुमखेला॥ सुपुरणाचकर्त्तव्यापि गुहः
रिडकालक्षणान्विता॥ सुहतानिवुराणभडामध्यक्षाक्षमाद्विमेखला॥ अधोर्ध्वेञ्च भम ५
कार्यापिरिडकायत्रिमेखलापूजानागार्द्धभागस्यमेखलास्यात्रिभागतः॥ खातस्योन्त

सुमारोतन् अथवा पादवर्ज्जितं ॥ अर्वामानेप्रमाणंतस्यान्तुमारोत्तद्धि हि निर्गतम् ॥ वित्त
रन्तुन्तुमारोत्तुमूलहैमेतद्वर्ज्जितं ॥ मध्यात्त्रिभागतः कार्यः जलमार्गामनोरम ॥ पूजाभाग
द्विवाहल्यप्रमाणंललक्षणान्वितां ॥ लिङ्गप्रवेशनिम्नन्तुलिङ्गसंस्थान्तविस्तरं ॥ तान्तु
ननाधिकम्यानांतुजलोमवप्रमिष्यते संपंचाभाजितंलिङ्गंत्रिधाबासंविभाजितं
भागद्वयमथैकंवारवप्रेतस्य ॥ निवेसयेत्तरागत्रपद्धंपंवापितुसमपिरिडकेपयि ॥ पूजा
भागसमाक्षान्तेप्रशस्तंलक्षणान्वितं ॥ एवंनिवेशितंलिङ्गंवज्रलेपनबुद्धिमान् ॥ कृ
त्वासुनिश्चयंलेपमात्प्रातिष्ठाकामदान् ॥ स्तुतिथोचसुनिक्षेत्रेनिमित्तेशजनान्विते
संप्रेतम्पार्थिवंलिङ्गप्रोच्यतेलक्षणान्वितम् ॥ इति रत्नजलिङ्गलक्षणपटलचतुर्थः ॥
श्लोक ॥ प्रत्यक्षंचैवयक्षंचापार्थिवंलिङ्गमिष्यते ॥ तत्राप्यक्षंप्रमशक्तिआयश्रीवल्ल
वर्द्धनं ॥ पर्वताग्रेणोदितीरेपुण्यपक्षत्रेमतोरमे ॥ लिङ्गार्थमृत्तिकाग्राह्यप्रशस्तासर्वका

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मदा॥ सुतिथौ च सुनक्षत्रे निमित्ते शकुनान्विते॥ गुह्यकल्पोपदेशेन मृत्तिका लक्षणान्वि
ता॥ श्वेतपीतं तथा रक्तं कृष्णं चासु मनोरमं॥ श्लक्ष्णचूर्णानि ततः कृत्वा पंचगव्येन मर्द्दये
त्॥ कपिलं तु घृतं स्कारं मनःशीलेन मेव च॥ यवगोधूमजं चूर्णं माषचूर्णं तथा तिसि
ज॥ अहून्य सर्व चूर्णानि तथा चन्द्र लोद्भवं॥ संमर्घसुपरि श्राव्य यर्चेन तु प्रलयन्ततः॥ न
तकमापतोय नक्षार वृक्षभवेन तु॥ मर्द्दयेत्तु सर्व चूर्णानि पिच्छिलेन सुगन्धिना॥ ए
वमालाश्म चूर्णानि मृत्तिका सहितानि तु॥ मार्ज्जयेन प्रयत्नेन माषास्कं वकुलस्य तु॥
श्रीवेग्गुलश्चैव सर्जगन्धरसं तथा॥ सर्व्वलोद्भवं गुह्य एकाकं न्यविमर्द्दयेत्॥ पंचा
निर्यास संयुक्तं मासपक्षे निधापयेत्॥ ततो लिङ्गं प्रकुर्वीत ज्येष्ठमध्यमकन्यसं॥ सर्वरत्ना
नि बीजानि धातूंश्चौषधि संयुतं॥ निक्षिपेल्लिङ्ग मध्ये तु विधिवच्छास्त्रवित्तमः॥ सुच्छाया
निर्व्रणा कुर्यात् सुसमं लक्षणान्वितम्॥ पार्थिवं लिङ्गमोक्षानाम्पिण्डिकानामन्तलयी॥

गुरु॰
६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

इतिपार्थिवहित्रिङ्गलक्षणपंचलपंचमः ॥ श्लोक ॥ सांप्रतंन्द्राहृज्जंलिङ्गप्रोच्यतेल-
क्षणान्वितम् ॥ सर्वकामप्रदंदेवशैलजंसुरपूजितं ॥ सुतिथौचसुनक्षत्रेसुयोगेकार-
णान्विते ॥ शुक्लपक्षेऽनुकूलेषुसुग्रहेचोत्तरायणे ॥ शितवस्त्रपरीधानेश्चन्दनेनान-
लेपिनः ॥ मण्डितंपुष्पमालाभिरंचापिशिल्पिनासह ॥ संयतःशिल्पिनिस्पाद्यसहा-
येर्वलवत्तरैः ॥ शिवंसंपूज्यविज्ञाप्यशास्त्राणिपूजयेत्ततः ॥ ध्यात्वाशिवंचरहंप्राश्यपञ्च-
लाङ्गकृतविग्रहः ॥ ब्राह्मणान्वाचयित्वातुकुर्यान्मङ्गलवाचकं ॥ दर्पणंरचणादुर्वादर्वि-
कुसुमभूत्तमं ॥ पूर्णकुम्भंफलंचैवबन्दयित्वाविचक्षणः ॥ वनप्रस्थापितोपायानि-
मित्तंप्रतिलक्षयेत् ॥ दिव्यान्तरीक्षभौमानिशुभानिचेशुभानिच ॥ शुभेनुप्रतितोपायाद-
शुभेनुनिवर्त्तयेत् ॥ शतमष्टोत्तरंजप्त्वाबहुरूपंव्रजेत्पुनः ॥ बहुरूपेणमंत्रेणजप्तेना-
ष्टशतेनतु ॥ ततस्याःदुरितंसर्वयात्राचफलदाध्रुवं ॥ अस्त्रंधत्वाततोमंत्रीकुर्या-

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नि॰स्वा॰ ७

नुदिग्विभेचनम्॥ ध्यात्वाच प्राक्तनंतत्वंशिवतत्वंमयामहि॥ विद्याराज प्रपोध्यायेद्
क्षद्वृत्तादितःस्थिता॥ मङ्गलगीतवाद्याद्यार्यास्त्र मङ्गलकारिका॥ एवंध्यात्वामहापुराणा
महोषद्रुरितोम्हितम्॥ याया वनंततोमंत्री सदैयैःशिल्पिभिःसह॥ पुण्याहजपघोषैश्च
ऋग्यजुःसामनिःस्वनैः॥ काहलशंखशब्दैश्च शिवध्यानपरोव्रजेत्॥ दृशानांवाथकोवे
ऽशिमंडीव्रजेद्बुधः॥ अथदिग्जमनीकृत्वादिशिमन्यासुपक्रमेत्॥ भूधरण्यांस्मताप
रण्यावत्यावेष्टशिलाङ्गमा॥ तेषामेवशिलापेतु वर्णानिचोपलक्षयेत्॥ तत्पादेसीतो
वासुमासाकमलेणुयेद्रुमाः॥ तदेवोपनयंप्रोक्तंप्रशस्तलिङ्गकर्मणि॥ एवावनसमाये
नुवस्त्राङ्गकृतविग्रहः॥ वनंविरेच्यमंत्रात्माकृतरक्षांयतास्विसेत्॥ इतिवनप्रवेशपटलः
षष्ठः॥ श्लोक॥ ईश्वरउवाच॥ वनंप्रविश्ययत्नेन आचार्यः शिल्पिभिःसह॥ नि
रूपयचतुर्दिक्षवृक्षस्थाप्यथवाशिलम्॥ चन्द्रोदेवदेदारुंचसरलस्यन्दनस्तथा॥ शाल

गुरु॰ ७

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

श्वकरजश्चैवबिल्वश्च शोभनाद्रुमाः ॥ अन्येपिसारमध्यास्तु शोभनाः वृक्षवाद्रुमा ॥ शुभदेशे
स्थितास्निग्धाः महाकायाश्चनिर्व्रणा ॥ अवक्राः स्निग्धपत्राढ्यायुवानामध्यमास्तुभाः ॥ अग्निद
ग्धाः स्वयंशुष्का वक्रावक्षीनिकेतना ॥ पीडिताभग्नसाखाश्चछिन्नशाखानाभिना ॥ बाला
वृद्धाश्चशुष्कायाव्यालकोटनिकेतना ॥ नितिकल्माकसंभूताधदर्शिकाश्चवर्जयेत ॥ ॥ इ
ति वृक्षलक्षणापटलः सप्तमः ॥ श्लोक ८ ॥ ईश्वर उवाच ॥ वृक्षाणांप्रोक्तसंक्षेपाच्छिङ्गिकर्म लक्षणं
णि ॥ पाशानालक्षणंसम्यक प्रोच्यतेसाविशेषतः ॥ वल्मा वृक्षसंलग्नाश्मशानेचरीस्थि
ता ॥ सभाचैत्यसमापस्थाजपरेपाशिलास्थिता ॥ क्षराध्वसेवितायाच्चअपराधजनसेविता
आदित्यरश्मिसंतप्ता अग्निलीनाचसंस्कृता ॥ बहुवर्णाविवर्णाचरूपवर्णाचपाशिला
अम्लोपनायाचकाव्यनाचापकर्माणि ॥ अन्यकर्मोपयुक्ताचसंस्कृतायाचकेनचित
वर्जयेन्मान्प्रयत्नेनरङ्गास्तलिङ्गकर्माणि ॥ कलशेलोद्भवाश्रेष्ठापरापक्षत्राद्भवाशिला

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

निस्था॰
८

पुराणतीर्थोद्भवापुराणाऽषिदेवनिषेविता ॥ सुतीर्थक्षेत्रसंभूता वृक्षछायापगूहिता ॥ नदि
पर्वतसंलग्नानन्तरस्था मनोरमा ॥ निम्नयाम्बुनाश्निग्धआदित्यकिरणोज्झिता ॥ स
रित्सलिलनिर्द्रूताचिरकीर्णानजलोषिता ॥ सुखताचैकवर्णाचकमरणोपासुमनोरमा ॥ य
थोक्तसोशिलायास्यपूजितेचयथाविधे ॥ श्वेतरक्तातथापीताकृष्णाचैवशिलातथा ॥ य
स्यवर्णस्ययासोक्तागृह्णीयात्तस्यनान्तरं ॥ ब्राह्मणस्यशिलाश्वेतारक्ताराज्ञःप्रकीर्तिता ॥ वै
श्यस्यविहितापीताकृष्णाशूद्रस्यशस्यते ॥ यदानलभ्यतेसम्यक्स्ववर्णाविर्णिताशिला ॥ अ
न्यवर्णानलज्योग्राह्यावर्णानामाहिरारतः ॥ अन्यवर्णाशिलायांतुअन्यवर्णस्यकल्पते ॥ स्व
ज्ञातास्वमंत्रेणान्तेन्तिजननंभवेत् ॥ यस्यजातिसमंचेण्णाशिलायांजातिकल्पना ॥ त
ज्जात्यव्याशिलाज्ञेयातस्यवर्णस्यसिद्धिदा ॥ वर्णसंजननंज्ञात्वाशिलायाःदेशिकोत्तमः ॥ शि
लांपरीभवेत्सम्यक्आचार्यशिल्पिभिःसह ॥ वर्णजातीक्ययोरेवामंडलालांछनानिच ॥ ल

तनु॰
८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

क्षयेत्सर्वयत्नेन पाशानस्य क्रमस्य च ॥ आम्भस्थूलरूपाणि छिद्रेनेन क्षारो वध: ॥ स्वारेखां
विन्दवौ शानादिमर्ग्निते लिङ्गे श्मलक्षणिशिलं लक्षयेत् ॥ मंडलं हि स्वारेखाविन्दवौ विमला
स्तथा ॥ एभिर्विंशति लिंगं वर्जितं शुभलक्षणं ॥ शुक्लारं ज्ञाशिला पीता यदि स्यात् ...
हिरका ॥ बहुपापकरा सा तु वर्जयेत् तां प्रयत्नत: ॥ कृष्णवर्णा शिला सा स्यात् शुभदा शुक्लकृ
रका शास्तदा श्रीकरा भंसा पुत्रपौत्रप्रवर्द्धनी ॥ श्वेतवर्णा चरेखा सर्वत्र साधयेत् ॥ उत्तमा या
शिला या तु कन्यसा प्रशस्यते ॥ सर्वसामेव वर्णानां कृष्णहि श्रेष्ठ असस्यते ॥ दृश्यते शुक्लहीरतु
रक्तपीतं च गर्हितं ॥ कृष्ण मध्यभवा वा ला शिला ज्ञेया चतुर्विधा ॥ पुवा मध्या शिला ग्राह्या वा
ला ह्रस्वाभेवद्वला ॥ एकघाता सहासघा वर्ज्य नेत्र प्रयत्नेन मनुष्य सेष्टको यमा ॥ निविडा च प
चास्निग्धा सुगन्धा शितला शिला ॥ गम्भीर निस्वरा स्निग्ध नेजा घा च शिला शुवा ॥ तत्व मध्यास मा
ख्याता किन्तु सा कीर्त्तिता शिला ॥ सर्वकाम प्रवक्षेया श्रुवा या मध्यमा तथा ॥ रक्षणा वेड नेया

मिस्वा
६

नमाएरूकशाद्दशोपमा ॥ विश्वारूक्षवर्णाचहृद्धाचेनाम्परिवर्जयेत् ॥ विन्दुभिःविमलैर्यु
क्तायारेखामरुणलान्विता ॥ चिह्नैके स्थूलसूक्ष्मैवायुक्तानांपरिवर्जयेत् ॥ लोहजंकाष्ठजंश्चैव
हेमजंविमलंस्मृतम् ॥ योलोहविमलेजेष्टाशिलासाजरसंक्षया ॥ कांस्याभैविमलैर्युक्ता
यजमानस्यमृत्युदा ॥ हृनाद्विष्टिश्चादुर्भिक्षंहेमजेविमलेध्रुवम् ॥ वहुवर्णाविवर्णाश्चाचि
त्रकेःविन्दुभिश्चिनाः ॥ नानारेखान्विताहूक्षासगर्भाववर्जयेच्छिला ॥ हक्षाणांलक्षणांप्रोक्तं
पासानस्यविशेषत ॥ शिलायाश्चाथहक्षास्यग्रहणांप्रोच्यतेधुना ॥ इतिपाषानलक्षणापट
लस्टमः ॥ ॥ श्लोकप्र ॥ शल्यंयद्दुचिन्नवृक्षंशिलाशापितोस्मात् ॥ दृष्टान्तत्रिकंसर्वा
भूमिभागन्विशोधयेत् ॥ एकवर्णाशिलादृष्ट्वास्निग्धानिव्रणांसमां ॥ शोधयन्नाप्रयत्नेन
क्षालयन्नाप्यणेपुनः ॥ समंदृष्ट्वाचतुर्दिक्षुभूमिभागन्विचक्षणाः ॥ आलाणांशिवबन्मूज्य गृः
कुर्यादिग्वलोकनं ॥ अन्तर्ध्यात्वाजपेत्मन्त्रीवर्मणापरिवेष्टयेत् ॥ कुशोहल्लेखनम्भूमेरस्त

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मंत्रेणसर्वतः ॥ कृत्वाशिवाम्भसोप्रोक्षेगंधतोयेनमंत्रवित् ॥ ततश्चदृशिलाभागेशिला-
पावाद्रुमस्यच ॥ गन्धैःपुष्पैश्चधूपैश्चशिवसंपूजयेल्लतः ॥ नैवेद्यंचवकृन्द्याकुर्याचमंत्र
तर्पणम् ॥ शिवमंत्रेणमंत्रज्ञोकृत्वापूर्णाहुतिंपुनः ॥ शिवसंपूज्यविज्ञप्यकर्मशास्त्रा
णिपूजयेत् ॥ वायव्यामथवापश्चिमेवेद्यांअस्त्रमंत्रेणवह्निमान् ॥ गंधैपुष्पैश्चधूपैश्चनैवेद्यैःपूज
नन्तरैः ॥ प्रणम्यविज्ञाप्यसंपूज्यंकृत्वासंप्रार्थनंजुहु ॥ ततोविज्ञप्यदेवेसंशिलाहृक्षासर
मारभेत् ॥ भस्मनातार्थ्यचाहस्त्रेणप्रोक्ष्यशिवावारिणा ॥ अस्त्रेणाहत्वेखनेदर्भैः कृत्वारक्ष
नुवर्मणा ॥ मंत्रेणालभ्यतंहृक्षंचन्दनागरुलेपितं ॥ कृत्वामंत्रात्मकंहृक्षेपीर्धायसुवार
ससा ॥ वस्त्राभावतुकर्तव्यात्रिसूत्रपरिधानकम् ॥ गंधादिर्धाशिलाहृत्वादर्भस्वाछाद्य
पूजयेत् ॥ स्वजातीयेणमंत्रेणशिलाम्वाहृक्षमारभेत् ॥ शिलासंपूजयल्लेनप्रक्षाद्यानांसुवा
ससा ॥ गन्धैःपुष्पैश्चधूपैश्चशिलावाथवाद्रुमम् ॥ स्वजातीशेनमंत्रेणवकुर्यास्थेनाहंश

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

निस्वा॰ तं ॥ ततः पूर्णाहुतिं दद्यात् शिवमंत्रेण वेतरत् ॥ एवं संपूज्य संतर्प्य शिवविद्यावलिं हरेत्
१० गन्धैः पुष्पैश्च धूपैश्च दद्याद्भूतकलिं वहिः ॥ यो यस्मिन् विहितो मंत्रः शास्त्रे स्मिन्बलिकर्मणि
स एव बलिमंत्रः स्यात्स्वनाम प्रणवोथवा ॥ तस्मिन्ये संस्थिता सत्वाः यातुधानाश्च राक्षसाः
सिद्धविद्याधरा नागाः पिशाचा देवदानवाः ॥ सत्वा वा प्रियवाक्यैश्च संपूज्य तां प्रधूपयेत्
शिवलिङ्गाथमस्माकपश्चाद्धे शिव — र्याया ॥ शिवार्थयज्ञवेत्कार्या पूष्पाकमपिद्रवेत् ॥ अ
नेन बलिदानेन प्रीता भवन्ति सर्वदा ॥ सुखेन गच्छता अत्र न्मक्षस्थानमिदं कृतम् ॥ एवं प्र
वा विनाल्लू प्राहुष्टाः यान्ति यथा सुखं ॥ ततश्चारसं विस्मय्नलीकृतविग्रहः ॥ बद्धं कृत्वा
निराहारो देशिकः शिष्यैनामसह ॥ विज्ञाप्य विविधं वद्धे पं रक्षां कृत्वा समन्ततः ॥ वसेतत्र
नामेकार्थे षतं त्वदक्षिणा ॥ शिवं विज्ञाप्य मन्त्राल्लास्वपहृदुर्जायेद्गुरुः ॥ तन्मया सन्मयो तरः
भूत्वा स्मरेत्त्वपरावां जयेत् ॥ ॐ नमः संभो त्रिनेत्राय पिङ्गलायामहात्मने ॥ वामाय विश्वरूपा १०

10

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

यस्वस्तधिपतयेनमः ॥ आचार्यश्च देवशाप्रयत्नोस्मि नवान्तिकम् ॥ स्वप्नेसर्वाणिकार्या
णिकुरिष्यामि हयानिमे ॥ ॐ ह्रिं ह्रिं ह्रिं शूलपाणिनमस्वाहा ॥ यदासंयस्यतेकृष्णज्व
लतंधूमवर्जितं ॥ प्रोक्षितंफलितंवापिनवापितदासिद्धिमवाप्नुयात् ॥ तज्वलनोशिलावा
पिलक्ष्मवाधिष्टितंशुभाम् ॥ यदासंवेश्यतेनष्टीनदाशाकामदाशिला ॥ इतिवना
धिवासपटलनवम ॥ श्लोक ॥ ईश्वरउवाच ॥ प्रभातसमयेमन्त्रीकृतन्यासकृता
न्हिकः ॥ शिवस्मरणमभ्यर्च्य विज्ञाप्यशाखाणि पूर्वपूर्ववत् ॥ अलध्यात्वाततोमंत्रीगच्छेत्वृक्ष
समीपतः ॥ गन्धपुष्पेश्चधूपेश्च वस्त्रासांसंपूज्ययेद्बुधः ॥ अर्घंदत्वातुवृक्षस्यशिलायावाशिवेस्म
रेत् ॥ अस्त्रंध्यात्वाततोमंत्रीकुठारंतेनमंत्रयेत् ॥ आज्यक्तेनकुठारेणमधुनासहितेनतु
प्राङ्मुखोदङ्मुखोवापि आचार्योमंत्रवित्सदा ॥ आत्मानंशिवरूपंध्यात्वाकुठारंमंत्ररूपिणं
म् ॥ छेदयेन्मंत्रविद्वृक्षं जपन्नस्त्रंशिवात्मकम् ॥ सकृच्छस्त्रेणमंत्रज्ञः छेदयेद्वृक्षमादरात् ॥

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

निस्वा·
११

थवं छेदयेन्यश्वाछेदभिः शुक्लवाससैः शुक्लगन्धानुलिप्ताङ्गः सुस्नातैश्च समाहितैः
दिऽनार्हन्वपुरुषकृत्वा शानैवृक्षं तु छेदयेत् ॥ ईशान्यां चाथ कौवेर्यामैन्द्राम्वा पततेयदि
सौम्यं वा वृद्धिदं यानमन्त्रदं पुत्रपौत्रिकम् ॥ ईशान्यांकिदं प्रोक्तमैन्द्रन्तु सर्वकामदम्
नैनर्हत्यं मन्यक्षातं वृक्षस्य लिङ्गकर्मणि ॥ अग्नेयपश्चिमाघस्मात् याम्यातु मरणं भवेत् ॥ नै
ऋत्यां पतिते वृक्षे विदान्सस्याद् उपद्रवा ॥ वारुण्यां पतिते वृक्षे अर्थनाशोदकाद्भयम् ॥ क
यौष्ठं भवने याने तीक्षिप्र चलनस्कराद्भयेत् ॥ पीचने वसदाकालंवायव्याम्प ऽयै ॥ एवंवि
ज्ञायेवृक्षस्य पातं र्वेयातयेद्भुतः ॥ अन्यदिक्षाति ते वृक्षे शिवविज्ञाप्य मंत्रवित् ॥ कर्यादि
गदेवनाशादोषविमुक्तये ॥ पाशुपास्त्रेणमंत्रेण कृत्वाराष्टोत्तरशतं ॥ अन्यदिक्षान्तदोष
णामुच्यते शान्तिमाचरेयात् ॥ कर्यादिक्षाव नंमंत्रोशिवविज्ञप्य तर्पयेद्दिनि ॥ दयान्पूर्णाहु
तिं विधानिक्षाद्दिक्कुलमन्तुने ॥ छिद्यमानस्य वृक्षस्य सविरं स्रवते यदा ॥ तदा संजायते पी

तह·
११

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

डाराष्टाश्चैवसुदारुणा । मध्यशीर्षोद्भुतोवक्ष्यंनरपतिमृत्यवेध्रुवम् । सर्पिशार्द्धक्षणाशाय
नर्प्पयेद्व्रह्मपिशां । व्रह्मरूपस्यहोमेनमुच्यतेसर्वकिल्विषम् । मध्यशीर्षेहोमसाह
स्त्रिकंप्रोक्तंतस्माछान्तिःपरास्मृता । नाछयेद्देवदेवत्यांपूर्वस्याराज्यसाधने । याम्यांस्या
न्नृपात्रनाशायवारुणोपृष्टिवर्द्धनम् । सर्वकामप्रदंसौम्यंयत्नेनोत्तांछयेद्बुधः । व्रह्मस्या
छ्रंहिशिरोजेयामथोमूलंसुखावहं । अधःशिरोयदालिङ्गंनरागोत्रक्षयम्भवेत् । निर्यच्छि
रेणलिङ्गेनभवतेव्याधिरुडवा । एवंज्ञात्वाविधानक्कलिङ्गंसंकल्पयेद्बुधः । कन्यसंमध्य
मंज्येष्टंलिङ्गंस्यात्त्रीविधात्रिधा । व्रह्मभागोद्भवयाकार्योपृथ्वधारासुलक्षणा । लिङ्गयोरु
न्नवासिन्नावाह्याव्रह्मशिलाशुभा । लिङ्गेनकारयेत्सूत्रपिण्डिकालक्षणोन्विना । लिङ्गस्यप
त्सुर्वसिद्धंनवक्नृष्यात्नैप्रकल्पयेत् । प्राणाभेनाग्रसंस्थेनसुखनामेखलान्विता । लिङ्गप्र
मानमानेनकर्तव्यापिण्डिकाशुभा । व्रह्मस्यलक्षणंप्रोक्तंयद्रुणांलिङ्गकर्माणि । शिलाया

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

लक्षणं प्रोक्तं ग्रहणं प्राच्यतेऽधुना ॥ ॥ इति वृक्षग्रहणलक्षणपटलः दशमः ॥ श्लो
क ॥ ईश्वर उवाच ॥ अपराह्णे निमंत्र्याणि स्नात्वा कृतनित्याह्निक ॥ सवाद्यजनतो मंत्री शाल्मि
णि पूजपूर्वकं ॥ शिवं ध्यात्वा ऽज्वलं चास्त्रं गच्छेत्तिलसमीपतः ॥ गन्धैः पुष्पैश्च धूपैश्च शिलं
पूजयेद्गुरुः ॥ अर्घं दत्वा शिलायां तु मंत्रपूतं शिवं स्मरेत् ॥ अष्टमंत्रेण मंत्रज्ञः शस्त्रेण
निमंत्रयेत् ॥ यथाऽस्य कस्तुरं वाप्यं कृत्वा मंत्रात्मकोत्तरं ॥ आत्मानं तु शिवं ध्यात्वा शिल्पि
नं विश्वकर्मणा ॥ स्नात्वा मूलशिरः पूर्वं प्राङ्मुखो वाप्युदङ्मुखः ॥ शस्त्रं शिवात्मकं ध्यात्वा शि
ल्पिने तत्समर्पयेत् ॥ शिलामूलं समं वृत्तं शिल्पिनं दर्शयेद्गुरुः ॥ ततः संदर्शितां स्थपतिर्निय
स्थितः ॥ मूलगत्वा तु लिप्ताङ्गः सम्यक्पुष्पभूषितम् ॥ प्राङ्मुखो वाप्युदङ्मुखो वापि स्थपतिः
संयतः शुचिः ॥ शिवं ध्यात्वा स्मरेत्सूत्रं गुरुणाज्ञापितोऽपरः ॥ तदा सदेवनाथं ध्यात्वा टङ्कहस्ता जि
तेन्द्रियः ॥ स्नात्वा मूलं मूलवृत्तं दीर्घलिङ्गस्य विस्तरम् ॥ मध्यस्थाकन्यसंजे दृढलिङ्गं शास्त्रेण

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

स्तांछेयेत् । यथेष्टं छेदयेत्पश्चाछोभनादिछिद्रं शिलां । ईशानादिदिशः स्थापि प्राकछिद्रो
चाप्युदक्छिद्रं । ईशानादिकछिद्रं स्यात्तदानलाभकारी शिला । आयुकीर्तिकरीणासोक्षगो
धान्यविवर्द्धिनी । महेन्द्रादिकदिशा धन्या एनाद्रिकरी सुता । यस्मिन्यं संजयेद्राजा परए
ष्ट्रिष्ठं जयेत् । पुत्रलाभं भवेत्तस्य भृत्याश्ववसवर्जितः । दीर्घायुर्भवते राजा शुभमो वापि
वर्जिता । उदक्षिणे शिलाविन्यासर्वसत्यकारी शुभा । गोत्रयेवर्जनी प्रोक्ता पुत्रावर्द्धिकरी च
र्णां । एवं ज्ञात्वा विद्वान् ज्ञात्वा शिलायां विछिद्रं एणर ; शिलासंस्थाचयो विद्वान् कृत्वा कैक
छिद्रमादरेत् । ऐशान्यां वायकौवेयामैन्द्रां वा कल्पयेछिद्रं । अधोभागे शिलायास्तु खंस्या
न्मस्तमूर्द्धेन । लिङ्गमूलावशिष्टं तु कार्या ब्रह्मशिला शुभा । लिङ्गक्षत्रोद्भवा कार्या पिण्डिका
नुपत्ताक्षिता । किंचम्मानाधिकाद्यालिङ्गधारजीपिण्डिका । मेखलाख्या न निष्पत्रा कार्या मा
नसमासदा । लिङ्गं पायोक्तमार्गेण स्वमाने न प्रकीर्तितम् । अथ प्रासादमानेन लिङ्गं कुर्या

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

शिखा॰
१२

विचक्षणः ॥ प्रासादस्तु समानेन लिङ्गमानेन वा भवेत् ॥ एवं ज्ञात्वा विभागेन लिङ्गस
्यापि कल्पयेत् ॥ एकहस्तादितः क्षत्वाया कस्यानवहस्तकम् ॥ कन्यसं मध्यमं ज्येष्ठं त्रिविधं न
वधा पुनः ॥ समं तं लिङ्गमाक्षातं प्रासादं तत् चतुर्गुणं ॥ लिङ्गमान समाक्षात प्रासाद
पञ्चगुणं ॥ प्रासादविस्तराल्लिङ्गं चतुर्थं संकल्पितम् ॥ तद्धि प्रासादमानं तु लिङ्गं चैव त्रि
विधं स्मृतं ॥ लिङ्गदैर्घ्यं ततो ज्ञात्वा विस्तारं सोविशेषतः ॥ किञ्चिन्मानाधिकं कृत्वा लिङ्ग
स्य कल्पयेत् ॥ छित्वा दीर्घ्याष्टम अष्टभागेन विभज्य पञ्चसयेत्बुधः ॥ भागत्रयेप्यधिपज्ञविष्कम्भे
पञ्चभागिकम् ॥ छित्वा चोर्ध्वस्य पाशानं चतुरस्रं कारयेत् छित्वा ॥ तक्षणाच्छेदने चैव पाषा
णं प्रविचारयेत् ॥ गर्भविन्दुकारेखालां छनम्बाथपाक्षयेत् ॥ सदोसवर्जयेद्यन्नात् दृष्टिही
याद्दोषवर्जिता ॥ चतुरस्रं समं कृत्वा धारा भुक्त सपूजितं ॥ अग्रमूले च सूत्रेण समं कृत्वा
समन्ततः ॥ धाराद्विनयमध्येन तु वा सूत्रेण कारयेत् ॥ मूलाद्यग्रनादीर्घाश्चैतच्छ्रसास

उरु
१२

13

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

थस्विधाः। चिन्हं कृत्वा ततस्ता सूत्रचिन्हेन संकल्प्य रविकालं छेदयेत्तु-
धा। रेखायाश्चिन्हमध्यस्थं सूत्रमारोप्य यत्नतः। धारासूत्रं लांछयेत्सम्यगधोवस्था
समार्गेण। रक्षसंलांछयेच्छिन्मये नवरेखास्तत्र कारयेत्। तिर्यग्रेखास्तु कर्त्तव्या ह्रस्वल
म्बासमन्ततः। निष्पन्नकर्णसूत्रेण आधारश्चामदक्षिणे। रेखामार्गे सुसंताद्य छित्वा पाषाण
श्चतुरश्रकम्। त्रिभागभाजितं कृत्वा पृथक् मध्यं नतोपरि। चतुरस्रं तथा द्व्यश्रं वृत्तं स्वाप
रिकल्पयेत्। चतुरश्रं ब्रह्मभागमष्टाश्रं विष्णुदेवता। वृत्तमीशस्य भागस्यादधोमध्योपरि
क्रमात्। रेखयोर्मध्यमस्थं भाभज्य पक्को भागत्रयं त्विति। चतुरस्रं भवेद्देवं विष्कम्भपञ्चभागि
क। कर्णं छिन्नं ततोग्र्यकोनोत्कं लांछयेद्बुधः। अष्टाश्रि शिष्यते ह्येवं तस्मात्षोडशाश्र
कम्। षोडशाश्रं कृते पश्चात्कुर्याद्वात्रिंशदश्रकं। चतुर्वेदाश्रकं कृत्वा वृत्तं संसाधयेत्क्र
मात्। अंशं चाग्रत्रयं लिङ्गं तथा भागसमन्वितः। तथा कृत्वा यत्नेन .... विधिस्मृतम्। १२

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

नि:स्वा· घीयामायनाकिञ्चिविस्तराद्वादसंत्रिष ॥ एतंभागायनंलिङ्गंधर्मकामार्थमोक्षदं ॥ दे-
१४ र्घेणविस्तरेयस्यसदशांभगतेनृष ॥ नदिभागसमंनामद्(?)सिद्धिफलप्रदं ॥ दैर्घस्य
चतुरंसेनविस्तरंसदसंनृष ॥ दैर्घ्यश्चाशदशांयस्यत्रिषभागेषुचायनं ॥ नदिक्रूषा
यनंलिङ्गंसिद्धिदंदेवपूजितं ॥ चीरापेतानिहिलिंगानिउक्तानिसर्वशोषतः ॥ विस्तरेण
विशिष्टानिदैर्घेसासदशानितु ॥ एवंवैनवलिङ्गानिएकेककल्पयेत्तथा ॥ ॥ इति
लिङ्गस्यभागमाणांलक्षणः पटलमेकादशमः ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ स्वामानाभाहूषं
लिङ्गंनस्थूलंकारयेद्बुध ॥ कृषेणाद्रव्यनाशस्यात्स्थूलेनमृत्युमादिशत् ॥ अत्युच्चैनैव
लिङ्गंनकर्त्तगोत्रक्षयम्भवेत् ॥ हृस्वेनभवतिव्याधिःद्रव्यनाशश्चजायते ॥ श्लतायेणाड
लिङ्गंनकर्त्तव्याम्मरणंध्रुवम् ॥ वक्रेतुहन्यतेराष्ट्रंस्थूलमस्तकमृत्युहिने ॥ नतुभिक्षंको तद
स्योम ······ मध्यमेनतु उत्क्रहीनेनमृत्युस्तयजमानस्यकीर्त्यते ॥ उर्द्ध्वभागेनदीर्घेन १४

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

अनावृष्टिसमादिष्टोत ॥ अथोदीर्घेनलिङ्गेन मूपतिमृत्यनेदृवम् ॥ समांशंसमभाग
श्चालिङ्गस्यात्सर्वकामदं ॥ एवंज्ञात्वाविधानज्ञकुर्यांल्लिङ्गपरिग्रह ॥ लिङ्गपरिग्रहंप्रोक्तं
समासंप्रोच्यतेधुना ॥ ॥ इतिलिङ्गपरिग्रहनपटलः द्वादशमः ॥ ॥ श्लोक ईश्वर
उवाच ॥ पिण्डिकायाप्रसङ्गेण उक्ताव्रह्मशिलाशुभा ॥ प्रतिष्टादेवदेवस्ययथावत्प्रो
च्यतेधुना उमातुधरमाशक्तिरीश्वरमीश्वर ॥ नशिवनाविनादेवीनशिवउपमाविना ॥ पि
ण्डिकातुउमादेवीलिङ्गस्यात्महेश्वर ॥ नयोर्यःक्रियतेयोगयोगिनाज्ञानतंकल ॥ सप्र
तिष्टाक्रियातस्मादिच्छासिद्धिफलार्थिभि ॥ स्थापक ॥ पूर्वामोक्षानोमूर्त्तिपाश्चनथावि
धा ॥ मिथ्यावाक्यान्विनाकराः नाल्लिकाकलहेमुका परापराद्भोल्लाधनकौशिकन
क्रिकाः ॥ स्वयेमेवागनोः लधाडुर्मखाभेमपञ्चुना ॥ दर्शांवर्जयेद्विद्वान्मूर्त्तियाश्वजुगुप्सि
ता ॥ प्रतिष्ठानंत्रतत्वज्ञाशिवशास्त्रविशारदा ॥ शान्तःप्रियवदाःश्रीएसार्धं वाविगतस्पृ

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

निस्वा· १५

हा ॥ परोपकारशीलाश्च समयाचारपालका ॥ एकतंत्रविधानज्ञास्थापके ह्यनुवर्तिनः
येस्मिन्तंत्रे प्रतिष्ठा तु प्रारब्धास्थापकेन तु ॥ तदभिप्रायतत्त्वज्ञाः तस्मिं विगतसंशयाः ॥ न
त्राभि——गिनस्सर्वे ह्यभिन्नसमयः सदा ॥ ईदृशा मूर्त्तिपाः सन्तार्ई ह्याशीसिद्धिप्रदायका ॥ अ
ष्टोते मूर्त्तिपाः प्रोक्ताः स्थापकेन समन्विता ॥ चत्वारो वाथ कर्त्तव्याः स्थापकाः पंचमः स्मृता
स्तेषां विधमस्ततो विघ्नस्थापको मूर्त्तिपैस्सह ॥ कलशेचानुकूलेन प्रतिष्ठा कारयेद्गुरुः ॥
इति मूर्त्तिपलक्षणपटल एकविंशतिमः ॥ श्लोक ॥ ईश्वर उवाच ॥ संप्रत्यायतनपक्षा
श्च तिथिनक्षत्रराशयः ॥ करणग्रहयोगेन ज्ञानव्यासर्वकर्मसु ॥ फाल्गुणे माघमासे तु चै
त्रे वैशाखयोस्तथा ॥ ज्येष्ठमासे तु नक्षत्रे शुभयोगकरणान्विते ॥ आषाढपूर्णमास्यां तु आ
दित्ये चानुराक्षिते ॥ प्रतिष्ठा शुक्लपक्षे तु कर्त्तव्या चोत्तरायणे ॥ द्वितीया च तृतीया च पंचमी स ग्रह
प्तमी तथा ॥ त्रयोदशी दशमी चैव पौर्णमासी च शोभना ॥ प्रशस्तास्तिथयः प्रोक्ताः प्रतिष्ठा १५

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

ताशुसस्पते । सोमोबृहस्पतिः शुक्रोबुधश्च सोभनाग्रहाः । मेषोराशिर्वृषश्चैव मिथु
नकर्कटस्तथा । सिंहवृश्चिकयश्चैव सयातीवफलप्रदः । उत्तरासु च सर्वासु हस्तमूलाच
स्थापनम् । आर्द्रामृगशिरे चैव पुष्ये चैव प्रशस्यते । विशुवे चानुराधेन रोहिण्यां पाश्चैव श
स्यते । एतेषु स्थापनं श्रेष्ठं स-शीतिमुखे पुन । मैत्रं परमं मैत्रासंन्यसेमन्वासाधकम्
तारयंचमाख्यानांस्थापनंतत्रदृश्यते । संगृहेस्थापनंनेष्टंतथाचदक्षिणायते । अशिव
शुभंकेतत्रस्थापितेदक्षिणायने । सगृहस्थापितेलिङ्गव्याधिभिःपीड्यतेप्रजा । कुमार
सस्तुपान्तानेकन्यानाशश्चजायते । सुमहाशस्त्रकोपश्चराष्ट्रासंजायतेनदा । कर्मश्चक
लहनित्यंगृहेभवती-दारुणा । तस्मात्तस्थापयेद्दिर्ज्ञसंगृहेदक्षिणायने । सुगृहेचसुन
क्षत्रेकुर्याच्चैवाधिवासनम् ॥ इतिसामादिपण्डक्षणपटलः द्वाविंशतितमः ॥ ॥
श्लोकः ॥ प्रासादवेश्येविद्वान्प्राकारेणसमन्ततः । कृत्वागृप्तनरंपश्चान्प्रारभेया

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

गमण्डपात्॥ सूत्रेणमित्रंकृत्वाभूमिंशल्यविवर्जितम्॥ प्राग्दक्षुवनांशुभाविस्तीर्णांसुमनो
रमां॥ प्रासादस्याग्रतःकुर्यान्मण्डपन्तुसुशोभनं॥ दशवाद्दशहस्तञ्चात्रिंशद्विंशश्चैकाम
नः॥ विचित्रैस्तम्भविन्यासैस्सुतम्भद्वारसंयुतं॥ स्तम्भपङ्क्तिविभागेनप्रविभक्तामनोरमं॥ स्ना
नार्थंचालिङ्गस्यैवविचक्षण॥ तथाविवासनार्थंचाकुर्यात्क्षोदित्रयंबुधः॥ मण्डपस्योत्तरेभा
गेकर्त्तव्योस्नानमण्डपे॥ तत्रसुशोभनंकुर्यात्स्थण्डिलम्बालुकमयम्॥ लक्षणोद्धारनार्थं
तुद्वितीयंतदनन्तरं॥ ततोभावकंविद्वान्तद्भागदिक्षुप्रकल्पयेत्॥ होमद्रव्याणिवेशायसुगुण
प्रतिरूपद्रवम्॥ प्रासादात्प्राङ्मुखाप्रोक्तंवादक्षिणापश्चिमसेवम्॥ मध्येतुमण्डपस्योर्ध्वस्थण्डि
लम्बालुकामयेत्॥ त- धिवासनार्थन्तुचोत्स्नतोरणाचितं॥ दिग्विदिक्षुततःकुर्यात्कुण्ड
निनवपंचवा॥ ऐन्द्रान्तुनवमंकुण्डंकर्त्तव्यस्थापकस्यतु॥ कुण्डानिपंचवादिक्षुलक्षणोक्ता तत्
निकारयेत्॥ ऐशान्यांपंचमंकुर्यादैन्द्राम्वास्थापकस्यतु॥ सर्वासामन्ततःकृत्वामण्डपेतोरणा १८

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

न्वितम् । चतुर्भिस्तोरणैर्युक्तं पुष्पवल्लाभशोभनम् । पंचहस्तेषु दण्डेषु तोरणानि प्रकल्प
येत् । हस्तमात्रं प्रविष्टानु हस्ताच्छिद्रे ... षच । वटोदुम्बरमश्वत्थः प्लक्षप्रागादिनक्रम
त् । एवं समुच्छ्रयेद्विद्वान् स्वादिक्षु तोरणानि तु । सदृढेनि व्रणोदराण्मनोसंधिजमुच्छ्रयेत्
॥ दशषट्दलेषु पताकांचोच्छ्रयेनच । ऐन्द्रामिन्द्रायुधाकारा आग्नेयामग्निसन्निभा
॥ याम्या जाम्बुनदावर्णा नैरृत्यां कृष्णरूपिणा । जवाकुसुमसंकाशा वारुणापाससुकीर्तिता
॥ शिरासंकुसुमाकारा वायव्यां परिशोभिता । सौम्यायां पीनवर्णानु ऐशान्यां शङ्खसन्निभा
॥ मध्येतु जलदाकारा पताका तोरणान्विता । स्वादिक्ष्वेषु स्थितो वत्मामंत्रैः पताकाश्चोच्छ्रयेद्बुध
गन्धपुष्पादिधूपैश्च स्वमंत्रेनैव पूजयेत् । सर्वदेवमया मध्ये पताका संप्रकीर्तिता । तत्र सं
कल्पयेद्विद्वान् ब्रह्माद्याः सुरसत्तमाः । एवं निष्पादिते विद्वान् मण्डपे लक्षणान्विते । ततो विद्वा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

निस्वा· सयेदेवस्थापकामूर्त्तिपैःसह ॥ ॥इतिमण्डपलक्षणपटलः त्रयोविंशतितमः ॥
१ श्लोकः ॥ ईश्वरउवाच ॥ अथातसंप्रवक्ष्यामिप्रतिष्ठामधिसं‐‐म् ॥ शुभंवेधक्रमेनै
वनिसन्दिग्वसनाकलम् ॥ शुक्लपक्षेसुनक्षत्रेसुग्रहेसुदिनेतथा ॥ एकपत्रेवापञ्चए
त्राधिवासयन् ॥ लग्नेधिवासयेमध्येविशेषकर्त्तव्यमाततः ॥ लग्नकलाविरोधेनकर्त्तव्यं
चाधिवासनम् ॥ ततोपलिप्यतंविधान् शुद्धऋयोगमण्डलं ॥ अहत्यसर्वसम्भारमाचार्य
स्नानमाचरेत् ॥ स्नानानन्तमंत्रेणध्यात्वाध्यायकःसुसदापवान् ॥ आहृत्ययागसम्भारंप्र
विशेद्यागमण्डपम् ॥ पीठर्धाप्यसमिछ्रानिन्वर्नाविष्टरणिच ॥ सुसर्वागन्धपुष्पाणिकलशं
लक्षणान्वितम् ॥ वितानछत्रवस्त्राणिहोमद्रव्याविशेषतः ॥ संहृत्यानिधिवद्धीमांस्थापये उत्त·
द्यागमण्डप ॥ शुक्ल‐ पीठंधानचन्दनेनानुलेपयेत् ॥ ततोपविश्यसोशीशःस्थापकःसाद् १

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

क्लीपकः॥ प्राङ्मुखोदङ्मुखो वापि सकलाकृतिविग्रह॥ गन्धैः पुष्पैश्च धूपैश्च शिवहस्तम्मु
कल्पयेत्॥ आत्मानं शिववत्पूज्य शिवोहमिति भावयेत्॥ शिवं ध्यात्वा जपेन्मन्त्रं कप्रबोधच्छि
त्विरेचनम्॥ सवाह्याभ्यन्तरं ध्यात्वा कवचेनावकुण्ठयेत्॥ पंचगव्यं ततः कृत्वा दर्भाग्रं स्त्रेनमं
त्रयेत्॥ ततो विशोधयेद्भूमिं सततभामं च चिंतमः॥ अस्त्रजप्तेन दर्भेन कुर्याच्चोल्लेखयेत्ततः
॥ अस्त्रप्रकीरणं कृत्वा पंचगव्याभिषेचनम्॥ शिवाम्भसा गन्धतोयैः - - - सर्वन्ततः॥
मर्धमाया ततो वेद्याई शान्यां दिशि संस्थितः॥ तं त्रामतासनं कृत्वा शिवाख्यं कलशं शुभम्
॥ अकालमूलनं वस्तुसंसृष्टलक्षणान्वितम्॥ वस्त्रपूतेन तोयेन पूरितं पल्लवान्वितम्
॥ मूर्तिभूतलनाम्बिद्यानामनेमं त्रविन्यसेत्॥ सकलीकृत्य तपश्चाच्छिवमाह - दुर्वः॥ अ
स्त्रन्यासन्ततः कृत्वा पूजयेच्छिवमादरात्॥ गन्धैर्धूपैश्च पुष्पैश्च सम्पूज्य विधिवत्ततः॥ व
र्द्धनीं तोयपूर्णान्तु कल्पयेत्तस्य दक्षिणे॥ शिवत्पूजयेनत्तु शिवासपीठिकल्पयेत् श्लक्ष्णे

नि.स्वा. १८

णावस्त्रयुग्मेनशितेनवष्टयेत्ततः ॥ शिववत्पूज्यसंप्राप्यआसनेस्थाप्यपूर्ववत् ॥ परमक
रणांकृत्वापूजयेच्छिवमादरात् ॥ शिवंप्रणम्यविज्ञप्यमूर्त्तिपाःसंप्रकल्पयेत् ॥ पूर्वोक्तल
क्षणोपेतामध्यदेशसमुद्भवा ॥ मंत्रतत्वार्थतत्वज्ञाशिवशास्त्रविशारदाः ॥ शिवसद्भाव
तत्वज्ञाःस्थापकालक्षणान्विता ॥ प्रतिष्ठातंत्रकर्मज्ञाः सुतेन्द्रिया ॥ प्राप्तुवोद्धुरवा
वापिब्रह्माङ्गकृतविग्रहः ॥ आकृत्यसर्वसंस्कारमूर्त्तिपाःसम्यपूजयेत् ॥ वस्त्रयुग्मैशितै
श्लक्ष्णैःपूजयेत्साङ्गुलीयकैः ॥ गन्धैःपुष्पैश्चधूपैश्चसंपूज्यपरितोषयेत् ॥ संपूज्यमूर्त्तिपा
मंत्रैस्थापकोमूर्त्तिपैस्सह ॥ संपुनःशिल्पिभिस्सार्द्धंगच्छेत्कर्मकोविदः ॥ लिङ्गस्यस्था
प्यशिल्पिभिःसहमूर्त्तिपैः ॥ लिङ्गंसंक्षालयेद्विद्वान्नगरादोषशुद्धये ॥ गोमूत्रगोमयेनै
वलिङ्गंप्रक्षालयेत्ततः ॥ स्नाप्यमन्त्रकारिणापश्चाच्छिल्पिदोषविशुद्धये ॥ गोमयेनततोमंत्री गुरु
कुर्यात्मण्डलकंशुभम् ॥ अक्षतैर्मण्डलंतत्रचतुरस्रंसमालिखेत् ॥ भद्रपीठंसमायस्थाप १८

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

येत्खल्लिकोपरि ॥ ततश्चशिल्पिभिसार्द्धमानयेन्मूर्त्तिर्येसह ॥ पाद्यंसंस्थाप्यतल्लिङ्गंदर्भैः
स्तुह्निश्चव्यजनैः ॥ सकुल्लसंस्नाप्यतोयेनयश्चामाव्येनस्नापयेत् ॥ नदीतडागवल्मीकंस
ह्लत्थंमृत्तिकाशुभा ॥ तयासंस्नापयेल्लिङ्गंसंस्नाप्यभस्मनापुनः ॥ क्षारवृक्षाभवेनैवकषा
यवारिणापुनः ॥ गन्धतोयेनसंस्थाप्यस्नापयेल्लिङ्गवारिणा ॥ नवेन–क्षवस्त्रेणपरिशृ
ष्टाङ्गमन्धिना ॥ एवंसंस्नाप्यशास्त्रज्ञसयोल्लिङ्गमादरात् ॥ वस्त्रयुग्मन्ततःपीतंश्लक्ष्णंवे
सु–ष्टवंतम् ॥ आनयेत्केनवेगात्रेपरिक्षाप्यसंधूपितम् ॥ गन्धैःपुष्पैरलंकृत्यधूपपीतवि
चक्षणा ॥ ततःसुपवित्रितंकृत्वाआनयेत्स्थण्डिलेशुभे ॥ लक्षणेमण्डपेरम्येवितानापरिशो
भिते ॥ पुष्पमालापरिक्षिप्तेस्थण्डिलेसुमनोरमे ॥ अक्षतैर्मण्डलंकृत्वाचतुरस्रंमनो
रमं ॥ पूर्वाग्रेणततरतंकुशसंस्तीर्यमंत्रवित् ॥ सोपधानंन्यसेत्तत्रतूलिनंपधान्विताम्
ततलाधिन्यसेल्लिङ्गमाचार्यस्तूलिकोपरि ॥ गंधधूपार्घपुष्पैश्चलिङ्गंसंपूज्यमंत्रवित्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

निस्वा. १९

पूजयेच्छिल्पिनन्तथा स्थानं सुजितेन्द्रियः॥ वस्त्रयुग्मंत्रवन्धक्ष्यपरिधायमनोरमं॥ गंध
पुष्पार्घधूपैश्च पूजयेत्कनकादिभिः॥ अन्येपि पूजनीयाः स्युर्ये चान्ये परिचारकाः॥ तथा
न्यकर्मिणः सर्वे पूजनीयास्वशक्तितः॥ ततः सम्पूज्य तान्सर्वान्यजमानः क्षमापयेत्॥ तेषां
त्वकर्मणोववचेत्राकाक्षमन्त्वच॥ दानकाले च सम्प्राप्ते शिल्पिनो गन्तुकामिवा॥ गन्धपु
ष्पैश्च तान्पूज्य प्रियवाक्यैः प्रतोषयेत्॥ ततः स्म यजमानस्तु श्रद्धया स्थापकाय तु॥ प्रशाला
न्तरणीचैव सहस्रपात्रसुपस्विनी॥ कण्ठेचैलंसुवसान्तुकाम्यदोहामनोरमा॥ हेमशृङ्गीखुर
वरौप्याक्षाद्रौप्यपृष्ठसुरौशुभा॥ प्रणम्याविधिवद्विद्वान्स्थापकाम्यपिंतोशयेत्॥ ततोवधाय
न्नत्रीस्थापकः शान्तिमादरात्॥ ततःप्रवाचयेद्विप्रासुपाठात्स्वयनंद्रिय॥ शान्तिवाचःत
तःकृत्वान्दापकःशिल्पिभिःसहः॥ मखचिन्हन्नसम्वीक्ष्यालिङ्गस्यमूर्तियेसह॥ कृत्वा उत्
सुसंस्थितं लिङ्गलक्षणान्तु सतत्र दैन॥ यस्मादलक्षणं लिङ्गं नभवेदर्थसिद्धिदम्॥ तस्माद १९

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

प्रयत्नेन कर्त्तव्य लक्षणान्वितम् ॥ ॥ इति अधिवासनकर्म्मपटलः चतुर्विंशतितमः ॥

॥ ॥ श्लोक ॥ देव्युवाच ॥ प्रमादल्लक्षणाद् देव खल्कव्यन्व(?) धायते ॥ तस्मात् दोषेन वक्त्र
व्यंयक्र्मा - - - - सागतं ॥ खण्डितस्फुटितानान्तु सत्यागे भेजु हे विभो ॥ प्रस्थानेनागतं तेषा
विधानां कथयस्व मे ॥ ईश्वर उवाच ॥ द्विविधलिङ्ग साक्षात्ताः शिवस्य परमात्मन ॥ व्यक्ताव्य
क्त तथा व्यक्तं अव्यक्तश्चापरं स्मृताम् ॥ अन्येषां विबुधानान्तु लिङ्गं व्यक्तन्तु केवलम् ॥ स्थाप्य
मानास्थितं लिङ्गं खण्डितस्फुटितं तथा ॥ न्यग(?)प्रकरणं तस्य प्रोच्यते विशेषतः ॥ केन विद्धि
विधातेन खण्डितस्फुटितं तथा ॥ चलितं चालितं भग्नं दिग्भ्रान्तमासनाच्युतम् ॥ पतितोपा
टितः तीर्णामग्निलीतं भयावहम् ॥ एवं दोषान्वितं लिङ्गं त्यजे तद्देवताङ्कवम् ॥ आत्मश्चन्य(?)
शवं यद्वलाविस्यब्रह्मराक्षस ॥ मयं(?)तन्मध्यते पुंसा ’ - - - - - - . . . ॥ तद्वनन्देवता
स्त्रत्यं दृष्ट्वा लिङ्गं वराननं ॥ आश्रयेन्निनशाब्दनोः पिशाचा ब्रह्मराक्षसा ॥ रत्नासमन्त्रिणा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

निस्वा॰ २०

भङ्गेऽस्य स्थापशिल्पिनाम् ॥ तं त्रोपकारिणो दृष्ट्वा हिंसकाः क्रूरकर्मणः ॥ विधिनार्चयेन
स्माजीर्णलिङ्गन्तु साधक ॥ अर्चनं निष्फलं तस्य सत्वविघ्नञ्च यत्न ॥ प्रेतवेतालविघ्नाश्च
यतो पकारिणान्तरणाम् ॥ तस्मात्सम्भूर्य लिङ्गं शास्त्रविद्भिर्विपूर्वसा ॥ धारणा स्मृतम्
- - - - - - - - ॥ ऽग्र तस्य तथा नारोग्रहणं कस्यचित्स्मृतम् ॥ जीर्णोद्धारन्तु लिङ्गस्य स
र्वसाधारणं स्मृतं ॥ ऽग्र तस्य तथा त्यागे ग्रहणं तस्य विस्मृतम् ॥ जीर्णोद्धारविधिं ज्ञेन मन्त्री
हीनेन नैव कृतम् ॥ व्याधिभिः कल्वहैश्चोह्नयोदारुवंसपार्थिवं ॥ प्रतिष्ठानवतत्वज्ञो शिवशा
स्त्रार्थतत्परः ॥ जीर्णोद्धारविधानज्ञोऽस्य तल्लिङ्गं समुद्धरे ॥ सुतिथौ तीव्र सुनक्षत्रयोगेक
रणान्वितम् ॥ ॥ ततोऽस्त्रेणोत्थापि तत्स्यात्किल्पयेत् ॥ ॥ देशिकमन्त्रविग्रह ॥
नतश्च स्थापयित्वा समर्पयेत् ॥ मदसन्तर्पणं कृत्वा धाम्नूर्णाहुतिं ततः ॥ शिवप्रणाम्य विजा
याद्याहूत वलिजपे ॥ ॥ गन्धपुष्पान्वितं पूज्य प्रभवेन विधानवत् ॥ ततपावकपस्र

उरु॰ २०

विरूपब्रह्मरूक्कृतविग्रहः ॥ शिवं विज्ञप्य संपूज्य कुर्यान्मण्डलतर्पणम् ॥ ततः ॥ ॥ विधि
र्वयतुं जीर्णलिङ्ग स्थितो वोधा शिवाय संप्रकाशयत् ॥ जीर्णलिङ्ग शिवं देव सर्वदोषा
वहं न याम् ॥ तस्मोद्दक्षिहं शान्तिः शासास्मिका ----- ॥ तस्माद्धिष्टमादेवउद्धराग
तवाज्ञया ॥ एवं विज्ञाप्य देवेशं लक्षणाज्ञानतो स्तुकम् ॥ मण्डलतर्पणं कृत्य शान्ति ----
---- ॥ दुर्वा होमन्तु शान्त्यर्थं कुर्याद्दाहोस माहितः ॥ क्षारहं क्षाङ्गवाथेणादिक्षय -- गोच
रेत ॥ धिगज्यमधुसंयुक्तः ---------- ॥ त्यज्य संस्थापनार्थन्तु शतेन तर्पयेच्छिवम् ॥
॥ होमं कृत्वा यथान्यायं शिवाय विनिवेशयेत् ॥ विना ------------ शि
ल्पिभिः सार्द्धं गत्वा लिङ्गी --- समीयतः ॥ अर्घं दत्वा तु लिङ्गस्य ततस्त्वस्नापयेद्गुरुः ॥ गी
तवेचस्वनै -- शुभे वश ------------ ॥ लिङ्ग पूज
येत्पुराणवत्तु ----- ॥ गन्धपुष्पादिनैवेद्य संपूज्य मंत्रविद्गुरुः ॥ ततस्तु श्रावयेद्धि

निस्वा· २१ वालिङ्गयेनसमाश्रितम् ॥ - - - - - - - - - - - - लिङ्गप्रयुक्तन्तुसं
क्षिप्रयंत्रेहतत्रगच्छति ॥ शिवाद्यैःस्थितेस्थानंविद्याविद्येश्वरेहितम् एवंमुक्त्वाशिवाल
यंअर्घेण - - - - - - - - - - - - - - तथाऽथरेनम्विधानेनलिङ्गंवल
शिलान्वितम् उद्धृत्यपिण्डिकापिटवेत्वाश्मनन्तनलमुग्रह - - - - - - - -
गुरुपश्चाद्यजमानेप्रचार्चयेत् - - ॥ स्वशक्त्याशिवमुद्दिश्यदद्यातिदक्षिणानिह ॥ यजमा
नस्ततोभक्त्यायथाविभवशक्तितः ॥ आचार्यसाधकादिभ्योभक्त्यादद्यात्दक्षिणाम् ॥ तत
स्सशक्तितकुर्याद्ब्राह्मणोस्वस्तिवाचकान् ॥ शंखवादित्रनिर्घोषैर्गीतवेदस्वनैःशुभैः ॥ वाल
रक्षानुनंधान्कृत्वालिङ्गंसुपात्रिनम् ॥ वृषस्यकर्कदेशिकशिल्पिभिः - - - सह ॥ ततःसं
चालयेल्लिङ्गंसहायेवलवत्तरैः ॥ विधिनान्याद्यतेलिङ्गंशङ्खवादित्रनिस्वनैः ॥ नीत्वाम गुरुः २१
नोरमंस्थानंदारुजेवह्निनादहेत् ॥ तथाशैलादिकंलिङ्गंनीत्वानद्यामहाहृदे ॥ अप्सुहुतंनं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

क्षिपेल्लिङ्गविद्वांव्रलोशिलान्वितम् ॥ एवंकृत्वाततोमंत्रीगत्वास्याण्डलसन्निधो ॥ शुभवा
रस्यसंक्षिप्यसकलोह्रस्वेलिङ्गह ॥ शिवसंपूज्यविज्ञाप्यकृत्वामण्डलतर्पणम् ॥ पूर्णाहुतिं
ततोदद्यात्प्रायश्चित्तंसमाचरेत् ॥ शतेनाष्टोत्तरेणैववर्षयेवध ...... ततःसंपूर्णाहु
तिंदद्यात्प्रायश्चित्तान्विशुद्धयेत ॥ एवंकृत्वाततःसर्वंशिवायविनिवेदयेत ॥ जानुभ्यामवनीं
गत्वाकृपादायाञ्जलिमाभो ॥ भगवान्सततमवेशलोकनाथजगत्पते ॥ जीर्णलिङ्गंसमु
द्धारंकृतवानस्यामया ॥ अग्निनादारजंदग्धंक्षिप्तंशैलादिकंजले ॥ प्रायश्चित्तादिवेश
अघोरास्त्रमनुतर्पित ॥ ज्ञानतोचापियच्चोक्तंन्यूनतायदि ॥ सर्वंसंपूर्णमेवास्तुत्वत्प्रसा
दान्महेश्वर ॥ कर्त्तारंज्ञाप्रजानांनार शान्तिर्भवतुसदा ॥ अस्माकंशिवम्पिनाचैवसुप्रीतो
भवसर्वदा ॥ लब्ध्वानुज्ञांततोदेवंअर्घंदत्वाक्षमापयेत ॥ आचार्यप्रमुखानांस्तुकर्त्तृणांमो
जनंततः ॥ नृपराष्ट्रप्रजानांचकर्त्तुस्यापकल्मिषिणा ॥ एवंकृतेपरंशान्तिसर्वत्रसर्वदा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

निस्वा· २२

रोहेत् ॥ जीर्णोद्धारविधानात्तु कथितं नवसत्रने ॥ कश्चिदत्र विशेषस्तु अर्चनं श्रृणु साम्प्रत
म् ॥ खण्डिता स्फुटिता नग्ना यस्मादर्चितपावकः ॥ तस्मात्समुद्धरेद्दच्च पूर्वोक्तविधिना बुधः
प्रतिमादेवतापूजास्वमंत्रैरिष्टचोदिते ॥ विज्ञाप्य देवतामंत्रौ पूर्ववन्मंत्रविग्रहः ॥ पू
र्ववद्गृहे दद्योक्तिं तु नाद्यस्वभावेन ॥ चालयेल्लिपिमिस्मादेसंहायेवलवनारे ॥ चालि
तो भागिता कूर्चीकेन चित्यापकर्मिणा ॥ स्वयम्बापतिता नष्टे निवुणालक्षणान्विता मंत्र
तंत्रप्रदेशज्ञा प्रतिष्ठातत्त्वनिर्मलः ॥ स्थापयेता प्रयत्नेन पूर्ववद्विधिना गुरुः ॥ अर्चासुर
नायेत्तत्रिवर्णालक्षणान्विता ॥ तत्रलाकस्थापयेन्मन्त्री पूर्ववल्लाशिलाविना संशोध्यमं
त्रसंस्कारैः कृत्वाधिवासनादिकम् ॥ पूर्वोजनविधानेन स्थापयेच्छान्त्यमेवतम् ॥ खण्डिता
स्फुटिता जीर्णा क्लीवस्थ्ववहिता ॥ प्रतिमाम्पर्जयेता नाङ्गना स्वलक्षणाच्युता ॥ विधिनात्या
जिता मर्चादाहज्ञाशैलजादिकम् ॥ निक्षिपेद्दाह्यजाम् ग्नौ तथान्य — अम्भसि निक्षिपेत् ॥ यस्मिन्सम्

गुरुः २२

22

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

कृते लिङ्गं प्रसादे पूर्वकल्पिते। तस्मिन् संस्थापयेद्यत्नात् पूर्वलक्षणान्विता। उक्तमस्यावि
लोमेन स्वयोनि च क्रमेण तु। रूपमानप्रभेदेन लिङ्गं कुर्यात् सहानयम्। यद्रूपं यत्प्रमाणं
च्च यत्नम्यं लिङ्गं मुद्धृतम्। यद्रूपं तन्मयं न लिङ्गं संस्थापयेद् गुरुः। यद्रूपं यत्प्रमाणं च
तस्मिंन् चैव समुद्धृता। तद्रूपा तत्प्रमाणा च तस्मिन् चैव निवेशयेत्। प्रतिमा यस्य देवस्य स्व
शास्त्रेण प्रकीर्त्तिता। तस्य देवस्य वै मन्त्रैः सर्वां संस्थापयेद्बुधः। पूर्वोक्तेन विधानेन स्थाप
नं समुदाहृतम्। जीर्णोद्धारे मयाभद्रे कथितं सविशेषतः। एवं संस्थाप्य लिङ्गं वा लक्षणा
न्वितम्। यथोक्तं कारयेत् सम्यक् प्रासादं लक्षणान्वितम्। ततो निष्पाद्य यत्नेन प्रासादं ह
मनोरमं। प्रासादस्याग्रतः पश्चात् कुर्याद् वृषभमण्डपः॥ इति जीर्णोद्धारविधानपट
लः चतुःषष्टितमः॥ श्लोक॥ देव्युवाच॥ प्रासादस्याग्रतः पश्चात्कार्याद् वृषभमण्डपः। क
मेण वागतः प्रोक्तं वक्तुं वृषभलक्षणम्॥ ईश्वर उवाच॥ कन्यसमध्यमज्येष्ठं लिङ्गं तु त्रिवि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

निखा॰
२३

धंशतं ॥ एकैकस्यैव लिङ्गस्य वृषोपि त्रिविधः स्मृतः ॥ यस्य लिङ्गस्य मानेन त्रिविध वृषलक्षणम्
तस्य मानेन देवेश शृणु यत्नाद् वृषलक्षणम् ॥ लिङ्गस्याङ्गुलमानेन नेत्रस्योध्याङ्गुलाय
विस्तरादङ्गुलं कुर्यात् भ्रूवमध्याङ्गुलं स्मृतम् ॥ एतन्नेत्रप्रमाणेन वृषस्य समुदाहृतम् ॥ मा
नेनानेन कर्त्तव्यान् तस्माच्च पन कल्पना ॥ नासास्यापादहीनन्तु मुखं नेत्रोष्टकं न्यसेत् ॥ ने
त्रान्तरं च तु नेत्रं त्रिनेत्रं शृङ्गमूलकम् ॥ शृङ्गान्तरं द्विनेत्रं स्याच्छृंसरोद्विनेत्रकम् ॥ नेत्रक
र्णान्तरं ग्रीवा द्विनेत्रो वृषभस्य तु ॥ चतुर्नेत्रम्भवेद्वक्ष्क कपोलन्तु त्रिनेत्रकम् ॥ विस्तार
त्पञ्चनेत्रं तु कर्णः स्यात् सप्तनेत्रकम् ॥ नेत्रं तु कर्णमूलं स्याद् ग्रीवा चाष्टगुणायता ॥ ग्रीवार्द्ध
ककुदं वित्वा जंघा स्यात् पञ्चनेत्रिकं ॥ चतुर्नेत्रोपजंघा तु तत्लम्बोदर्ध्व संमितम् ॥ क्षुरलंद
ध्र्मानस्यां भागे कास्मृता --- ॥ द्विनेत्रं ककुदञ्च ------ द्विनेत्रकम् ॥ दश सप्तश
तं च दैर्घ्यानापरिकीर्त्तितम् ॥ वादैकम्वा विस्तारा छत्रीरं समुदाहृतम् ॥ वृषस्य पश्चि

जरू
२३

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मा — जंघायंच्चनत्राप्रमाणतः ॥ पर्वेवोपरिमोजंघापृष्ठस्तुत्स्कोपरिस्थितम् ॥ नेत्रद्वयंच
विस्तारं पुच्छानेहेकमेवच ॥ अधस्तकरण्डली कार्यानाभिश्चनेत्रसम्मिता ॥ द्विनेत्रास्तश
नेदेर्घ्यो विस्तारे सैकमेवतु ॥ क्षेत्रमेतत्समाख्यातकन्यसस्यवृषस्यतु ॥ एकैकाङ्गुलवृद्ध्
यातुमध्यमज्येष्ठलक्षणं ॥ पीतकन्दोवृषोभद्रः प्रथमेवय — स्थितः ॥ पीनाकायोविभ
क्ताङ्गः पीनोहृत्ककुदोन्नतः ॥ सुहृष्टवीनस्कन्धश्च पिरिपूर्णांसुशोभनः ॥ सर्वावयवसंपूर्णो
यथोक्तलक्षणान्विता ॥ एवंविधो समाख्याता वृषप्रासादस्याग्रतः ॥ प्रासादस्य कृतः का
र्यः पीठस्मिं वृषमण्डपे ॥ ब्रह्मसूत्रसमं स्थाप्य घाण्टे चामरमण्डितः ॥ वीक्षणं भद्रपोच्यंते
शृणुसांप्रतम् ॥ ॥ इति वृषभलक्षणं पंचषष्टितमः पटलः ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ अतः
परं प्रवक्ष्यामि सुराणां सविशेषतः ॥ निर्म्मदिग्धं सुसंपूर्णा प्रासादानानुक्रमेण द्विगुणा
न्वितः ॥ प्रादिग्वेयमन्त्रावन्त्प्रोच्यते शाद्विशेषतः ॥ प्रास्यसर्वतोदिक्षुसवाद्यम्पन्तोप्व ॥ य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

निस्वा· २८ अथ यथासुरागसाः प्रोच्यते शृणुसुव्रते ॥ ग्रामनगरमध्ये तु ब्रह्मस्थानप्रकीर्त्तितम् ॥ कार्यं
नगरमध्ये तु ब्राह्मणो भवनं महत् ॥ द्वारे द्वारे चतुर्दिक्षु ग्रामस्य नगरस्य वा ॥ श्रियं वैश्रवणं
श्चैव कुर्यादिभिमुखास्थिता ॥ नगरस्येव रक्षार्थं ग्रामस्य मानेन तु संस्थितौ ॥ तत्रावेसोद्वारारा
ख्यप्रोजायासर्वसंपदः ॥ यस्य प्राङ्मुखोरे तौ ग्रामस्य नगरस्य च ॥ तत्र जनपदास्मूढैः पर
पराजिर्याशिन ॥ भवन्ति सर्वदा नित्यं वर्धवन्धप्रपीडिता ॥ प्राकारपरिखायानाम्पस्पस्त
चतुर्दिशम् ॥ धनुस्तु तेथवासार्धं तथा धनुशतद्वये ॥ प्रासादं वाह्यतः कार्यं ग्रामस्य नगर
स्य वा ॥ सर्वत्रापि मुखसस्थान प्रशस्तान्य परं मुखात् ॥ नगरे वा स्थिते ग्रामे वा प्रासाद यत्र प्रा
ङ्मुखो ॥ पश्चिमे तिविभागेन प्रोच्यानेयस्य प्राङ्मुखः ॥ प्रस्य मध्यवंशन्तु अन्तरदक्षिणायनम्
द्वितीयमध्यवंशन्तु प्रोच्यतान्ध्यायतस्मृतम् ॥ उभयपार्श्वतः कार्या प्रासादा वंशवर्जिता ॥ प्रासा तह २८
दा प्राङ्मुखा कार्या ऐशान्यान्तु पश्चिमामुखा ॥ दक्षिणस्य कार्याः प्राङ्मुखो पश्चिमाननातो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नगराभिमुखाः कार्याः न कार्या दक्षिणामुखा ॥ किन्तु चेन्मसामामुक्तामान्यपक्षविनायका ॥
पेयान्नाभिमुखा देवा प्राच्यन्तेय यास्थिता ॥ आदित्यस्य तथा विष्णो ह्रस्य डाप्रशस्यते ॥ अ
ग्नेयान्माहृतस्य .... निकेतनं ॥ गणानामीदृरं सर्वं मातृणां चैव दक्षिणो ॥ भूताल
येलथा ---- .... नैऋत्यां चैव चैतयाभिः पितृणां चालयेत्तथा ॥ भद्रकाल्या
लयेश्चैव कर्तव्यं सविशेषतः ॥ शिल्पिये ते नदीनाम्वा नगरस्य प्रजायते ॥ सर्वेषान्कैतये
कार्यो वरुणस्य च पश्चिमे ॥ नागानां चैव वायव्यां कत्यपि त्यनिलस्य च ॥ शनैश्चरगृहस्यैव
कर्तव्यन्तु निकेतनम् ॥ यक्षाधिपस्य कौबेर्यां तथा स्कन्दविशाखयोः ॥ प्रासादान्तु पृथक्कुर्यात्
पुरस्याभिमुखास्थिता ॥ ईश्वरस्य प्रियावल्ली ऐशान्यां भवनस्मृतम् ॥ एवं स्वदिक्स्थिता देवानि
त्यं श्रेयस्करा नृणाम् ॥ नगराभिमुखा शाश्वो स्वदिक्स्था लक्षणान्विताः ॥ सम्यग्विवेशिता
सर्वे शान्तिश्रेयस्करा नृणाम् ॥ असतकस्थाना पिताभेद्रस्थानादि लक्षणाच्युता ॥ सर्वभयावयाद

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

निस्वा॰
२५

ष्टानगरस्यप्राङ्मुखाः ॥ यत्रसस्सन्निवेशस्यस्वदिगानिमुखासुराः ॥ प्रजाप्रमुदितास्तत्रनन्
दन्तेचिरम् ॥ सर्वेष्वेवदिगन्तेषुनगरस्यैवहूतः ॥ वहिस्थाभिमुखादेवाःप्रशस्तान
पराङ्मुखा ॥ भूविभागवसेनैवयदाकुर्यात्प्राङ्मुखान् ॥ नदीकाम्यादिर्नविज्ञानृपापमिममा
चरेत् ॥ तज्ज्ञर्णोभूबद्धोयेनतद्वैपापधवाहनम् ॥ परस्याभिन्नोजंत्रोवतसुरभिरवेन् ॥ वि
धिरेषःसमाख्यातोश्चित्रकर्मसमाश्रित ॥ तस्माच्चित्रानिशिनाकार्याविबुधासर्वतोमुखा
॥ वेकङ्कदशमीविल्वकुलाशोकन्यादयो ॥ शस्ताःनदोषायनतत्स्थितेःकाण्ठका---- ॥ कटु
निकाश्चापिशाचक्षीरपादया-- ॥ प्रासादश्चासमापस्थासर्वेयेसावहान्ठणाम् ॥ काण्ठ
ककटुतिक्तानिस्तुष्ट्वभोगंभयकारकाः ॥ पिशाचाक्षारिणोवृक्षासदेम्याचार्थनाशकाः ॥ नश
क्यतेयदाछेत्तुंवृक्षाकेनापिहेतुना ॥ अनेनेवायपेद्न्यांवृक्षाशस्ताप्सुखावहान् ॥ अशोको
वकुलश्चैवपुन्नागोनागकेशरः ॥ फणस्श्चैवनवृक्षाश्चशमीतारंगमेवच ॥ पारापतागरश्च

तरुः
२५

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

यःजम्बीरविल्लिकस्तथा ॥ अरिष्टोमातुलुंगश्च जयन्तीजकस्तथा ॥ डाडिमचम्पकागस्तिक
क्षीरविल्वृक्षक ॥ नन्द्यावर्त्तश्चकुन्नाश्च अतिमुक्ताश्चकेतकी ॥ नाभिकेश्चनालश्चवृक्षा
स्थानेषुपूजिताः ॥ एवंसंक्षेपतोवृक्षाःकथितासुलक्षणाः ॥ शाख्योबधिरतनाहल्मालुगन्धा
मधरद्रुमा ॥ अन्तरेखायपेदेनासर्वदोषावहान्नृणाम् ॥ सर्वासाम्पतनावनात्प्रासादान्मार
भ्यसमासतः ॥ स्थानपराङ्मुखानानुउक्तोदोषावहोविधिः ॥ प्राकेशादयहाचान्यप्रासादंका
रयेद्बुधः ॥ यथानपीड्यतेपूर्वंतथाम्पीडकल्पयन् ॥ स्वमानायविकेहीनेप्रतिप्रासादव
र्जिते ॥ नपूज्यताहशानश्चकनुकारकयोभवम् ॥ प्रतिष्ठांप्रतिष्ठामेप्रीतेदेवसत्तमः ॥ प्र
तिगृह्णन्कुर्वीतप्राक्प्रमाणगुणाधिकम् ॥ पूर्वदेवकत्तम्पीडंप्रतिप्रासादमाश्रिता
स्वल्पमपिनकर्त्तव्यंपूर्वप्रासादवाधकम् ॥ उभयोर्द्विगुणांभूमित्यक्त्वाचोछ्रुपसाम्मितम्
प्रासादकारयेच्चान्तोभयंपीडितयेद्बुधः ॥ वाहवालेपरिमण्डपप्राक्प्रासादस्यपत्तनः ॥ प्रासा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

दृकाद्येविहितानद्देशोविपुलंशुभे॥ कनिष्टमज्येष्टानिदेवस्थानान्म– क्षत॥ स्वस्वेदेवनिधिंय
पपुंकीर्तितं॥ वहिर्निवेशनाकार्याकथंचिद्विविधालया॥ नगरेवाप्यग्रामेवाविधानंशाद्दशं
फलम्॥ दिकस्थाननियमःप्रोक्तःसुराणांचविशेषतः॥ शिवस्यदिग्विशेषणप्रासादःप्रो
च्यतेधुन॥ कालान्तरेपर्वतेष्वेनदीनांसङ्गमस्यच॥ नगरस्यसमन्ताचसर्वत्रैवश्यपतेशिवः॥
तथापिदिग्विशेषेणफलभेदंनुब्रुते॥ ईशानादिक्रमेणैववयजनंप्रोच्यतेधुना॥ सुर
सौम्येरोडहपाचाधिक्षेदिग्देवतास्थिता॥ यस्याधिदेवतायास्तुसादिगधिष्ठितानय॥ ग्रा
मस्यनगरस्येववपुरस्यभवनस्यवा॥ ऐशान्यंयजनंश्रेष्ठंसर्वसंय– एतृणाम्॥ पातालं
सिद्धयेशस्तामंत्रीणाद्रव्यसाधनं॥ ऐन्द्र्योविभूतयेशस्ताउनिष्ठ्यासिद्धयेत॥ ऐडकर्म
कांप्रोक्तंमाग्नेय्यांपीतिवर्जितम्॥ सर्वबीजपपकोमाथयाशान्तयेहितम्॥ सर्वनाशाय
नैरृत्याऐगसंम्यक्ष्यान्तृणाम्॥ नृपचारादिशक्तेभ्योभयंमवातिदाहणाम्॥ क्षुधालोभ

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

स्तथाक्रोधपरिक्षायांनगरस्य ॥ खेटकानादिग्विशेषणासटषष्टिमःपटलः ॥ ॥
श्लोकः ॥ ॥ग्रामेवानगरेवाथवस्तुशालार्थविसुधी ॥ तन्मध्याद्विदुणांज्ञात्वाकु
र्यात्वस्त्रपरिग्रहम् ॥ स्थानाद्विदुणाहस्तान्यन्मृक्षाश्चद्विदुणोक्ष्यः ॥ संस्थानंल्लवनाथा
चहृक्षनान्यत्रनाक्षिनो ॥ आधिक्यंस्निग्धताचैवतथाबीजप्ररोहणाम् ॥ सर्वसंवीक्ष्यक्रमो
गत्वाद्विदुणासम्प्रदम् ॥ तिथ्यादिकालादिकालयिग्वर्णशब्दस्पर्शोभिस्तथा ॥ पूर्णतांवे
यवोगंधस्सर्वान्नतास्तुलक्षयेत् ॥ संक्रांत्यपनयक्षाश्चतिथिनक्षत्रराशयः ॥ करसाग्रहयो
गाश्चज्ञानव्यासर्वकमेषु ॥ एवमेतेषुसर्वेषुसोभनेषुप्रयत्नतः ॥ गृहारम्भेतुकर्त्तव्याविप
रितेषुवर्जयेत् ॥ शुक्लपक्षेगृहारम्भेप्रीतिस्यासुविशेषतः ॥ ज्ञानव्यासर्वयत्नेनवस्तुधा
लक्षणान्विताः ॥ एकवर्णेषुशिग्निचयोअभाव्यधिकाधराः ॥ सुरवादाचमुगत्वाच
सुखःसाषुग्वेनात्मथा ॥ सुसमानिविडाछिद्रासान्द्रावीज्यप्ररोहणी ॥ चतुस्त्राषुविस्तीर्णा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

निस्वा. २

प्रागुदक्प्लवना मही ॥ दिग्वृक्षौघविरूढा च सर्वदोषमनोरमा ॥ एभिर्या लक्षणैर्युक्ता सा भूमि
सर्वकामदा ॥ एवम्भूलक्षणं ज्ञात्वा कुर्याद्भूमिपरिग्रहम् ॥ वहिर्वास्तु विभागेन गृहस्थाना
न्तु लक्षयेत् ॥ पूर्वादिक्साधनं कृत्वा वास्तुस्थानं तु कल्पयेत् ॥ वास्तुयागं ततः कुर्याद्घनसम्य
घनोहितम् ॥ नगरग्रामखेटानां पुरप्रासादवेश्मनां ॥ सर्वसाधारणा भूमिः प्रोच्यते लक्ष
णान्विता ॥ सुप्रमानासु संस्थानासु प्लवासु नतासमा ॥ स्वदिग्वृक्षान्विता धान्या स्वस्थानाल
लिताश्मला ॥ सर्वदिक्सलिलाधान्या सर्वसम्पत्करी धरा ॥ पूर्वतोयापृथग्धन्या दक्षिणे पश्चिमो
दकाः ॥ सलिलम्पर्वतश्चैव वनसस्य क्रमेण तु ॥ स्वस्थानस्थानि धान्यानि प्रागादि दिक्षु सर्व
दा ॥ नोन्नरसलिलाश्मशाला शलाचान्यजलान्विता ॥ नैवेक शलिलाधन्या उत्तरे त्यत्र गम्यते ॥
न्यग्रोधोदुम्बरोश्वत्थः प्लक्षः प्रासादतः क्रमात् ॥ धान्याः श्रेयस्करा वृक्षा विपरीतभयावहा
सघातादिकल्लावापि ये प्रोक्ताः शलिलादयः ॥ धान्याः स्वदिक्छिन्नासर्वपक्षपिलिलालास्थिता

गुरु २

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

भूपरीक्षाम्प्रमानांवनपार्श्वक्रमान्विताम् ॥ भूविस्तृतंक्रमेनैवसम्यग्विंक्याधानंश्रृणु ॥ व
ल्मीकश्मशानभग्नाद्यास्लिग्धत्रयधिनुमा ॥ स्लिग्धसम्वलनाकीर्णादूर्वासहयान्विता ॥ घना
स्लिग्धासमाधुराए वर्णावरुद्धका: ॥ वृक्षपूष्पफलोपेतेप्रशस्ते:परिता -- ॥ निविड
स्फटिताछिद्राघ्रम्भस्यासर्वदाहिता ॥ गावोरमंतिवेयस्यासवसाहाषमाखिता: ॥ स्मन्नेमु
दिनानिन्म्नंतायाचमहिता -- ॥ प्राक्पूर्वादक्षनायावधान्याप्रागुन्नते ह्लवा ॥ वाहनानां
हितायाचमानुसानान्मनोरमा ॥ तोयप्रदक्षिणावर्त्तायावजीवधुएहती ॥ चातुर्वर्णपीता
भूमिऊषिदेवनसेविता ॥ राज्ञापूर्वगृहं यस्मात्तथाचैवाग्निहोतृणाम् ॥ सर्वसाधारणासा
नुवर्णिनासर्वकामदा: ॥ तस्यादेवालयंकुर्याद्विरोधेनवर्णिनां ॥ नवल्लेतापरोधेनभूमि
ह्रासनशास्मितामृ ॥ धर्मार्थोत्म्यियेविद्न्यादिछिन्नफलमुत्तमं ॥ फलेनपुष्कलेनैवसन्तोष्य
भूपीतंबुध: ॥ तस्यांभूम्यांततोभक्ष्याप्रासादंकारयेत्सुधी ॥ क्षात्क्रएठकहक्षायाकुड्कार्ड

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

निस्वा· २८

क्षपादपा॥सेवितासर्वदायाचकव्याचमृगपक्षिभि॥नदीपूर्वक्रनायस्मामभिनिम्नासक
र्दमा॥कृमीकीटकनीयाचतथावीजायरोहिणी॥शिथिलास्फटिनायाचाहृक्षाक्षिद्रान्वि
नाधरा:॥भस्मकेशास्थिसकीर्णायावनिम्नोन्नतासमा॥अदिस्याछिन्नकर्णाचशोभणलक्षणव
र्जिता॥श्वेतङ्गारशपासानावल्मीकसंकरान्विता॥वामावर्त्तजलायाचसाछिद्रासवनीच
या॥अनिष्टासमहिदृष्टावर्जीयाप्रयत्नत -- चन्दनंकुंकुमामोदाकर्पूरागरुगन्धीनी॥क
मलोत्पलगन्धाचजातीचम्पकगन्धिनी॥पाटलामल्लिकागन्धानागकेशरगन्धिनी॥द
धिक्षीरेणचकृगन्धाचमदिरासर्वसन्धिरा॥गजेन्द्रमदगंधाचशालिपिष्टसुगन्धिनी॥सुगं
धधामगन्धाचप्राशस्तागन्धगन्धिनी॥एभिर्गन्धैःपृथग्वापिमिश्रैर्वायासुगन्धिनी॥चतुर्णा
मेववर्णाणांसर्वदासाहितावता॥विद्यात्रमलगन्धाचकोथसाणितगन्धिनी॥तैलमज्ज
वशागन्धामीक्षिगन्धाचवर्जिता॥मधुएवलराणस्योतकाकसायाक्षत्रियस्मृत॥वैश्यपेस्येवस्म

उरु: २८

ततिक्ता भूः ग्रस्य कटुकाधरा ॥ आम्लासा लवणा भूमिः स्वादनो न प्रशस्यते ॥ मिश्रवर्णा विव
र्णा च धूम्रवर्णा च वर्जिता ॥ ब्राह्मणस्य सिता भूमि रक्ता वै क्षत्रियस्य तु ॥ पीता वैश्यस्य शूद्र
स्य कृष्णवर्णा स्वग्रस्य शस्यते ॥ ब्राह्मणादि क्रमेनैव प्रशस्ता भूः स्वयेस्मृता ॥ सिता साधारणा
प्रोक्ता वर्णानामध्यरन्वया ॥ नानारूपा तु या भूमि सर्वदोषावहा स्मृता ॥ तत्र तवेहति कर्पा
वनिस्थामात्रसायका ॥ व्याघ्रकुम्भीरखर्वेर्भ्यश्चौरेभ्यो भयकारिणी ॥ न तत्र धनसम्पत्तिर्ग
हीनाभवते सुखम् ॥ तस्माद् दुश्चारिणी भार्या नित्यं राजभयावहा ॥ सघायन्या न्यजायन्ते भ
वति पापकर्मिणः ॥ दुर्विदग्धापि न्द्रेदे पादेव ब्राह्मणनिन्दका ॥ तस्मात्तां सर्वयत्नेन नाश्वर्णा
मर्ह्यन्यजेन ॥ शीतला चोष्णकाले तु सदोष्णापाहिमागमे ॥ वर्षावर्षभि भयेस्पर्शी प्रशस्तास
र्वर्णिना ॥ सदा सशात तलावापिकपा काचीविवर्जिता ॥ भिन्नतालस्वनानेष्टा क्रोष्टरसन
स्वना ॥ ॥ गजसघस्वना भूमिम्र्दङ्गदुन्दुभिस्वना ॥ वीणावेणूस्वना या च प्रशस्तास

निस्वा· २६ वर्णिनाम् ॥ ॥ एवं गन्धादिभिः सम्यग्ज्ञात्वा भूमिं विचक्षणः ॥ विशेषेण पुनः सम्यक्
२६ स्याः कार्यान्परीक्षणम् ॥ सुस्नातः शुचिर्मन्त्री हस्तमात्रं खनेन्महीं ॥ खनित्वा पूरयेत्तत्र खातं त
तो रक्षन्तु लक्षयेत् ॥ खन्यमाने यदा खाते तेनेस्याः दृश्यन्ति सुव्रते ॥ मणिरत्नप्रवालानि सा भू
मिः सर्वकामदा ॥ भस्माङ्गारतुषा तायाश्च पाषाणास्थिविवर्जिता ॥ शोभना सा धरा ज्ञेया विपरी
ता तु तु पिता ॥ उक्ताराद्यधिकश्रेष्ठं तत्समा मध्यमोत्तमा ॥ हीनान्करं ध्मानेन नष्टा सर्वदोष
२७ वहा मही ॥ अथ चोच्छ्रये वेपासु खाभ तोये न पूरयेत् ॥ पूर्णा यदा स्तागत्वा पुनस्तत्र समागते
पञ्चमासात्तु संपूर्णा न चाम्भः सर्वकामदः ॥ अङ्गुलेनाम्भ याहीनं तोर्द्धमा ...... मा
ल्यानि वाशिता दीनिनि खाते रात्रिमधिवासितानि तु ॥ यस्य यानि नश्यन्ति तेन तस्या वर्णस्य शोभनम् ॥ ज्व
लनीयावता दीयालावता कामदा धरा ॥ यथोक्तं धातुसंस्थाने न गोखाण्डरे ---- ॥ गजवा गुरु·
जिखनितस्वामिनं पुरवासिनाम् ॥ कृतेनाचं संदेहे विमार्गितव्यं डरम् ॥ तत्राम्ला २६

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नमिश्चाग्निब्राह्मणेभ्यो भयन्तदा ॥ जातिभेदो भवेत्तत्र पौरोऽकम्पभुज्यते ॥ अनाडुपानय
त्यागस्सर्वलोकेषु गर्हितो ॥ छिन्नकर्णेभिडेनिभवन्ति प्रस्वामिनः ॥ विकर्णावासिनो भि
न्नाविष्टिष्टास्वामिनो नरा ॥ नानाभेदान्विनावज्रा --- कान्निवासिनः ॥ सूचीमुखे त्वन्ययस्यी
णां रोगास्तु विषसम्भवा ॥ तस्मात्तं वर्जयेद्विद्वान्यदिच्छेत्सुखमात्मनः ॥ श्वपाकर्णाधरा नेष्टा
निर्धनं कुर्वतेऽयनः ॥ वर्जयेत्तत्प्रयत्नेन भयश्चाधर्मनाशनी ॥ गजपृष्ठोपमा या च बहु दोषक
रीन्त्वरणाम् ॥ अग्निदाघाशिरो रोगा भूतपिशाचजा भये ॥ स्व स्वामिनो विनाशश्च भुजङ्गकु
ण्डलेऽपरे ॥ जनक्षये योग्निदाघो चाल्यीह्युनावाप्सुपङ्वा ॥ सम्भवन्ति न सन्देहस्मसाप्स्वामि
ना ॥ रोगशोकावहं नित्यं अग्निचोरभयावहम् ॥ करोति सर्वदा पुंसां स्वर्पंप्रसकलेयमाम् ॥
सुगंधामधुराश्वेताऽस्पष्टा सुषोनामतो ॥ सन्तावाच तस्याश्चवर्णिता सर्वकामदा ॥ एवंप
रक्षिता भूमिस्सद्गुणा सर्वकामदा ॥ भूपरीक्षासमाख्याता भूप्रमासा मशोऽप्यते ॥ इति

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

निस्वा· ३०

देव्यामतेम्पपरीक्षासप्तषष्टीमपटलः॥ ॥श्लोकः॥ ॥मनोन्मानविभागार्थमरण्ल्वं
हस्तलक्षणम्॥ वास्तुक्षेत्रप्रधानत्वान्प्रोच्यतेऽङ्गुलन्ततः॥ परमाणवष्टकेनैवरथरेणवष्टकंवि
धात्त्रसरेणुर्विनिस्मृत॥ ज्वालन्तरेगतेभानोपडम्भोरजदर्शनम्॥ त्रसरेणान्विवितख्यातोवा
लाग्रमष्टभिस्तुते॥ वालाग्रैरष्टभिर्लिक्षायूकालिक्षाभिरष्टभिः॥ यूकाभिरष्टभिर्ज्ञेयंयवम-
ध्यस्तुसंस्मृतम्॥ यवमध्याष्टकेनैवअङ्गुलम्परिकीर्तितम्॥ चतुर्विंशाङ्गुलोहस्तसर्वसा-
धारणतः॥ चतुर्विंशाङ्गुलावान्यस्वाङ्गुष्टेणतुसम्मितम्॥ वर्वेहस्तोथवाकार्योषद्भतरङ्गु
लस्मृतः॥ त्रिविधाहस्तएवोक्तःस्वर्णवन्यङ्गुलंधृत॥ वास्तुससधनंहस्तात्रयसंसाधनंधृत॥ ह
स्तदारुसमासेनप्रोच्यतेवास्तुसाधनम्॥ पाचनादिर्विशीप्यनतावतासनसम्पते॥ यदि
ज्वलन्तिनेसर्वेवर्णासाधारणास्तुसा॥ विशीयन्तेथवासर्वत्याज्यासासर्ववर्णिणाम्॥ चतुर्णा
म्वाद्ध्योरेकस्यवर्णिनम्॥ दियोज्वलन्तिसाधान्याविशायन्तेन्यथामहि॥ भूमिष्टासंस्कृता

तन्: ३०

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

कृत्वाधान्यानितन्नवापयेत॥यदिरोहणीवीजानिअहोरान्नत्रयेराज्ञ॥श्रेष्टासाधार
नासानुवर्णानासर्वकामदा॥मध्यमापश्चिमात्रेणासर्वरात्रेणावाधमा॥दीयमूष्यादिभेदे
नवर्णानाम्पृथक्पृथक्कृता॥सर्वसाधारणाचत्वार्यान्यथभूपरीक्षिना॥पूर्वद्वारावाधश्रेष्टा
आयुःश्रीवलवर्द्धनी॥सर्वसम्पत्करीपुंसाप्रासादस्यविभूतिदा॥वृद्धिदासर्वदापुंसा
यास्मृताकद्वारामही॥नस्याभार्यासुनाभृत्यावर्द्धनेहिनचारिणा॥अग्निदिश्याद्वाराभू
मिरग्निदाघभयावहा॥नश्यन्तेसाधवस्तत्रदेवतानप्रपूज्यते॥धनहानिकरीनित्याम्हदि
तोपुन्सकृत्तनेनैऋतेद्वारा॥धनधान्यक्षयन्नित्यंस्मृतासदारोगवर्द्धनी॥रोगदुःखवहापुं
सायाम्यभूमिःपश्चिमाद्वारा॥भूमिद्वारासदानित्यंधातुद्रव्यप्रनाशनी॥वरुणात्पुत्रकरीपि
त्रागोत्रक्षयकरीचसा॥गृहेचकलहंपुंसासर्वदाचासुखावहा॥मृत्युन्नजीयतेतत्ररो
गदावायव्यदिग्द्वारा॥पूजावृद्धिकरीधान्यावृत्तमित्रप्रवर्द्धनी॥आयुरारोग्यपदानित्यंधनदा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

निस्वा· ३१ चोत्तराप्लवा ॥ एवसति नराश्चात्र शुभगाः व्याधिवर्जिता ॥ दानसत्यसम्पन्ना जायन्ते धर्मत
त्पराः ॥ ईशानादिक्षु वायोन्नैऋत्ये वसन्ति नरेश्वरा ॥ त्रैविद्याधनसम्पन्ना सर्वलोकहितार्थिन
॥ विनयाचारसम्पन्ना वृद्धामित्रवत्सला ॥ निरोगदानशीला च विशिष्टजनसेविता
सर्वप्लवा तु या भूमि नवमीमध्यमोचता ॥ गृहप्रासादयोर्धन्माश अमित्रोभयच्युता ॥ म
ध्यप्लवा मही नेष्टा संत्यज्य सर्वतोत्र ता ॥ सर्वनाशो भवेन्नुसानस्य भूमौ निवासिनाम् ॥ नग
रग्रामखेटनां प्रासादवेश्मनां ॥ निवेशो वर्जनीयास्तु भूमिसंस्थानमुच्यते ॥ हन्तचे
दार्द्रचन्द्रश्च विलारा द्विगुणायनम् ॥ छिन्नकर्णविकराश्च वज्रशुचिमन्तथा ॥ भूर्यका
रं हिकोणश्च गोमुखं च त्रिकोणकं ॥ मूलाकारं घटाश्चैश्च गजपृष्ठोपमन्तथा ॥ भुजङ्गकु
टिलाभाणविदिकधाशंकटोयमं ॥ एवं संस्थानतो भूमि सत्यत्यावृद्धमुत्त नाशयतिपर
वर्तोनित्यं तन्याल्लसामिन महत् ॥ कव्यार्थीपीडिता मर्मा क्षयं यात्यचिरात्सुषा ॥ दुःखारिणः गुरु ३१

स्त्रियोदुष्टास्तथापुमानपुंसका: ॥ शस्तहस्तक्षमाभवंकार्यंशालोनखादिरादिकम् ॥ शुक्ल
श्चस्फाटितंदीर्घंकीटविद्धञ्चासव्रणाम् ॥ लघुसारंसग्रन्थिश्वाहस्तदारंविवर्जयेत् ॥ शाल
श्चाणिबुराससर्जमवक्कमूसमंमञ्जुम् ॥ प्रमस्तुवर्जितंमञ्जुलंपरिवेष्टितम् ॥ भूलेखा
द्वयोर्येनंअग्रेपूर्वाग्रयान्वितम् ॥ हस्तदारुसमासेनव्याख्यातंवास्तुसाधनं ॥ मनोन्मान
विभागार्थंकथितंहस्तलक्षणम् ॥ प्रासादभूप्रमानञ्चकथ्यतेसविशेषत: ॥ ॥ इतिदे
व्यामतेहस्तलक्षणंअष्टमपटल: ॥ श्लोक ॥ प्रासादभूप्रमानञ्चान्यथावदर्थसंख्य
या ॥ वन्यात्रान्वभूशुद्धिकथ्यतेशृणुसांप्रतम् ॥ विद्यास्कनानिभूधारिंतुसापरिसंख्य
या ॥ तथाविंशोत्तरंज्ञेयंधनुसावेश्मनत्रयम् ॥ नतीयंभूप्रमाख्याचत्वा।रिछनुत्रयम् ॥
भूप्रमानंत्रिधाप्रोक्तंचतुरस्रंप्रमाणत: ॥ क्षेत्रमेतत्समुद्दिष्टंसविकल्पप्रकल्पयत् ॥ त्रि
विधंक्षेत्रमाख्यातम् राज्ञामायतनस्यतु ॥ नाराज्ञोत्तमभानस्यनृपतेकेवलस्यतु ॥ प्रासाद-

निस्वा०
३२

32

त्रिधाकार्याव्यस्तवात्रिविधात्रिषु ॥ यथाभालेनवाकार्यासर्वेसर्वत्रशोभना ॥ एवमुसम्मित
क्षेत्रंप्रासादंकार(य – य: ॥ भूप्रमाणंपुराप्रोक्तंराज्ञासायनुनस्यतु ॥ नृपस्यवक्ष्यभानानु
प्रासादंश्रृणुसाम्प्रतम् ॥ राज्ञोऽभिनृयाणांश्चनृपतेर्हितकारिणाम् ॥ प्रासादंभूप्रमाणं
चदिग्विभागश्चकथ्यते ॥ राज्ञोयेसमनाकेचित्कुलनाश्चकुमाराणां ॥ मिहोच्यतेदशमासे
नहीनाकेऽष्टार्य्यादिशिकीर्तिता ॥ राज्ञोमार(चस्तथाप्रासादःसहितंतथा ॥ हीनोहेकांदशांशेन
नराज्ञोयानतनस्यतु ॥ प्रासादेब्राह्मणादीनामाग्नेयादिशिकीर्तिता ॥ नवमांशेनहीनासु
नृपस्यायननस्यतु ॥ सामन्तोराजपोश्वये - - - - - - - ॥ अष्टांशेनतुहीनासुःसे
घांदक्षिणानोहिता ॥ दिकथानभूप्रमाणंचप्रासादानानुपस्मतम् ॥ एकपुरस्थेनानानुना
न्येषानिपमोक्षयम् ॥ यस्यदेवस्ययोमस्याप्रासादंकुरुतेनृप: ॥ भूस्यनेवहस्तभकश्चिघीदध
मेप्रचोदित: ॥ श्रद्धयानस्यदेवस्यप्रासादंकुरुतेतु सं ॥ तस्यार्यनियमोदुष्टादिकप्रमानन

तम्ः
३२

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

स्यकस्यचित् ॥ यद्येत्रदेवताभक्तसेवकोराजवल्लभ ॥ अन्यत्र पुरदिग्भागेप्रासादकन्तुसं
घतः ॥ दिग्भागःपूर्वमाख्यातास्तुराणायःस्यनस्यतः ॥ पुरदिग्भिपमन्त्रस्येमानपूर्वमुदा
हृतं ॥ यदेकदेचनभक्ताराज्ञाराजन्यवल्लभाः ॥ राज्ञःप्रासादनस्तेषांदिग्विभागःप्रकीर्तितः
॥ तोस्मिंपरेयदान्यत्रप्रासादन्कर्तुमघतः ॥ पुर— भिपमन्तेषांमनार्क्कःमुदाहृतम् ॥ अ
नाथास्मिंपोभक्ताप्रासादकर्तुमघतः ॥ पुरेदिग्भियमन्तोषाप्रमाणाश्च छायास्मेन ॥ धा
नानिधनुवाषष्टातथाषोडश संख्यया ॥ भूप्रमाणसमाख्यातंनृपस्यायतनस्यतु ॥ त्रिविधं
पूर्वमाख्यातंभूप्रमाणंत्रिधापुनः ॥ क्षेत्रमेतन्मयोदिष्टंचोत्तरंसमन्ततः ॥ नृपतेसंमता
नान्तुतत्रैवविहितकारिणाः ॥ स्वादिकप्रमाणाद्युक्तानिकुर्यादायतनानिवा ॥ नृपतेर्वल्लभा
दीनतथाचपरवाभिनां ॥ भूप्रमाणंसमाख्यातामथसंख्योच्यतेपुनः ॥ सहस्त्रधनुसाक्रो
षोगव्यतंद्विगुणंस्मृतं ॥ गव्यतेद्विगुणंज्ञेयंयोजनपरिसंख्यया ॥ एवंदशांसतंहेयंसह

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

निस्वा· ३३

स्यमयुतं -- ॥ नियुतं प्रयुतं विद्यादर्बुदं न्यर्बुदं तथा ॥ वृन्दं खर्वं निखर्वं च शंखं चायम संक्षितं ॥ समुद्रो मध्यमं तारं अंत्यं परमं तथा ॥ परार्द्धमेव संख्यातं दशवृन्दोत्तरोत्तरम् ॥ एवमेतानि वोक्तानि संख्यास्थानानि विंशति ॥ आसनं यच्छिवास्योक्तं नच्छिद्रादर्थसंख्यया ॥ भूप्रमाणं समाप्तं वनयात्रामतः शृणु ॥ ॥ इति भूप्रमाणलक्षणं भूपरीक्षा समाप्ता ॥ ॥ श्लोक ॥ ॥ भूमिं कृत्वा प्रमाणस्थां कुर्यात् द्रव्यपरिग्रहम् ॥ भूम्यां संशुद्धिकाले तु तस्य भादीनां परिग्रहं ॥ वनयात्रां मतां वक्ष्ये शकुनान्वितम् ॥ शुभे चाह्नि सुनक्षत्रे -- शुभमनोत्सुकः ॥ पूजयित्वा महेशानं नंदं स्नात्वा नतोरुकः ॥ शिवं प्रणम्य विज्ञाप्य कुर्यात्स्वस्तिप्रवाचनं ॥ पूर्णकुम्भं न्दविन्दुर्वा वन्ध्ययित्वा सम्प्रयवान् ॥ हृष्टपुष्टपरिवारो गच्छेत्स्थपतिना सह ॥ प्राच्यां वाप्यथवोदीच्यां दिशि गत्वा समाहितः ॥ दिशावलोकनं कृत्वा शिवं ध्यात्वा विशेषतः ॥ शुचौ देशे ततो विद्वान् स्थित्वा स्थपतिना सह ॥ वृक्षान्परीक्षयेदिष्टान्यत्र साखात्वगा

३३

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

दिभिः। दृष्ट्वा मनोरमां वृक्षान्प्रभूतान्लक्षणान्वितान्। ततस्समाश्रये वृक्षं शाखाद्याकुलक्षणा
न्वितं। सजलं च जन्तु दिग्धं च सारवन्तं महाद्रुमम्। नीलपत्रं महास्कन्धं पूर्णसारवयोचित
म्। शुचौ मनोरमे देशे निविसन्नं च कारयेत्। अन्नपानसमृद्धान्नाले वशेनेतत्र संशयतः
तत्र संशोध्य वृक्षस्य सम्मार्ग्य सहायवान्। सुखोनाचस्यरिधि बदाचार्यो मंत्रविग्रहः। शि
वं संपूज्य विज्ञाप्य विधिवृक्षसमाश्रयेत्। ततः संपूज्य वृक्षाञ्च गन्धपुष्पादिभिः क्रमात्। ततः
संपूज्य नं वृक्षबलिनैवेद्यकादिभिः। श्रावयित्वा ततो वृक्षान्दद्याद्भूतं बलिं सुधः। भूतक
रं तथा मात्सं यथा मन्त्रबलिं ददेत्। गन्धपुष्पादिभि पूज्यं श्रावयेन्मन्त्रनायकाम्। अपक्र
मन्तु भूतानि येनि वृक्षाश्रयानि च। वृक्षाच्छेदन्तु प्रारम्भु शान्तिं कुर्वन्तु सर्वदा। एवं कृत्तमं
त्रज्ञो रात्रिकानां स्वपाश्चयेत्। सुप्रभाते ततो मंत्री मंत्राज्ञ कृतविग्रहः। शिवं संपूज्य सन्नधा
स्वभिवद्। ये स्वप्राप्ते कर्म दुःस्वप्ने होममारभेत्। शतमष्टोत्तरं विद्वान् बहुरूपेण होमयेत्।

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

निस्वा· ३४

ततोविज्ञाप्यदेवेशंसत्वावाग्भिप्रजानांचराज्ञा॥ देशस्यसर्वदाशान्तिश्रयस्करासर्वनृणाश्व
नवतोपिता॥ यवहमंत्रतोवृक्षकम्याद्वाग्मानविन्दयेत्॥ अन्यथाविपरीतावावर्जयेनाद
शद्गुमात्॥ यद्यसोनिर्विकारस्तुतस्मिंकर्याश्चियामिमाम्॥ ततश्चादिक्यमालोक्यकृत्वा
चैवप्रदक्षिणां॥ शास्त्राणामधुनालिप्यप्राङ्मुखोदङ्मुखोपिवा॥ मङ्गलवाचनंकृत्वावृक्ष
स्थंछेत्तुमारभेत्॥ छिद्यमानोयदाभङ्गेशोणितंस्रवेद्द्रुमं॥ वलनेकम्पनेवापिस्वामिनोम्
त्युमादिसन्॥ पयोदधिघृतक्षुद्रंछिमानंसवेधयो॥ क्षयवत्वभयोम्बिघास्वामिनानात्रसं
शय॥ यस्यस्नेहोविनाश्यामोसोतोवप्रवर्तते॥ कषायामधुरंस्वच्छसुरभिश्चप्रशस्यते॥
छिद्यमानोयदावृक्षः केवेर्पायानतोदिशि॥ नन्दतेसर्वदाकर्त्ताकर्मसिद्धिमवाप्नुयात्॥
ऐशान्यज्ञानमाप्नोति ऐन्द्र्यविभूतिमुत्तमं॥ अन्यादिक्यातिततोवृक्षशान्तिकृत्वानुतांत्यस्य
त्॥ एवमानोयदावृक्षोवृक्षमत्यन्तमर्दने॥ भङ्गातेवापिवोधव्यंस्वामिनोज्ञातिनोभयम्॥

उत्त· ३४

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

यघास्याद्दुर्द्दलं द्दूरमूलच्छिन्नाथवाद्रुमः ॥ अनीकृजतेवापिज्ञातव्योनसुखावहः ॥ ख
रोष्ट्रश्वानसर्प्पाश्चाकव्यादाजम्बुकादयः ॥ काकगृध्राद्दयश्चान्यअसत्साम्भूशपक्षिणः
॥ कन्दसन्दर्शनंतेषायदिध्यानसुखावहम् ॥ कायक्लेशश्चविघ्नश्चभवनेवन्धनंध्रुवम् ॥ प
ताकाध्वजछत्राणांश्रीवत्सवर्द्धमानयोः ॥ चक्रवाज्ञलकर्णानांदर्शनन्तुसुखावहम् ॥ वि
परीतंततोदृष्ट्वाशान्तिहोमन्तुकारयेत् ॥ पूर्ववत्तर्प्पनोदेवावरुहृपःप्रशान्तयेत् ॥ एकस्य
कथितंह्येतविधानन्तुवनस्यतेः ॥ नरुतेपांडुमाणान्तुछेदनेषांयथासुखम् ॥ एवंकृत्वा
विधानज्ञोवनेस्थपतिनासह ॥ प्रासादार्थगृहार्थम्वासंवीक्षयेततोद्रुमम् ॥ नामस्थानञ्च
योनिर्ग्धंमानछायोदिभिःक्रमात् ॥ अज्ञावशावशंस्यानेप्राणिनामभिसेकतेनेः ॥ संम्यकपरीक्षये
द्विद्वान्योग्यंछेत्तुद्रुमान् ॥ अयोग्यान्वर्जयेदक्षछेद्येलक्षणान्वितान् ॥ विनीतकोधको
तिन्धोन्यग्रोधोव्याधिघातकः ॥ गिरिशाकोविदाश्वकपित्थोदुम्बरस्तथा ॥ प्लक्षश्लेष्मातकःशि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

निसा·
३५

ग्रपिप्पलः सप्तवर्णकः॥ कर्णिकारो गवृक्षाश्च वर्जनीयाश्च मे द्रुमा॥ सुस्वादफलिनोये
च वृक्षाये च सुगन्धिनः॥ तिक्ताश्च कटुकावर्ज्याः क्षारिण्याः कटुकाश्चये॥ रोहिणीखदिराशाक
शाल्मश्च देवदारुकः॥ शिंशपा वदरश्लेष्मश्च पर्णी मधुकेजन॥ वृक्षावेकैकतश्चैव वर्जी
वकंकक्रमलथा॥ एतेश्चियक्ष्कए वृक्षः प्रासादगं कर्मसु॥ शुचिदेशे स्थिताः वृक्षा
स्थिरमूलाः समस्थिताः॥ युवानो मध्यमाश्चैव वयसा ये ततो द्रुमाः॥ आयुस्तेषां समाख्यात
वर्षाणां स्तुन त्रयं॥ युवानो मध्यमा तस्माल्लघुप्रमाणा मनोरमा॥ असत्निग्धा निविडाः क्व
चान्तृ ज्यवृन्तान पीडितां॥ सारवन्त महांवानङ्क लिनो छत्रवर्जितान्॥ नीलयत्रा असंस्थाना
पूर्णाशाखा महाद्रुमान्॥ इत्थंशाखिद्देश्येच्छुक्षान्पूजितान् सर्वकर्मसु॥ नदीकूपाश्मशानस्थाः श्म
शानेसाफल्याश्चये॥ क्षाराम्लकटुतिक्ताश्च वसुधासम्भलिता॥ स्वभोस्थिराश्च विषमञ्जो
श्च वर्जयेत्॥ एवंविधा वालावृक्षाश्च वर्जयेत्॥ एकोनषष्टिभिर्वर्षैर्वा वृक्षोऽशाऽद्रुमा

एक·
३५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

वर्षशतेनसार्द्धेनमतश्चोर्द्ध्वप्रवत्सरात। अतःपादादिकेनैवशतद्वयेनमध्यमः। वर्षशत
त्रयचोर्द्ध्ववयोवृक्षाद्रुमस्यतु। मानहीनाचवृक्षाश्चभङ्गुराःसुशिरान्वितान्। खर्ज्जवंचो
र्द्धशुष्काश्चभग्नशाखाश्चकुन्तितान्। एकशाखाद्विशाखाश्चछिन्नशाखाश्चवर्जयेत्। वि
द्युद्दग्धान्वक्ष्याम्यनाशीनविचारितान्। वक्राविषमसंस्थानांसंस्थाश्चलपीडितान्। ग
जभग्नामृगाघृष्टाग्निसन्ताविषसमन्विता। भुजङ्गपक्षिनिलयाभृङ्गमण्डिनिसेविता। अभूत
दोषसम्पन्नाश्मार्गेपदेशलक्षितान्। ग्रामविषयशालाक्षत्रायतनसंस्थितान्। एकवृक्षा
सदैत्याश्चलताभिसन्नताद्रुमान्। येचसम्वाग्निनोवृक्षाफलेपुष्पापयोगिन। सर्वास्तावर्ज
विज्ञानादिछिन्नमुखमानन। यवगर्भोयवावृक्षाःसगर्भानविनिर्दिशेत्। छेदेचैतक्षणाश्चै
वमण्डलान्यायलक्षयेत्। योवर्णायस्यसत्वस्यसंघातंदृश्यतेद्रुम। तेनरूपेणतंसत्वंमा
दिशेद्वृक्षमण्डले। माञ्जिष्टंकापिलंश्चैवपीतंकृष्णायनंतथा। एदवर्णाकवोनामरूपाणां

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

निस्वा॰ खड्गे सेत्रिभयम् ॥ माञ्जिष्ठो द्रुदुरो ज्ञेयः कपिले मूषिकास्थित ॥ पीने गोधा विजानाथात्सर्प
३६ कृष्णायनेस्थित ॥ तऽवर्णो चपाशने --- गृहगोधिका ॥ अरुणे कृकलाख्या निलिङ्गास
लिलतथा ॥ ददरे -- भवे साध्यधिलम्मूषिके ॥ मूषिके तु पतनं ज्ञेयमरण्यां तस्करामयम् ॥ गृ
हगोधात्दारिद्रं पाशानस्तस्करा भयम् ॥ धनक्षय तथा व्याधि कृकलासेन संशयः ॥ सलिले
तु नैवोविद्यात्स्वामिनः सलिलाभयम् ॥ एवं ज्ञात्वा विधानज्ञा सगर्भान्वर्जयेत्क्रमात् ॥ गृह्णीया
लक्षणोपेतां छिन्द्ये न्यानसम्मितां ॥ मानहीना न कर्तव्या विस्तारेन क्रमात् ॥ दशभागं
दिकां कृत्वा सुप्रमानं छिन्ने क्रमात् ॥ एवं द्रव्याणि संगृह्य लम्बादिभि विचक्षणः ॥ तत द्रव्य कृ
ताथस्तु आचार्येण मनोत्सुक ॥ देव दानव गन्धर्वा नाग यक्षाश्च राक्षस ॥ पूर्वचन्द्र लिखानेन स
न्तर्प्य नाक्षमापयेत् ॥ मनो निवर्छित्वा नगराभिमुखो गुरुः ॥ राजप्रवाहे पेषार्ण्णापुरस्य निकटे उत्
स्थित ॥ यजमानो राजा श्रद्धया कृतमङ्गल ॥ द्रव्य संप्राप्य विधिना अन्दत्वा प्रवेशयेत् ३६

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

सुचोदेशेऽविस्तीर्णो वृक्षोऽत्र — निधयेत् ॥ एवं कृत्वा ततस्तत्र स्तम्भादिकं स्थापयेच्छुभे ॥ तक्ष
णाछेदनं कुर्यात् स्थयति विधाय तक्षक ॥ वनयात्रा समाख्याता भूविशुद्धिरिहोच्यते ॥ ॥
इति देव्यामते वनयात्रालक्षणं सप्तमपटलः समाप्तः ॥ श्लोक ॥ अथातः संप्रवक्ष्यामि
भूविशुद्धिविशेषतः ॥ प्रासादार्थं गृहार्थं वा वर्णानां शृणु सांप्रतम् ॥ वात वर्णासिता भूमि
लब्धा नायाकुमारिका ॥ वर्णानां कामदा सा तु पूर्वोक्तलक्षणान्विता ॥ हलकृष्टां ततः कृत्वा प
ञ्चधा दशधाथवा ॥ मर्दयित्वा प्रयत्नेन कुर्यात्तां समतलां समां ॥ तस्य वसा पर्यङ्कास्तांस सर्वथा नाति
धापयेत् ॥ पुनः कृष्ट्वा बापयेद्विद्वान् फलपुष्पान्वितां महीम् ॥ अन्यतोपहता या च्या द्विलक्षणान्वि
ताम् ॥ नीचैः संसेविता या तस्याः शुद्धिमतः शृणु ॥ सदावासः स्मृता वर्णाश्चत्वारो ब्राह्मणाद
यः ॥ तस्यां तेवाऽऽवर्णास्तु नीचा नीतिचरस्तव — आनीचैर्या सेविता भूमिः क्रव्याद्मृगपक्षि
भिः ॥ विप्रुत्रोपहता या च कोथ शोणितभूषिता ॥ भस्मास्थि संस्करात्कीर्णा सर्वदोषावहा महि

निस्वा· ३७

यद्यन्यैः सङ्कीर्णयुक्तान्तदा छोधयेच्छुनैः ॥ एवपरान्तु याभूमिदिशादिगंगणान्विताम् ॥ पूर्वो
क्तलक्षणोपेता शोधिता कामदान्तृणाम् ॥ कृत्वातां लाङ्गलैश्चिन्त्र शोधयेत्सद्द्येत्पुनः ॥ शत
शीरस्ततः कुर्याच्छोधनं मर्द्दनानि ता ॥ समन्तात्सुसमां कृत्वा गोकुलं तत्र वासयेत् ॥ ततो व
ब्बाशिगितां कृषापयेत् ॥ याज्ञिकानि ततो विद्वान - - -

छ्वां तस्याधान्यानि पापयेत् ॥ वापयेत्सर्वधान्यानि यावाप्यथवानिलाम् ॥ यदास्युतिपुष्पा
णि तु फलानि तु ॥ यदा कृपापयेद्भूमिं पूर्ववंभूमिं शुद्धयेत् ॥ एवं सत्कुलनेभूमि र्वणपञ्च -
लसेविता ॥ ततस्ता सुसमां कृत्वा कुर्याद्धन्त परिग्रहम् ॥ एवं संशोधिता भूमिं यथोक्ताल

गृहः ३

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

क्षणान्विता ॥ सर्वसम्पत्करीं पुंसा देवतनान्मनोरमा ॥ तस्मिन्क्षेत्रे ततो विद्वान्कुर्याद्वास्तुप
रिग्रहम् ॥ ततो विभज्य तत्क्षेत्रे निवेशान्नेत्र वास्येत ॥ ॥ इति दिव्यामते महातंत्रे भूमि-
विशुद्धिलक्षणं एकसप्ततितम पटल: ॥ श्लोक ॥ भूमिजागादिकम्भङ्गे तथा शंकुसमन्वि-
ता ॥ कथयामि विशेषेण मंत्यादिकसाधनं शृणु: ॥ प्रासादं कल्पयेत्सर्वं ततश्चाश्रमिणां गृ
हात् ॥ भूत्या नाम्न तथान्ये षा कल्पये दुर्ग योगिना ॥ तोयेधारं प्रकल्प्यादौ प्रासादं तत्र कल्प
येत् ॥ सवास्त्वभ्यंतरं वास्तु प्रवेशयोरिकल्पयेत ॥ गृहप्रासादयोर्द्वारमुखमग्रश्च कीर्तित
म् ॥ पृष्ठतः पश्चिमज्ञयं पार्श्वे च वामदक्षिणाम् ॥ प्रवेशस्य ततः एतं श्रेष्ठ प्रदक्षिणेन तु ॥ अ
नेष्ट चश्चावसंख्ये न प्रवेशो गृहसेविना ॥ गृहप्रासादयोर्मध्ये कुर्यादिक्साधनं ततः ॥ शङ्कु-
णा शोधयेद्विद्वान्धुव नाम्ना नरेन वा ॥ अनन्तो वधुतारा श्रीप्रोक्तादिक्साधनं ध्रुवम् ॥ अयष्ट
लक्षणा दृश्मो न चासौ सर्वकालिक: ॥ दृग्धाणादिताानित्यं यद्यपि सर्वदा स्थित: ॥ ध्रुनिरी-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

नि.स्वा. क्षापिलक्ष्मात्वाग्रम्मादस्य ष्टलक्षणा: ॥ यदुक्तमन्यत्र तत्तद्यस्मिन्साधनमिङ्ग: ॥ तस्मि
३८ न्साधनंज्ञेयं किन्तु दुर्वोध्यलक्षणाम् ॥ तस्माद्विकसाधनं त्वत्र निःसन्दिग्धं सुनिश्चितं ॥ सुप्र
तितं सुसंमध्यप्रोच्यते सक्रमादरात् ॥ प्रशस्तदारुमादाय निर्व्रणं सुदृढं मृजु ॥ तोयसंशुष्क
मंशुम्भसारं खदिरादिकम् ॥ शाकस्मारं श्रीविल्वं च्वशिंशपं च ॥ कनरं तथा एतद्वृक्षस्य
माख्यान्य त्सकर्ये खदिरादिय: ॥ चतुरस्रं ततो दारु कृत्वा सूत्रेण सम्मिताम् ततः प्रवर्त्तये
त्कुशिल्पिना निपुणेन तत्तदन्नम्भसि संकर्यान्निर्व्रणं सर्वतः समम् ॥ अङ्गुलामानपर्वन्तु दैर्घ्ये
णाष्टादशाङ्गुलम् ॥ मूलं तच्चाङ्गुलं तस्य परिणाहं तु सम्मितम् ॥ अग्रं चतुश्च वंकार्यं मूला
द्वतत्क्रमात् ॥ प्रमक्षेदसमं कृत्य मूलादग्रं च सम्मितां ॥ मूलं सर्वसमं कुर्यात्तस्माग्रंथ
नात्क्रमात् ॥ रेखान्दुङ्गुलमानेन तस्याधस्तात्तथा परा ॥ एवं रेखाद्वयोनेवत्सर्वसम्प्रिप्र राम
कीर्त्तिता: ॥ गव्यपाकमेणोवकाथि गङ्कुलक्षणाम् ॥ एवं निष्पाद्य वेकुकर्यादिकसाधनं तु ३८

ध: ॥ ॥ इति देव्यामते शङ्कुलक्षणाद्विसप्ततिमः पटलः ॥ श्लोक ॥ वास्तुकर्णसमं कृ-
त्वा चतुरस्रं समन्ततः ॥ प्रासादं कल्पयेत्तत्र तथा वास्तुमितान् गृहान् ॥ गृहेष्टाद्विगुणं भूमि
प्रासादस्य समन्ततः ॥ हस्तमात्रं ततः कृत्वा पूरयेद्धूर्यो मृदा ॥ तोयभिन्नां ततः कृत्वा स-
म्यगाकोट्यद्बुधः ॥ सर्वस्समतं कृत्वा सुतलां सुसमां मही ॥ सूत्रपात्रसमं कृत्वा सूत्रे रेखा
गृहान्ततः ॥ प्रासादमग्रतः कर्णकापं संप्रकल्पयेत् ॥ कृत्वा गर्भस्य नस्तस्मिं कुर्यादि-
क्साधनं बुधः ॥ शङ्कुस्थानविशेषेण कुर्यान्नस्तु नलसमम् ॥ हस्तं सेक्रमसमं न्यासितं त्रल्पं –
–– ॥ सुसंस्थितं विना सामानि चलं विकर्त्तं विना ॥ न शास्त्रेण विना वृद्धिं न चाजः प्रज्ञ-
या विना ॥ तस्मात्तामाप्य समां कृत्वा दर्पणोभासन्निभम् ॥ शङ्कुस्थानं भूततस्मिं शंकुशामग्वि-
देशयेत् ॥ शङ्कुपाश्रमं संधं सम्यग्ज्ञात्वा हृदन्निशि ॥ हस्तमार्गं विकल्प्यापादे मध्यसं कृनि-
वेशयेत् ॥ सुप्निग्ध्वारस्य नक्षत्रे सुग्रहे सुसदायवान् ॥ स्थपतिस्थापकौ चापि कुर्यादिक्साध

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नि॰स्वा॰ नं सुधीः ॥ सूत्रं कुर्यात् सिकतागृहस्थे तस्याश्चतुर्थं वत्सरम् ॥ खटिकां गरिकां कृत्वा भगमध्ये विच
३६ क्षणः ॥ प्रागुदीर्यागतं सूत्रं कृत्वा भुग्नानि वेशयेत् ॥ ततः सूनानि तं कृत्वा सम्यगाफालयेत्सु
धा ॥ रेखायां तु ततस्तस्याः ब्रह्मस्थाने सुमध्यगम् ॥ कटिकाकार्ये चिह्नं ध्रुवस्थानं ततस्सम
म् ॥ ध्रुवादस्मात् पूर्वं तु भागावष्टाङ्गुलासमौ ॥ कृत्वा सुसंस्मितं सूत्रं भागद्वयसमापयेत् ॥
प्रतिच्यां स्थापयेच्चिह्नं प्राच्यां चिह्नेन संस्मितम् ॥ सूत्रं कृत्वा प्रतिच्यां तु दक्षाम्यां तु लाञ्छयेत् ॥
प्राच्यां तु सूत्रं पुनः स्थापयेद्याम्ये हस्तं शंकुपञ्चविन्यसेत् ॥ शंकुमूलेन ततः कृत्वा हस्तं रेखवहीस्थि
ता ॥ हस्तैः रेखान्तरीं कुर्यात् कुमूलं सुसंस्थिरं ॥ वहि हस्तनशं काग्रं कुर्यात्तु चसमवहि ॥ द्वियरेखा
न्ते तु संस्थाप्य तच्च हस्ते वहिस्थिते ॥ ऽङ्कसूतानि तं कृत्वा ततस्सर्वं प्रमापयेत् ॥ एवमुनिश्च
यं कृत्वा शंकुवेस्सर्वनन्तसमम् ॥ वीक्षयेच्छायां विप्रोक्तं शंकुच्छायाग्रमादरात् ॥ हस्तैरेखान्त गुरु॰
यावाह्या शंकुच्छायार्थकल्पिता ॥ प्रवेशनिर्गमे तस्मात् शंकुच्छायां निरूपयेत् ॥ शंकुच्छायाग्र ३६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मध्यनुवृत्तरेखानुसंस्थिते ॥ स्वमेन्द्राच्यांस्थिते सूर्ये प्रतिच्यातानुलां छ्रयेत् ॥ प्रतीच्यांसं
स्थिते ततो नो शङ्कुपाग्रनिर्गमे ॥ पूर्ववद्याछ्रयेत्प्राच्यां शंकुछायाग्रमध्यते ॥ सङ्कुछायाग्रचि
न्हत्वा प्राक्प्रतीचीप्रसाधयेत् ॥ अथ संक्रामर्थ तिस्सूत्रवृत्तमध्यनस्सृते ॥ शंकुपाग्रचिन्हा
न्यांलिखेत्मत्स्यद्वयं बुधः ॥ याम्यापश्चात्तथोदीच्यां संसाध्यमत्स्यकद्वयं ॥ मत्स्यसंपातयोर्म
ध्ये सूत्रसंस्थाप्य यत्नतः ॥ सूतानितं सूत्रं कुर्यादास्फालयेछुतैः ॥ ततश्चोत्पद्यते रेखा यस्य
दीचीप्रसाधिनि ॥ तस्माछ्रस्वेछ्रपासम्याकछि न्हकृत्वा विचक्षणः ॥ पूर्ववन्मूर्वमानेनऽभया
लानुल्याछ्रयेत् ॥ ततो मछ्रत्सद्वयेश्चीक्षाप्राक्प्रतीच्याम्वसाधयेत् ॥ ततो मत्स्यद्वयेनैव प्राक्प्र
तीचीप्रसाधयेत् ॥ मत्स्यसंपातयोर्मध्ये सूत्रस्थाप्यस्य पूर्ववत् ॥ शनैरास्फालिते सूत्रे प्राक्प्र
तीचीप्रतिष्ठतो ॥ एवं कुर्यात्सिकं सूत्रं सुणलंम्ब दृढं त्र्वं ॥ दीर्घसूत्रविनिर्गछ्रवसूत्रं प्र
साधयेत् ॥ तावत्प्रसार्येत्सूत्रं यावत्प्राञ्जगतेवहि ॥ संकस्यसूत्रमार्गेणादिको चिन्हमूभयो

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

निखा. ४०

बहिः जगतवाशनस्थाप्य प्रासादस्य च पृष्ठतः ॥ तावत्प्रसारयेत्सूत्रं यावत्तमण्डपान्तगम् ॥ ए
वं मत्स्यद्वयेमध्ये सूत्रभूमौ निवेशयेत्, रज्जुसूत्राणि तत्कृत्वा शनैरास्फालयेत्ततः ॥ एवंस्
चानितं सूत्रं जगति मण्डपान्तयोः ॥ बहिःस्थं सूत्रमार्गेण तन्निचिन्हं निवेशयेत् ॥ शिला
मकोटराभद्रात्वानां सूत्रतलासमा ॥ चतुरश्रामीष्टकं वापि सूत्रतलं सुमनोरमं ॥ प्रासादस्य
चतुर्दिक्षु सूत्रमार्गेणाभ्यन्तराम् ॥ कृत्वा सन्निश्चलां तत्स्थानस्याचिन्हं तु कारयेत् ॥ अथवाश
मादायसारवनिर्व्रणाम्हज ॥ अर्द्धार्द्धहस्तमात्रिं च चतुरंगुलविस्तृत ॥ चतुरस्रासमाक्ष्ण
समच्छेदोर्द्धमस्तकम् ॥ दिक्समं निश्चलं कृत्वा भूगर्तं तन्मस्तकादिक ॥ चिन्हं सूत्रमार्गेण
कर्त्तव्यं तस्य मस्तके ॥ तीक्ष्णाग्रशस्त्रेणायत्नेन कुर्याचिन्हं तु मस्तकम् ॥ शिलायाममका
याम्वाहूथवासंक्रमस्तकं ॥ प्रासादस्य चतुर्दिक्षु कुर्याचिन्हानि यत्नतः ॥ दैर्घ्येणाविस्तारेणैव वा
हविज्ञायतत्वतः ॥ पूर्ववन्मत्स्यमादाय सूत्रं प्रसारयेद्बुधः ॥ एवं दिशाधनं कुर्याचतुर्दि

तरु ४०

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

श्रृगहस्यतु ॥ तस्माद्धिहस्यानिचिन्हानिसूत्रमार्गेणकारयेत् ॥ पूर्वादिप्रियमप्रोक्तासुरा
णांहितेणान्वितम् ॥ भूपरिक्षासमाख्यातातथोनाहलनलक्षणम् ॥ प्रसादस्थमाणचाकथितं
मर्थसंख्यया वर्णयात्राभूमिशुद्धिरुक्तादिकसाधनम् ॥ एवंदिकसाधनंप्रोक्तंनिसादिग्धे
मुनिश्चितं साम्प्रतंप्रोच्यतसम्यक्कर्मोल्लिकंसूत्रलक्षणम् ॥ ॥इतिदेव्यामतेदिकसा
धनलक्षणंत्रिसप्ततिमपटलः ॥ ॥श्लोकप्रउ ॥ शुभाशुभापरिज्ञानवस्तुसद्भाव
निर्णयम् ॥ वास्तुदेहयतप्रंसांवास्तुदेहानउच्यते ॥ वास्तुनोक्यवादेवापीरादिकल्पलक्ष
णम् ॥ सशल्यवास्तुभेदाश्चज्ञायतेवास्तुमध्यत ॥ वास्तुदेहेविणाप्यस्मार्त्तकश्चिदुपलक्षते
आदावेवततोदेविवास्तुदेहमिहोच्यते ॥ सूत्रपातकृतेभद्रेभेदावास्तुदेहोपलभ्यते
सूत्रपात्रंसमासेनकथयामिदहम् ॥ स्थपतिस्थापकोवापिवास्तुविद्याविशारदः
वास्तुभेदाविभागज्ञाशल्योद्धारकर्मयशेला ॥ वास्तुविन्यासतत्वज्ञासूत्रपातकृतसम ॥ सूत्र-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पापुराकृत्वावास्तुक्षेत्रंविभावयेत् ॥ देव्युवाच ॥ अदृशोभूगतश्शल्योवास्तुतेसर्वदावह: ॥ पू
र्सोवास्तुदेहेव्यवस्थित:संम्यक्लमूर्द्धतेतस्मिवास्तुसम्यक्षेणपत् ॥ शल्योद्धारंततोदेवक
थयातिविशेषयन् ॥ ईश्वरउवाच ॥ सन्निनेसूत्रपातेवागृहेनिष्पादिनेतथा ॥ शल्योद्धा
रविशेषेणकथयामितवाखिलम् ॥ आदेनावद्विशेषेणकलिसूत्रस्यलक्षणं ॥ किलका
रोपणंभद्रेकथयामिशृणुमाशुभम् ॥ अश्वत्थ:खदिरोवंशोरक्तचन्दनमेवच ॥ कदारश्शा
कवृक्षश्चशिरिषसालसंज्ञित: ॥ निम्बिसोचञ्जनश्चैवअशोकचाम्वरंतथा ॥ न्यग्रोधसर
लरसर्जस्तथाचैवार्जुनद्रुम: ॥ प्रत्रामतेपियेमस्ता:कीलवार्थमभिन्द्रता ॥ स्त्रीणामव
ज्रयवृक्षाणंकार्थन्नन्नयोजयेत् ॥ ऊर्ध्वोनिव्रणंकार्यकीलकाहिनवाह्वका ॥ पङ्कजलपरि
णाहंदैर्घेणहस्तसम्मिता ॥ अथोमस्तोर्द्धगात्रांस्तुचतुरस्त्रानुवर्तुला ॥ एकहस्तोद्भवाध्या
नाशङ्कुरोलक्षणान्विता ॥ पूर्वोक्तदारुभि:कार्या:कीलकासर्वकर्मणाम् ॥ कीलकलक्षणंप्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

ऋप्रोच्यतेस्त्रलक्षणम्॥ भोजगर्भमयसूत्रंसुवर्णेनदछंचतुर्यवपरिणाहंकुर्याद्दर्भवि
कीन्नवम्॥ ततस्संस्त्रयेद्वास्तुकुर्यान्मङ्गल पूर्वकम्॥ वास्तुमध्यतुसंस्थाप्यकलशंवारिपू
रितं॥ ततसंस्त्रनेक्षेत्रेपरिर्धाकर्णसम्मितम्॥ आग्नेयांप्राक्संखोन्मंत्रीलकस्थाप्यताड
येत्॥ आयसिसमृष्टिसंगृह्यताडयेत्कर्मसिद्धयेत्॥ काष्ठेनैवाग्निदाहस्याव्याधिस्पोछिल्लयाह
ते॥ हन्यमानात्ततःकीलान्निमित्तान्युपलक्षयेत्॥ हतमष्टादिकशाकुन्तुत्वाशकुनंताडयेत्॥
पाषाणेदर्शनेनैश्यसर्वसामसुखावहं॥ सत्रिमित्तेमनोह्लादेकीलकान्ताडयेद्बुधः॥ ता
ड्यमानोयदाकीलोधरणपावृजतनहि॥ कर्मसिद्धिर्भवेत्तत्रदुर्निमित्तेनलक्षयेत्॥ प्रहरणे
केनवाकीलोधरणिप्रविशतेध्रुवम्॥ गृहन्तत्रनकर्तव्यंकृततन्नोपपद्यते॥ हन्यमानोय
वाभूमौकीलकोव्रजतेसने॥ कर्मसिद्धिर्भवेत्तस्मिन्गृहार्तनपरिछिस्म॥ हन्यमानोपिय
लेनकीलकस्फाटितेयदि॥ भयस्याजेष्ठपुत्रस्यभार्यायाम्रियतेध्रुवम्॥ हन्यमानोयदाकी

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

निस्वा· ४२

लोभिद्यते यत्र तत्र तु ॥ स्वामिनो मरणं विद्यादग्नेतु कीलके ध्रुवम् ॥ यंत्राग्र याम्येने कीले धनधा
न्यने जते ॥ आग्नेयानमिने कीले अग्निदाघा विनिर्दिशेत् ॥ याम्यायाम्वा विनाशस्यो नैरृ
त्यां राक्षसाद्भयम् ॥ वारुण्यां धननाशस्या वायव्यां रोगमादिशेत् ॥ सौम्यायां प्रागतः कीलस्सुख
सौम्यकरं नृणाम् ॥ ऐशान्याभिमिनो भद्रराजा सन्मानमादिशेत् ॥ हन्यमानो यदा कीलकश्चि
तीमस्तके न्यसेत् ॥ पुत्रपुत्रान्वयं नत्र्यधनधान्यन वर्द्धति ॥ हन्यमाने यदा रुत्ताल्यस्य पतिपतनो कि
ल ॥ प्रभंशो स्यपतो विद्यात्त्वस्यं प्रंशोभसेशय ॥ नैरृत्यान्तु ततोग्नेयां संक्रं भुम्यां निवेशयेत् ॥ वा
यव्याम्वा तथैशान्यां विन्यसेद् क्रमादतः ॥ यथा शंकं कर्म्मेणो वसूत्रन्तु संप्रसारयेत् ॥ शंकुप्र
दक्षिणे नेव ध्रुत्वा हि गुणावेष्टितं ॥ बध्यमाना यदा सूत्रं शंकुं विहच्चरेत् ततः ॥ पुत्रस्य मरणं
विद्यादिंनस्या तु स्वामिनो धनम् ॥ सूत्रे प्रसर्पमाने तु तस्माद्भयं जकार्यत ॥ नियमः परिधीणा
नु षोडशान्तु उच्यते ॥ एवम सूत्रितेशेत्रं परिधीकारणस्सितम् ॥ वास्तुदेवातनत्स्वास्मिसं पूज्य

गुरु· ४२

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

तर्प्पयेद्बुधः ॥ ततः संपूज्य तां लग्ने कुर्यान्मङ्गलवाचकं ॥ सव्येन सुमार्गेण खानयेद्भूमिमाद
रात् ॥ सामान्यानां गृहाणां तु खानयेद्धस्तशुद्धयेन ॥ शल्यहीना च धनाशु द्वात स्मात् हस्तसमू
द्रेण ॥ हलादिकं खनभूमिमस्ताव्या वालुशुद्धयेत् ॥ ग्रामपत्तन्यादौ वेनोद्विवान् प्रस्वान्यधिका
मध्य ॥ पुरुषान्यतोधला हस्त्यायघायितिष्ठति ॥ ततः कुर्वन्ते दोषा ज्ञात्वा वास्तुवेद्बुधः
जानुमात्रमयने खातमत्मवा कतिसम्मितम् ॥ नाभिहृत्कण्ठमूर्धान्तं खानयेद्भूमिशुद्धयेत्
मृदा प्रपूरयेत्खातं शुद्धयौ चैव वर्षास्या ॥ ततस्तोयप्रसेकाप्यनिरीक्षा भूमिशुद्धयेत् ॥ भूमि
कोटयेद्भूपतिं चयेदरमाक्रमात् ॥ ततश्चाकोटयेद्यस्मात् द्वारैः शस्त्रदारुजे ॥ तावदाकोट
येद्भूमिः यावत्स्पाल्लादिवर्जिता ॥ सामान्यानां गृहाणां तु खानमानमुदाहृतः ॥ अथोर्ध्वोर्द्धस
हस्तान्वा प्रासादस्य गृहस्य वा ॥ मूलपादभिमावज्ञा खनेन्नारो परोपधन ॥ तावत्तोन खनयेद्भू
मिं यावद्देशकशिलामही ॥ अथवा खातनयेत्तावद्यावत्स्यात्तोपदर्शनम् ॥ खातं समतलं कृत्वा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

निस्वा· ४३ शिलान्याशन्तुप्रशस्यन्तेप्रशस्तानांसमारभ्यन्तं प्रासादानान्तु ------- लक्षणम् ॥ अस
स्तानांक्रमेरोणवलक्षणांश्रृणुसाम्प्रतम् ॥ विषमःसूत्रपातेनकर्णहीनश्चयोभवेत् ॥ क्लेशव
न्धभयजेयंमनयोलक्षणेतुलम्भे ॥ क्षेणेश्वविषमेस्वामिनोमृत्युमावहेत् ॥ अधस्तुचेवभ
यंराज्ञोसहाहूस्वेप्रमथति ॥ प्रासादोमोहिनात्तुदारिद्र्यभयदोन्दणाम् ॥ कर्णाघाटिभिनष्टा
भिरुछेषांजननेसदा ॥ हिनःसकिर्णोकंस्वाधेकरोतिकुलसंक्षयम् ॥ क्लेशदोसन्नसस्थानो
इविभक्तुलरोगदः ॥ द्रव्येहिर्कलहंयुक्तेप्रासादोमन्यूतःस्मृतः ॥ अप्रतीतोहृतोवेशेःसको
र्णोन्मनछन्दके ॥ स्वस्थाननन्दतेसोहिकल्लुकारोयकस्यच ॥ दुर्बलोमूलयादेनविशिष्टपी
ठसान्धिभो ॥ प्रासादोदुर्बलोज्ञेयो— स्याधस्वेस्यावहः ॥ प्रासादाव्याधिदःप्रोक्तोद्रव्येश्वोवा
धरोन्नरोतथा ॥ तेभूषरोयुक्ताप्रासादोनमुखावहः ॥ एवंविज्ञायशास्त्रज्ञस्वयंदोषाविवर्जयि गृह
त ॥ चयकमलमाख्यातंवास्तुविभागउच्यते ॥ ॥ इतिदेव्यामते-चयलक्षणंपञ्चसप्ततिः ४३

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

तिमपटलः ॥ श्लोक चभे ॥ ततोविभाजयेक्षेत्रं चतुरस्रसुसंस्थितं । नवधाचोभय
भाज्यएकाशीतिपदंशुभ । वास्तुमध्यततोदिष्वात्वास्तुदेवेदाक्षल्पयेत् । येस्मिंसंस्थि
तानस्मिब्रह्माद्याश्शृणुसाम्प्रतम् । चतुरश्रीकृतेक्षेत्रे नवचोभयकल्पिते । एकाशीतिपदं
ब्रह्मास्थितोनवपदंप्रभु । आचार्यमाचविववस्मित्रश्चपृथिविधरः । प्रासादषघदाज्ञेया
ब्राह्मणानन्तसंस्थिता । सविन्द्रतथास्कन्धआपवत्साक्रमेणतु । आग्नेयादिषुकोणेषु
ब्राह्मणोनतुरेस्थिताः । सावित्रावजयोरुद्रआपश्चैवक्रमेणतु । यथापाठक्रमेणैवब्राह्म
णातुरेगःस्थिता । इशामेघाधिपाश्चैव[illegible]यजनुश्चैवकीर्त्तितः । महेन्द्रश्चतथादित्यसत्य
भृत्यवसतथाम्बरः । अग्निश्चैवतथापूषावितथश्चगृहक्षतः । यमागन्धर्वभृङ्गश्चमृगता
स्वाःपितरस्तथा । दौवारिकश्चसुग्रीवापुष्पदन्ततःस्मृतः । वरुणश्चासुरश्शोषपापयक्ष्म
प्रकीर्त्तिता । नागाश्चवासुकीर्मुख्योभल्लाटसोमएवच । अनन्तश्चादितिश्चैवदितिश्चैवा

नि स्वा.
४४

मराल्लिमे ॥ ईशानमादितःकृत्वाद्वात्रिंशपदास्मृता ॥ ज्ञातव्यासर्वयत्नेनवास्तुमध्येवहिस्थि-
ता ॥ पर्जन्यमृषमानाववितथोभृङ्ग एवच ॥ सुग्रीवश्चैववशोषश्चनमुख्यश्चैवादितिक्रमात् ॥
अष्टावेतेसमाख्याताःपदद्वयभुजोमतो ॥ शेषास्तेपिसुराज्ञेया एकैकपदसंस्थितः ॥ चतस्रो
न्यास्तुवोधव्याश्चरकाद्यावहिस्थिता ॥ ईशान्यादिषुकोणेषुनतासंपदकल्पना ॥ एकाश
नुपदन्वास्तुकथितंसविशेषतः ॥ चतुःषष्टिपदंभेदप्रोच्यतेश्रृणुसांप्रतम् ॥ चतुश्रीकृ
तेक्षत्रअष्टधाभ्यमभाजिते ॥ ब्राह्मणानतुरेतस्मिकोणारेखासमन्वितः ॥ चतुःषष्टिपदे-
ब्रह्मास्थितोमध्येचतुष्पदे ॥ ततस्मतो ज्ञेयावास्तुदेवाव्यवस्थिता ॥ आर्यमापिपदोस्ते-
योविवस्वांद्विपदस्तथा ॥ द्विपदेमित्रनामाचतथैवपृथिवीधरः ॥ ब्राह्मणान्तरे दिक्ष्येज्ञात
व्यादिपदासुराः ॥ द्वौद्वौकोणेषुवोधव्याःपदार्द्धभुजापरे ॥ सविताचैवसावित्रीछंदश्चै
वजपस्तथा ॥ राजपक्ष्मश्चरुद्रश्चआपवत्सापएवच ॥ पर्जन्याद्यशेषनाश्चपूषाचभृङ्ग

तरु:
४४

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

एवचः दौवारिकोऽथ शोषश्च नागो दितिरेव च । सार्द्धपदभोक्तारो वहिःकोणेषु संस्थि
ताः शेषा द्विपदभोक्तारो ज्ञातव्याः शोऽपक्रमात् । पदभागस्तु निर्दिष्ट ईशादियजनस्मृत
म् । तथेशादिषु कोणेषु चरकाद्या वहिःस्थजन् । वास्तुरोजे मरायनव श्लाघ्याः परिकीर्त्तिता
मत्रस्तम्भास्वनामेनोस्थादिपञ्जाती समेषु च । एकाशीति पदं वास्तु चतुःषष्टिपदं तथा
द्विविधं वास्तु आख्यातं विशेषं शृणु साम्प्रतम् ॥ इति देव्यामने वास्तुविभागलक्षण
पटल सप्ततिम पटलः ॥ श्लोक ॥ ॥ वास्तु नो वयवा वक्ष्ये वास्तु देवान् पृथक् पृथक् । क
थयामि विशेषेण संक्षेपात्तु विस्तरात् । वास्तुदेवस्थितां देवी नवास्तु नो वयवाश्रृणु । ई
शान्यां तु शिरस्तस्य पादौ नैरितिगोचरे । दक्षिणं मकुर्प्परं तस्य आग्नेयां सव्यवस्थितम् । वा
मकुर्प्परं ज्ञानुश्चा वायव्यां संव्यवस्थितं । ईशानं शिरशि ज्ञेयस्सर्वलोकाधिपः प्रभुः । पर्ज
न्यो दितिनामा च दक्षिणा वामनेत्रयो । नपतश्चादितिश्चैव कर्णयो रूपो स्थितो सखोस्त्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

नि.स्वा.
४५

मस्थितो ज्ञेय आपवत्सा गले स्थिताः ॥ तेन योः पूर्ववज्ज्ञेयो आर्यम पृथिवीधरो ॥ महेन्द्रश्च त
थानन्तं उरसी सम्यवस्थितो ॥ हृद्यो हस्तः सदा षेणाक्षीणार्थप्रपलायति ॥ संक्षिप्तसर्वदेवस्त्वी
द्रग्मधस्याविस्तृतं भवेत् ॥ तत्र राजाभयं विद्यात्त्वयदा षेणसुव्रते ॥ संक्षिप्तधर्मतःश्चैव अ
धश्चोर्ध्वश्च विस्तृतः ॥ विद्यात्तु धर्मभये तत्र वयदोषेण नान्यथा ॥ उन्नतं दिक्कोणेषु हीनस्या
द्यादि मध्यतः ॥ विद्यावो तम भयन्तत्र वयदोषेण कीर्तितम् ॥ हीनस्याद्यादि कोणेषु मध्यतश्चो
न्नतं भवेत् ॥ विषमन्तेषु कोणेषु विद्या तत्र धनक्षयेन ॥ तस्मादेव सर्वयत्नेन तत्समस्तं सर्वका
मद ॥ यथोक्तलक्षणाय तनकर्त्तव्य मस्त मञ्चयम् ॥ शिथिलसंहतो हृस्वो विषमश्चास्थिर
श्चये उव्यहीनाविमाधिश्च मृत्पापो ऽनसम्मते ॥ शालरोमानहीनस्य दुलग्नो उव्यशङ्कुर ॥ व
लड्यो स्थितो यश्च पीठियत्नप्रशस्यते ॥ मण्डलस्या विलेपश्च मृयादेन दुर्वल ॥ समसंधि
तश्चोर्ध्वपश्चधा वतेनय ॥ भारापरो धर्मानश्चास्थिरश्चया प्रसंहतः ॥ शाल्मड्व्य मृगन्धिं तरु.
४५

मूलपादाद्द्वोसस्यपीठं कृत्वासुनिश्चलम् ततःपीठोपरिविद्वान्प्रासादस्यपरिकल्प
येत् इष्टकाभिःशिलाभिर्वाप्रासादेचिनुयाद्बुधः उद्देशतलक्षणंप्रोक्तंनिष्पन्नेचयकर्म
णि कथयामिविशेषेणायेनयस्यचयत्फलम् प्रासादःस्तसमःशालासमलसमलक्षणाम्
नेवैरेःवध्यमानस्यनहस्वोविषमस्तथा आमूलउर्द्ध्यावश्चश्लिष्टद्रव्यसवन्धिभिः सूद
ढामूलयोदेनपीठवन्धश्चसंचित विरक्तावयवःशुद्धसमकर्णश्चसचत आमूलस्थन्दभा
गेश्चन्यसद्धीरणात्यछन्दके अथोर्द्धकर्णिकादिभिःउपेतशालिलाथैरे द्रव्येरविकल्पैर्यु
क्तेएकद्रव्यसुसंचय स्वनामाविकलश्चवसमसद्रव्यसुसंचित द्रव्यसंख्यासमकायोकर्णि
व्यावीमश्चुतअमिश्रछन्दक देश्रेष्ठप्रासादोहोकछन्दकः देशजातिप्रतीतैश्चभूषणैश्च
विभूषितः मूलपादंसमारभ्ययावदमलसाकरम् विभक्तोलक्षणोपेतश्चयणाविकला
द्वा एभीलुलक्षणोयुक्तःप्रासादशुभदोनृणाम् प्रकर्णेनपराद्द्वीकर्णेकारसकस

निस्वा.
४६

च ॥ येचान्येविकृताकायाःप्रासादान्समन्ततः ॥ एकछन्दास्तुकर्तव्यालक्षणेननतथाविधाम्
॥ अविरूपंचमकर्णेमन्त्ररज्जुपरस्परम् ॥ उभयोर्द्विगुणंभद्रंप्रासादानांसमान्तकः ॥ सविता
वस्मृतागङ्गाविचस्वाध्यानकस्मृतम् ॥ इन्द्रोहरिजयंचोक्तोवज्रइन्द्रेयहलायुधःस्मृतोमि
त्रोरुद्रोज्ञेयामहेश्वरः ॥ राजयक्ष्मेणहोतेयोमरुच्चपृथिवीधरः ॥ वास्तुमध्यप्रयत्नेनवास्तु
देहसुराःस्मृताः ॥ देवतानश्चरेश्वान्याश्चस्त्रोवाननोवहि ॥ ईशान्यादिषुकोणेषुचतुष्क्या
सव्यवस्थिताः ॥ वास्तुदेहेसमाख्यातावास्तुदेवायथास्थिताः ॥ शिरसिमर्मभेदस्तुप्रोच्यतेभूष
णसांध्रनम् ॥ ॥ इतिदेव्यामतेवास्तुदेव्याभिधानाष्टमंतिमपटल ॥ ॥ श्लोक
शिरोवंशोऽनुवक्षश्चमर्मर्यायमर्मसंभव ॥ वास्तुमध्यप्रयत्नेनज्ञात्वाध्येनाविवर्जयेत् ॥ या
तुकर्णायतोरत्नासिरानागंनिमोस्मृताः ॥ शिलालक्षणमाख्यामिवंशलक्षणंमूच्यते ॥ वा
स्तुणादित्यगृहंचमाहेन्द्रमुण्डंतथा ॥ नाम्निवंशास्ततस्यान्मुख्यकलाश्चसत्यगम् ॥ यस्मा

तरू
४६

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

द्वशोमसावंशाचरकाद्धर्वमागतः गन्धर्वीचतथाचान्योभल्वाटपदमध्यगः आदित्यय
मयोमध्येयमवरुणयोतथा वरुणशोमयोचैवसोमआदित्ययोप्तन समाकर्णाय
तारेखाश्चतन्त्रसंव्यवस्थिताः अनुवंशाःसमाख्यातारेखान्यान्वयःस्मृता एवानानुसं
पातामर्म्माणिनाविवस्त्रतः पदमध्यस्थितानिस्मृरुपमर्म्माणितानितु मूर्द्धनिवेदरेनार्
भीतन्योहृदयनंतथा महास्मृक्ष्माणिचोक्तानिवास्तुदेहेतुलक्ष्ययेत् पदेशाभसमाभा
गःशिरास्थमोराणमुच्यते वंशादिषुक्रमेणैवप्रमानप्रोच्यतेयुतः अष्टमोदसमाभागा
गोवादशमस्तथा पदेशोरुषमोपञ्चभागोवादशमःप्तनः वंशादीनांक्रमेणैवप्रस
समुदाहृतं स्थूलप्रमाणमाख्यातंसूक्ष्मंप्रमाणनु एकैकह्रासयघववम् वंशादीनां
प्रमाणस्यान्महामर्म्मस्यचादिकम् दशाग्निबितरोरगाहिथुलेषुव्यवस्थिता पटुका
णावजएकोक्तचतुष्कोणेषुसंस्थिता स्तम्भकुघादिणएयांमध्यमेध्येतुणाक्रमेन हिरादि

क्रमेणैषां कथयामि विशेषतः॥ लग्नकुम्भादिमध्यगशिरामध्येयदाक्रमेण॥ ऊर्द्धगोधन
नाशश्च मरणंवाकुलक्षयम्॥ आक्रान्तेवंशमध्येतु स्वामिनो मरणंध्रुवम्॥ पीडितेचानुव
शेतु वन्मरणंपीडनाभयम्॥ मर्म्ममध्येसमाक्रान्ते स्वामिनातुलसंक्षयम्॥ उपमर्म्मसमाक्रा
न्ते स्वामिनोतरुणंभयमभवेत्॥ सन्धिमध्येसमाक्रान्ते ऽङ्गोकलहंसदा॥ मित्रनाशोर्थनाश
निश्चस्वामिनोशाभवेध्रुवम्॥ महामर्म्मस्यमध्येतु लग्नादिनायदाक्रमेण॥ स्वामिनोमरणंवि
द्यार्थनाशःकुलक्षयेत्॥ त्रिशूलेगर्भनाशस्यात्मकुंचवङ्गवोरणा॥ विद्याविघक्रमेणैवच
तुष्कावाहणाम्भयम्॥ तस्मान्तम्भादिमध्येतु मध्यमेवातुनाक्रमेण॥ विहायमध्यमेतेषाद्र
व्यानिसन्निवेशयेत्॥ सिरादिब्रह्मस्थानानि सारमध्यानितानितु॥ मर्म्मवंधपृथकत्वेषुमर्म्म
स्थानेषुकथ्यते॥ येनद्रव्येनयेदोषा मर्म्मसंपीडितोभवेत्॥ तद्रव्यञ्चक्रमेणैषां क्रमेकप्र
च्यतेधुना॥ भित्तिविस्तारमध्येन मर्म्मद्वारेणपीडिते॥ दारिद्र्यंस्वामिनोविद्यात्तथाचकुलसंक्ष

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

यम् ॥ स्तम्भोत्तमरणं विद्यात्तुलया स्त्रीवधे क्रमम् ॥ संग्रहे बन्धनाशस्त्रे जयन्त्या च सुसावधम्
सन्धिपाले सुहृन्नाशो नागदन्ते सुहृद्वधः ॥ सद्वारुहणपवलोकाणिद्वारगवाक्षकानि च ॥ मर्म्म
मध्यानि विद्धानि कुर्व्वन्ति धनसंक्षयम् ॥ तुलया द्वारद्रव्येन द्वारमध्येन वा तथा ॥ स्तंभेन नाग
दन्तेन यदि मर्म्म प्रपीडितम् ॥ रोगा तस्मिन् प्रवर्त्तन्ते धननाशः कुलक्षयम् ॥ गजपीडा भवेत्तस्मिन्
त्रानाश्च प्रपीडितम् ॥ यद्वारुकस्य मध्येन मर्म्मवेधस्तु तत्फलम् ॥ शत्रुवंशानि निर्म्मादहत्या
स्वामिनः कुलम् ॥ नागदन्तेन संविद्धा सर्व्वदा सा क्षमावहा ॥ नागदन्ते वा विद्धा स्तम्भो वा नाय
नेन वा ॥ भर्तुः शस्त्रभयं विद्यात्तस्करात्द्वा महाभयम् ॥ गृहमध्ये कृते द्वारे तत्पस्पाद्रव्यसक्ष
यः ॥ कलहश्च तथा शोको भार्यादुश्चारिणी भवेत् ॥ द्रव्यैनेकतो नापि चेन्नाहाममर्म्मपीडिते
कन्तुः सर्व्वस्वनाशः स्यान्मरणं वा ध्रुवं भवेत् ॥ यस्मिन्नङ्गे भवेद्वेधो वा सुदेहे येष्वास्थितो ॥ त
स्मिन्नङ्गे भवेद्दुःखं स्वामिनो नात्र संशयः ॥ तस्माद्वै सर्व्वयत्नेन मर्म्मवेधं विवर्जयेत् ॥ अत्रा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नामर्म्मवन्धस्याज्ञाणान्मर्म्मवेधः भवेत् ॥ यन्मर्म्मपीडितभवेतस्यदेवंप्रतर्प्पयत् ॥ अथवाघो
रदेवन्तुशवास्तुस्थोत्तरेणतः ॥ शिरादिमर्म्मविज्ञानवास्तुतसमुदाहृतम् ॥ शल्योद्धारंविशे
षेणप्रोच्यतेशृणुसाम्प्रतम् ॥ ॥ इतिदेव्यामतेशिरामर्म्मपीज्ञानएकानाशितिपट
लः ॥ ॥ श्लोक ॥ अतःपरंप्रवक्ष्यामियथोक्तलशल्यलक्षणं ॥ सत्वानामुपकाराय
वास्तुमध्यव्यवस्थितम् ॥ चतुरश्रीकृतेक्षेत्रेस्थितेशकुनादिभि ॥ वास्तुदेहविभागज्ञोवा
स्तुशल्यंनिरूपयेत् ॥ गृहप्रासादयोर्विद्वानारम्भेसर्वकर्म्मणि ॥ लक्षयेच्छकुनंसम्यग्निमि
त्तंचोपलक्षयेत् ॥ दर्शनकीर्त्तनशब्दयजमानस्यवेष्टितं ॥ वास्तुदेहेयथाविस्थंलक्षयेच्छल्य
मादरात् ॥ पाषाणेदर्शनेनेष्टंगृहनामसुखावहम् ॥ क्षतक्षतंस्तनंभग्नंश्रुत्वानसूचयेद्गृहं ॥
असत्यान्यपियेशालान्यष्टागत्वाश्चगर्हिता ॥ दर्शनंकीर्त्तनंशब्दसत्वालेषांविवर्जयेत् ॥ स
वच्छेदनमरणंदुःखवामरणान्तिकम् ॥ एवंज्ञात्वाविधानज्ञाशान्तिहोमंतुकारयेत् ॥ सर्वस

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

खावहंयस्मात्समंश्रियान्वितंगृहम् । तस्मात्स्वस्त्रितंकृत्वाशल्यंवेश्मणिलक्षयेत् । यत्र
स्यलंघनाद्वापिदर्शनाभामकीर्त्तनात् । शब्दश्रावणाद्वापिलक्षयेच्छल्यमादरात् । लंघ
णंदर्शनंयस्यहृदितंनामकीर्त्तनम् । तस्यैवसत्वस्यतच्छल्यमादिशेल्लंघनादिभिः । अन्यस्य
प्राणिनोप्यङ्गविद्याद्यस्यलंघनात् । गृहीताङ्गविकारेणवालुनःशल्यमादिशेत् । दृश्यतेश
कुनोवाम्बिययस्यसंश्रूयतेस्वन । नामसंकीर्त्तितंयस्यतस्यशल्यंविनिर्द्दिशेत् । यस्मिन्नङ्गेयदङ्ग
श्चानन्तयेनतस्यवाधकम् । तस्मिन्नङ्गेतदङ्गश्चनत्स्यत्तस्यवाधकम् । वाह्यमर्म्मास्थितेशल्ये
गृहस्यस्याद्विवहम् । महामर्म्मास्थितेशल्येस्वामिनस्यान्महाभयम् । भित्तुधस्याग्रहाशल्ये
तिष्ठतेप्राणिसम्भव । भित्तिस्तम्भनतत्रशल्यायत्रप्रतिष्ठित । येनयस्योपलब्धिस्यात्सूक्ष्मोव
येत्प्रमाणतत् । सर्वेषांवाह्यदेहेतुशल्यानांलक्षणाभुवि । गृहान्तोदर्शनयत्रसत्वानामुपल
क्षयेत् । तत्रशल्यंविजानीयात्तद्गात्रप्रमाणतः । तत्रप्रसार्य्यमार्गेणमार्गेणयदिलंघयेत् ।

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

॥राशभास्थिम्विजाणीयात दृष्ट्वा वा स्नुनाशु गोस्थिस्यान्गाव मध्वास्थिमादिशेत॥ अस्वस्य लंघ
नेनैवमादिशेत॥ महिस्वरघ्नेनैव अस्थिस्याज्जम्बुकस्यतु॥ जम्बुकलंघनेनैव सूकरास्थि
समादिशेत॥ शुकराक्रमणेव्याघ्रेनैवतु कुञ्जरस्य॥ कुञ्जराक्रमणेदृष्टमज्ञार सोष्टु लघ
नात॥ नसंघरणान्नराष्थिस्यात् खराष्थि खरलंघनात॥ एवसत्त्वक्ष्मये कुल्मेलंघवादर्शनाद
भि॥ स्वप्रसार्यमानेनु मूषकोयादि दृश्यते॥ कपालमादिशेतत्र यस्मिस्यानेग्रहि स्थितः
॥तदर्शनेनैव सर्पस्य नामसंकीर्तिनेन वा॥ मध्येस्थित तत्र जानियाघास्मिन्नङ्ग गृही स्थितः
॥पास्तत्र लनां दृष्ट्वा पाशुरक्षेश्मानिव॥ अजारत्नुवभस्मानि वालु मध्ये विनिर्दिशेत॥ वा
दित्रेनैव गोभञ्ज हृयांस्थिमध्यदर्शनात॥ लोहसंकीर्तिनालोहनिधिः स्याद्वदर्शनात॥ य
दिशोलंघनेस्वचंमेस्वास्थि तत्रमादिशेत॥ माणइकं चादिशेत्तत्र गृहस्थाय त्र तिष्ठति॥ स्वे
प्रसार्यमानेनविकंपतनयादि॥ तंत्रैव चादिशेद्दुःखं तदर्शनश्रमाननं॥ शीभूर्वाकरन्तोविष

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

तत्रधान्यमधस्थितः। स्त्रेणाकंपमानस्यश्वामूत्रेरोवरीतिका। स्वापुरिषणांवंशःस्यान्
दङ्गाचप्रमाणतः। अश्वाविथतांप्रस्यालन्स्यस्त्रेरणानिर्दिशेत्। गवास्त्रेणाहृमस्यान्नु
रिवेरोवक्ष्वनम्। लोहमार्जार मूत्रेणापुरिषेनागमादिशेत्। पादिभिसस्थूलतुकंञ्चरा
रवतेयदि। आदिशेछालुमध्येनुगृहीराणाधस्यत्रोनवि। शान्नायदर्शीशकुनोमधुरंस्
वतेयदि। अर्थमत्रविजानीयाद्यङ्गस्पृष्टेतितेगृहे। आत्मेपृछमानेवादीप्तायांशकुने
स्थिते पुरुषवासमानेतुपदङ्गंस्पृशानेगृहि। तद्योवालुनशल्यमलदङ्गमानप्रमाणात
अथवावालुमध्येतुयस्मिन्नङ्गंस्थितोगृहि। स्वाङ्गस्वस्पृशमानेतुयजमानालुसंनिवो
विक्षयत्स्यपतिर्दिवाङ्गुरुञ्चशाल्यविनम। यदङ्गंविक्षयेत्मर्थश्चेष्टतेस्पृशतापिवा। त
स्मिनङ्गंभवच्छल्यंतत्प्रमाणेतदङ्गजम्। यस्मिन्नचययेवेशल्यवालुनोभवतेगृहे। तस्मीन
यवेदुःखगृहीनाभवीतेध्रुवं। गृहीकारिणधिकावापिनयुक्तोगृहकर्मस्तु। विष्कम्पष

नि स्वा. ५०

गृहेतस्मीप्रृछ्यतेचगृहेशुभम्॥ पृछ्यमानोयदाकिंचित्कुरुतेह्यङ्गवेष्टितं॥ स्पृषतेताडने
वापिचलतेकम्पतेपिवा॥ स्वकायेपरकायेवायदङ्गंस्पृशतेनरः॥ तदङ्गेवास्तुनःशल्यंस
मुद्धरेत्प्रमाणतः॥ यस्यद्रव्यस्यशब्दोनामसङ्कीर्त्तनन्तथा॥ प्रश्नकालेमतंश्रुत्वातद्द्रव्यं
शल्यमादिशेत्॥ अथवानिर्विकारस्तुपृष्टेतमध्ये॥ नशब्दकीर्त्तिनलक्षिक्रिया॥ शल्यवर्जि
ता॥ वास्तुनःसर्वदारम्भेपत्तसमासार्थवागृहे॥ यदङ्गवास्तुनःशल्यंतदङ्गंस्पृशतेनरः॥ मार्जा
रास्थितान्यागन्तथाश्वानास्थितेध्रुवम्॥ उद्वेगंकुरुतेनित्यंधानास्थियत्रतिष्ठति॥ अजा
विकस्याङ्गवापिडाराजपीडाचजायते॥ अश्वास्थिनागवापीडान्दपपिडारवरास्थिता॥ सिंह
व्याघ्रास्थिनाविघ्नाङ्गहीनःशस्त्रवस्तादा॥ देवेभ्यश्चभयन्तस्यभवेतेनात्रसंशयः॥ दाक्षिग्नुगो
स्थिशल्येनप्रादिग्यनोचनुष्यदा॥ विषाणोन्मरणोम्भद्रगृहेतोभवतेध्रुवम्॥ दारिद्र्यका
ष्ठशल्येनसर्वदाचफलाङ्गना॥ महिष्यश्वखरणांचवेश्यारास्थिना॥ गृहेदुःशीलतायनि

ग्रह. ५०

सर्वदापरिरभ्येत् । अजामेषखराणांचास्थिना भेदप्रजाप्रणाशस्तेक्रवम् । नित्यंकाम
रतोमृत्युप्राप्नोतिवधबन्धनं । खरोष्ट्रऽश्वशल्येन मृगगोमायुजेनच । गृहीस्थः परस्त्री
वश्याभवतेपराहीशाका । हस्तिशल्येनचार्धिगेन्दुभगाभवते गृहि । अलक्ष्मीवसमेनि
त्यंगृहेस्मिम्यन्नगास्थिना । क्रोधीक्रूरोथपापात्माऽदृष्टिभिदर्शते गृही । नित्यंविघ्नोवि
भूतस्यानित्यंराजभयाचित । मृगोष्ट्रजास्थिशल्येनराज्ञमृत्यते गृही । दुःशीलाचाङ्गनाहे
याक्लहावानरास्थिना । गोधानकुशल्येनवर्धनस्योविनश्यते । क्रव्यादमृगपक्षीणांशल्ये
नमृत्युमादिशेत् । काकादिपक्षिशल्येनचोभकर्मसमाचरेत् । दुग्रहोमृत्यतेनित्यंदास्यार्था
यनसंशयः । गोशृङ्गेणधनैश्वर्यशृङ्गीणावर्द्धनंकुलं । क्रमेणाजायतेजापमानकेनस
दाश्रियः । धनवाधर्मशीलश्चदाताचप्रियदर्शन । माञ्जकस्येवशल्येनसर्वदापूजितोगृ
श्लेश ही । बन्धान्वितोनिस्वापूजाश्चसर्वदागृही । भवतेनात्रसन्देहो । लोहशल्येनसम्वने । त्रपु

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

श्रीसर्जे शल्येन कान्त्या शल्येन चैव हि ॥ दारिद्र्यं भवते तस्य प्राणाव्यथप्राणस्यति ॥ भस्मांगारेण
दाधा स्यात्कलहोद्वेगस्य वचः ॥ अंगारेण भवेद्व्याधिस्तुषेण कलहः सदा ॥ तुषेणाधान्यनाशः
श्व दुःखजीवितं तते हे ॥ दारिद्र्यं केशशल्येन व्याधिस्यान्मरणान्तिकां ॥ दुष्टपाषाणशल्येन वि
न्द्यात्सक्रभयं सदा ॥ समहिष्ठश्च शल्येन कलहं सर्वदा गृहे ॥ शिलाचूर्णेनोद्वेगप्रवासपा
न्सुनाडुतम् ॥ पर्णेनयस्त्राविस्यादृष्टुव्याधितरोगनत्तु ॥ भस्मादित्तृणायणादिउद्वेजयत्
नितगृहम् ॥ गृहं भज्जाभयेत्तस्य प्रवासेन भवने सति ॥ मानुषास्यास्थिशल्ये न गृहेणोमर
णां ध्रुवम् ॥ यस्मिन्नगोपदं जन्मस्थानं यस्मिन्ने वदामितम् ॥ शिल्पकर्णयमानेनु शिरशीर्ष शल्यमुद्ध
रेत् ॥ अस्थिशल्यं तु तत्ज्ञेयं पुरुषाद्रं न तिष्ठति ॥ मृत्वेकरणीयमाणे न काष्ठजन्मा शिशुर्भवे ॥ अ
धः सहयं नैव तिष्ठते नात्र संशयः ॥ हनुजन्मनास्य शाधयेत् तत्प्रमाणतः ॥ यत्र जन्मस्पृशते
स्पर्थेतद्जे शल्यमादिशेत् ॥ यदि कर्षु राशु यतेगवाष्टखलालोहजांबिदु हलस्त्रयणाम्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

ज्ञेयाश्चस्त्वलानाच संशयः। अङ्गे कण्डूयमाने तु अङ्गजं शल्यमादिशेत्। अधस्तात्प्रमा
णात्तु शिरसि शिरःशल्यं सन्दर्शयेत्। स्फुरणे कस्फुरमाने तु स्फुरणजं शल्यमादिशेत्। तिष्ठते नप्रमा
णा ---

च संशयः। उक्ताः शल्योद्भवाः दोषा गृहिणामयवारिणः। गृहे समुद्भूते शल्ये नित्यं श्रेयस्क
रं गृहं। तस्मात्सम्प्रयत्नेन शल्यं गृहिणा शालायेत्सुधिः। उक्तं हि सुविसंघेणाकीकलस्त्रल
क्षणं किलकारोयः ऋणाश्चैव वयकर्म तथा स्मृतम्। वास्तुक्षेत्रविभागे च क्रमेणोज्ञो विशे
षतः। वास्तुदेवा समाख्याता वास्तुनो वयनान्विता। अविधानं स्मृतं तेषां शिरादि मर्मलक्ष
णं। सर्वमतस्समाख्यातं निसंदिग्धसुनिश्चितम्। शल्योद्धारं समाख्यातं सूत्रपात्रमिहोच्यते

॥ इति दिव्यामते शल्योद्धारलक्षणं नाम सप्ततिमः पटलः॥ ॥ श्लोक अतः परं वि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

शोधेणवाप्यनुयोगं सुनिश्चितम् ॥ सूत्रपातं क्रमेणैव प्रोच्यते शृणु साम्प्रतम् ॥ शुक्लपक्षे सुन
क्षत्रे सुतिथौ चोत्तरायणे ॥ सुग्रहे सुनिमित्ते च सर्वसम्भारसम्भृतम् ॥ शंखवादित्रनिर्घोषे
वेदमङ्गलसुस्वने ॥ आचार्य्यस्यापि तिथौ पि प्रासादसूत्रये क्रमात् ॥ आहृत्य सर्वसंभारं साध
कर्मनिपुणः शुचिः ॥ कृत्वा तु सुसमां भूमिं प्रासादमण्डपायतम् ॥ जगतिप्रान्तविस्तीर्णा न
त्वा ननविवर्जितम् ॥ पूर्वदिक्साधनं कृत्वा गोमयेनोपलेपयेत् ॥ कृत्वा सुरक्षितं विद्वान् सर्व
तोनिरुपद्रवं ॥ स्नात्वा नाचम्यविधिना शुक्लवासा जितेन्द्रियः ॥ पादौ प्रक्षाल्य वाचम्य वाल्लु
भूमि विशोधन ॥ कलिकापुत्रमाहृत्य मत्ये असखाय्यवान् ॥ मङ्गलकलशं शुभं तोयपूर्णनवं
ढम् ॥ प्रशस्तपल्लवोपेन चन्दनेन सुचर्चितम् ॥ वेदेनादित्रनिर्घोषमंत्रविल्समाहितः ॥ स्था
पयन्मङ्गलार्थं तु उदग्गी शानगोचरे ॥ पश्चात् भूमिशिलासूत्रं कीलकालक्षणान्विता ॥ कलश
स्यान्तरो भागे संस्थाप्य तत्र स्थापयेत् ॥ गंधपुष्पादिसंपक्षे जयेद्विश्वकर्मणम् ॥ ततः संपूज्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

येन्मंत्रीपरस्थादिद्क्किलक्रमात् संपूज्यविन्धिवन्सर्वान्प्रणम्यविश्वकर्मणाम् विज्ञप्यग
न्स्येत्सुत्रंप्राग्मुखः सूत्रमारभेत् पूर्वदिक्साधनंप्रोक्तंदिक्सुत्रीविगनन्तथा कृत्वासूत्रस
माभूमिप्रासादस्सूत्रयेत्ततः प्रासादपृष्ठतःसूत्रस्याप्यजगतेचाहि तावप्रासारपेन्सूत्रं
यावत्स्याद्कुनान्तरात् ततसुतानितंकृत्वाऽभयमत्स्यमव्ययम् सूत्रमायालयेद्यत्नास्
त्रमार्गेचलांद्पेत् तथाचपार्श्वयोमध्येयावत्स्याज्जगतेर्वहि आस्फाल्यमत्स्ययोमध्ये
प्रासादस्सूत्रयेत्तत प्राग्प्रतीचीगतश्चत्रयाम्योजावागतश्चयेत् मूलत्रनुतम्विघाजानस्
त्रंतमध्यगम् मूलसूत्रध्रुवंकृत्वाप्रासादंसूत्रयेत्ततः यावद्वल्ले(?)भिप्रेततावद्विपरि
कल्पयेत् जगादिस्तुविभागन्तुसंकल्प्यसर्वतोवहि भोजयेन्मुलमंत्रेणगर्भप्राग्विम
राड्यात् परिविसाधयेत्तेषावांनोदिक्षुपृथकपृथक् विदिक्षुकर्णमूत्रकर्णतेषांप्रसा
रयेत् आयामविस्तरयोम्वज्ञात्वातेषांविचक्षणा मध्यसूत्रानुसारेणप्रासादंपरिकल्पये

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

निस्वा. ५३

त् ॥ याचक्षस्तरभित्रेनप्रासाविस्तरेनतु ॥ जीवसूत्रवर्तुदिक्षुतेस्यैवर्द्धेनलांछयेत् ॥ मध्यसूत्र
बहिर्मध्यातेनमानेनमानचित् ॥ विदिक्षुसाधयेत्कर्णंप्रासादस्यसुसंमितं ॥ एवंसुसंमितं
कृत्वाप्रासादंपरिधिसमम् ॥ सकृन्निवेशयेत्तत्रविदिक्षुमत्स्यकेक्रमात् ॥ ततप्रणम्यवि
तप्यकम्मविश्वकर्मणाम् ॥ किलकामुष्टिकंचैवपरशुश्चसमाहरेत् ॥ शितचन्दनलिप्ता
ङ्गाशुक्लपुष्पसुधूपिता ॥ आलक्तकान्वितागृह्यान्सूत्रपरिवेष्टितम् ॥ मधुसर्प्पिदधिक्षारे
शङ्कमूलप्रलेपयेत् ॥ शङ्कसंगृह्ययत्नेनपरशुमाष्टिलानतः ॥ ॐकारस्वस्तिपुण्याहगीत
वादित्रनिस्वने ॥ गत्वादक्षिणपूर्वेणसर्वसम्भारसम्भृतं ॥ तस्मिन्नासनमादायशुक्लवस्त्रप
रिच्छदम् ॥ प्राङ्मुखस्थपतिर्धीरउपविश्यसंभ्रमिन् ॥ शंकुदक्षिणहस्तेनगृह्यवामे
णतत्पुनः ॥ तस्मासंस्थाप्ययत्नेनसम्यग्मुष्टिभ्रवाहरेत् ॥ धिष्ठन्नुनेत्रणगालोकपोला उत्त.
श्चकासदा ॥ निष्ठनुगृह्यहस्तिमिणाग्रबलकरास्सदा ॥ यत्रसाधारणोमन्त्रोक्रमद्ययेप्राणवोथ ५३

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

वा। संस्थाप्यतेनमंत्रेणशंकुंपरशुनाहरेत्। प्रहारान्तथाराष्टेप्रदद्यात्कूर्मलके। य
द्विनस्सयुस्थितकीलअष्टोप्रहारहतेपुन। कीलकेहन्यमानेतुनिमित्तानुपलक्षयेत्। गो
द्विजाश्चरवोनागानृपकन्यावरस्त्रियः। शंखदुंदुभिघोषोवंषगीतरवस्तथा। कालसंता
न्यमानेतुयद्यतानुपलक्षयेत्। मदारस्तम्भेत्पश्चनन्दकेसर्वतोगृहि। निमित्तासोभनाद्द
ष्टातस्मात्छकुंनिवेशयेत्। नैऋत्याश्चततोगत्वाशंकुसंस्थापयेद्बुध। वायव्याश्चतथैशान्या
शंकुमारोपयक्रमात्। दिग्विदिक्षुततःकृत्वाक्षत्रंसूत्रेणसम्मितम्। गन्धपुष्पादिभिःपू
जाकीलकासुभगास्थिताम्। संकुवध्वातुसूत्रेणततःसूत्रप्रसारयेत्। नीत्वाप्रक्षिणेनेवसंकु
क्षिगुणवेष्टितं। कृत्वासूत्रेणशाल्यन्नाश्चतुश्रसमंततः। आग्नेयादिषुकीलेषुवलिन्दद्या
क्रमेणतु। आग्नेयासमुखोकृत्वावलिमंत्रेणदापयेत्। ॐ अग्निभ्योथसर्वस्योपचान्ये
न्तसमाश्रिता। वलितेभ्यप्रयछामिसर्वगृहनुमंत्रितम्। स्वाहाकारेनुसंयुक्तंपुरणपमोदन

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

निस्वा॰ ५४

मुञ्चमम् ॥ ततोगत्वातुनैऋत्यामिमुखेस्थितः ॥ नैऋत्याधिपतिश्चैवनैऋत्यायेचराक्षसा ॥ बलि
तेभ्यःप्रयच्छामिसर्वगन्धनुमंत्रितं ॥ वायवेतुदिशागत्वावायव्याभिमुखस्थितः ॥ ॐनमोना
गणाञ्चयेचान्येतत्समाश्रिता ॥ बलितेभ्यःप्रयच्छामिगन्धपुष्पमोदनं ॥ ईशानान्तुदिशांग
त्वाईशान्याभिमुखःस्थितः ॥ ॐरुद्रेभ्यश्चसर्वेभ्योयेन्वातत्समास्तथा ॥ बलितेभ्यप्रयच्छामि
गन्धानिसुमनोत्सुका ॥ एवमर्पितावधवाभवाभिर्लकर्मसिद्धिदा ॥ इतिस्वरूपानलक्षणेद्वका
शीसपटलः ॥ श्लोक ॥ ५२ ॥ ॥ सर्वदोषापहंयोगंसर्वदुःखाग्रहन्तनाम् ॥ कथयामिवि
शेषेणमन्त्रविधिक्रमान्वितः ॥ ब्रह्मादिनामसुराणान्तुनाममन्त्राविधियत ॥ किन्तुब्रह्माण्ड
संयुक्तोमंत्रब्राह्मणोमद ॥ ब्रह्माणामादिमावर्णामन्त्रद्वादशभेदित ॥ मात्राभिभेदिकोव
र्णाद्वादशधास्थितो ॥ ब्रह्माणावाचकाह्रस्वादिर्घवर्णाऽवाचका ॥ सानस्वारोभवेनेत्रमल्ल
विसर्गभेदितम् ॥ दिपकेनान्विता॰सर्वेअनेजातिसमन्विता ॥ क्रियाकालप्रयोक्तव्यानाम

उद् ५४

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

त्रइमे स्मृता ॥ वाचकर्मप्रभेदेन मंत्रजाति प्रभिद्यते ॥ एवं ज्ञात्वा विशेषेण वास्तुगर्भसमा-
रभेत् ॥ यज्ञामानं सुचिमानसितचन्दनचर्चितं ॥ सीतिभ्योनामरोधारसितपुष्पविभूषितः
आचार्य्यस्थपतिश्चैव देवज्ञास्त्वगुणान्विता ॥ सर्वासिताम्बराः स्नातास्यजमानस्य साखायवा
न् पूजयेत् विशेषेण सूत्रारम्भे विचक्षण ॥ स्थपति विश्वकर्मोत्त देवज्ञो नंदिकेश्वरः ॥ प्र-
तिष्ठातन्त्रतत्वज्ञो शिवशास्त्र विशारद ॥ स एवम्भूतले भद्रश्रीकण्ठस्थापकः स्वयम् ॥ वस्त्र-
युग्मपरीधानां शितंचन्दनचर्चिताम् ॥ कृत्वा तां पूजयेद्विद्वान् सितपुष्पादिभिः क्रमात् ॥ पूजां कृ-
त्वा ततस्तेषां धूपं दद्यात् विचक्षण ॥ अर्घं दद्यात्ततो भक्त्या विज्ञाप्य ताः क्षमापयेत् ॥ पीठकर्म-
कारयेच पूजयेत्तां स्वशक्तितः ॥ हिरण्यवस्त्रदानेन वाग्भिर्वा ना प्रतोषयेत् ॥ एवं संपूजिता
सर्वे प्रवर्त्तन्त स्वकर्मसु ॥ स्वभारम्भे ततो विद्वा देवज्ञे लग्नादिशेत् ॥ ततो यत्नेपरीधामाशा-
स्त्रज्ञो निपुणोतरः ॥ कुर्य्यात्सर्वप्रयत्नेन शास्त्रोक्तलक्षणान्वितम् ॥ शास्त्रहीनमयं यत्नय

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

क्तंलक्षणंच्युतम् ॥ अनिष्टेतद्भवेन्नायस्यराजानह्नतेध्रुवम् ॥ यत्नेनयत्कृतंकिञ्चिच्छास्त्रो
क्तंलक्षणान्वितम् ॥ सर्वसंपर्कराप्रसाराज्यादेशस्यसर्वदा ॥ स्थापकःस्थपतिर्यस्यादैवज्ञा
शास्त्रविनम ॥ शास्त्रोक्तलक्षणोपेतासर्वकर्मप्रयत्नतः ॥ रविटिकांसंक्रान्तायाञ्चनक्षत्रल
ग्नसाधनः ॥ रवितिकाप्रणोनैवसकुच्छायादवानचा ॥ लग्नंनिरूप्ययत्नेनदैवज्ञोलग्नमादि
शेत् ॥ ततस्यसयेतोदक्षास्थापकोलग्नतत्परः ॥ लग्नवेलाविरोधेनसूत्रपातसमारभेत् ॥
पादेप्रक्षाल्यचाचम्यविर्वानाशिल्पिनासह ॥ गन्धपुष्पादिभिर्विद्वान्वास्तुभूमिविशेषतः
॥ सितसल्याञ्जलिप्राङ्सर्वदासारसम्भृत ॥ चतुरेश्राकृतंक्षेत्रंभोजयेन्मुसहायवान् ॥ एका
शितीपदवापिचतुर्षष्टिश्चदत्तथा ॥ एवंविभज्यपश्चेन्नेनवास्तुदेवंप्रपूजयेत् ॥ उत्तराभिमु
खोभूत्वासकलीकृतविग्रह ॥ अर्घन्दत्वाविधानज्ञाआत्मानंपूजयेद्बुधः ॥ आत्मपूजाततः
कृत्वायजद्व्याणिपोक्षयेत् ॥ अस्त्रजप्तेकसेमन्त्रैर्वास्तुभूमिसमन्ततः ॥ अस्त्रेणालिख्यस

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

वेत्रप्रोक्षयेदम्भसापुन । स्थाप्ययेगन्धतोयेनततसंपूजयेत्सुरान् । आहृत्यसर्वसम्भारमा
चार्य्यमंत्रविग्रह । देवस्थानानिसर्वाणिकृत्वासुचिह्नितानतु । पुष्पाक्षतमयार्भेवकल्प
नायागृहासुरा । शेकस्थानाष्थितायेचपूजनीयास्तुनेपुनः । ब्रह्मस्थानेनविद्वान्सनमा
ज्यगन्धवारिणा । चतुरस्रंसुवीक्षीर्णाकुर्यान्मराऽत्मक्षतेवुध । ततसंपूजन्मन्त्रीतस्मिंल्लो
केश्वराम्माहिम् । सर्वगाप्रमणारूपानयालोकधरामहि । ज्ञातव्यासान्नवावस्यालोकधा
त्रिमहिवुधो । सर्वगाप्रमदारूपादिव्याभरणभूषिनाम् । ध्यात्वासंपूजयेद्देवीपरिगुष्टा
स्मिनाननो । ततःप्रणम्यविज्ञप्यलोकधात्रिसुखप्रदा । ततस्थानतथापूजाध्यायलोकध
रामहि । तत्रस्वनाममन्त्रेणासर्वविद्यनरम् । ध्यात्वासंपूजयेत्तत्रयद्धस्तुनरंस्मृतम् । ब्रह्म
स्थानेनतेनोविद्वान्कुर्याद्दाधारमक्षतैः । तस्मिंसंस्थापयेत्कुम्भब्रह्माख्यंवारिपूरितं । सौवर्ण
राजतंवापिमृन्मयंसुदृढंनवम् । सर्वविज्ञोसधियुक्तंसुवर्णारजतान्विता । रत्नगर्भेसुसंपूर्ण

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

निस्वा· ५८ वस्त्रपूरेणवारिणा ॥ प्रशमपल्लवोपेतं चन्दनेनसुचर्च्चितम् ॥ पुष्पैःसुमालिनं कृत्वा प्रशस्ते
धूपधूपितम् ॥ नवेनाशुक्लवस्त्रेणकलशं कण्ठवेष्टितम् ॥ ब्रह्मस्थानेततोमित्रकलशं सं
निवेशयेत् ॥ ततोतिवेद्मपतेतत्रकलशंब्रह्मात्मकं परम् ॥ प्रणपरेणाभावेनध्यात्वादेवंचतु-
र्मुखम् ॥ ततसंपूजयेद्विद्वान्वजेदामंत्रविग्रहम् ॥ गन्धैःपुष्पैश्चधूपैश्चसुगन्धैःसुमनोर-
मे ॥ ब्रह्मणांपूजयेत्संम्यक्तुमन्त्राचरणान्वितम् ॥ ततसंपूज्यविज्ञप्पल्कष्ठान्तेविचक्ष
णा ॥ विविधैर्गन्धपुष्पैश्चस्वस्थानस्थापयेत्सुरान् ॥ दिकथादितःक्रमेणोवसुराणाम्यजयाक्र
मा ॥ ब्रह्माद्यवक्रमेणोवप्रोत्वेनेस्मविशेषत ॥ वास्तुमध्येद्यवब्रह्माआस्यामेप्रागीशस्थिता
॥ ब्रह्मणोत्तरमाग्नेयामचितासंप्रकीर्तिता ॥ तस्यानन्तरमाग्नेयासाविविंसव्यवस्थितात्
विवस्वादक्षिणेभागेब्रह्मणोनन्तरेस्थित ॥ ब्रह्मानन्तरमिन्द्रस्पनैऋत्यादिशिसंस्थित ॥ ज
पश्चानभक्षनैऋत्यादिशिकीर्तितम् ॥ ब्रह्मणोनन्तरमित्रोवारुणांसव्यवस्थित ॥ राजयक्ष्मा गृह· ५८

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नुवायव्यांब्राह्मणोनन्तरस्थितः॥ तस्यानन्तरतोभद्रोवायव्यांसव्यवस्थित॥ ब्रह्मणोनंत
रन्तपकोवर्य्यपृथिवीधरः॥ब्रह्मानन्तरमैशान्यामांयवम्पतीकीर्तित॥ तस्यानन्तरमैशा
न्यामापश्चैवप्रकीर्त्तिता॥ एवयथोक्रमेणोवविह्न मध्यत्रयोदश॥ स्थापनेचार्चनेदेवाः
ज्ञातव्यासर्वदाबुधै॥ ईशापर्ववायतोचततोमहेन्द्रएवच॥ आदित्यसत्यमानांचभृतये
वम्बरस्तथा॥ अग्नीपूर्यातवितथोगृहक्षतमहतायम॥ गान्धर्वोभृङ्गराजश्चमृयाश्चापित
रस्तथा॥ दौवारिकश्चसुग्रीवःपुष्पदन्तश्चकीर्त्तितः॥ वारुणोसुरसोपश्चपापयक्ष्मकीर्त्ति
त॥ रोगोनागमुख्यश्चापितरस्तथा॥ अनन्तारिगिनागाचअदितिश्पामराःस्मृता॥ ईशा
न्यादितियथन्ताद्वात्रिंशपराऽस्यमे॥ ज्ञातव्याचालमध्येतुब्रह्मस्थानवहिस्थीता॥ वासुदेवा
समाख्यानादेहेव्यवस्थितः॥ शंकुस्थानीस्थिताश्चान्याभाग्नेय्योदिशिपूजिता॥ चरकिदवि
दारिचपूतनापापराक्षसा॥ ईशानादिप्रकोणेषुज्ञातव्यास्तावहिस्थिता॥ विविधैःगन्धप

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

निस्वा· ५७

ष्पैश्चसुमनोरमैः ॥ यथापाठक्रमेणैवब्रह्मादिपूजयेत्सुरान् ॥ पुष्पैश्चविविधाकारैर्गन्धै
पुष्पैस्तथाविधैः ॥ वास्तुदेवान्ततः पूजानिवेद्यंसन्निवेदयेत् ॥ पायसम्मधुसंयुक्तंदधिभक्त
पयोदधि ॥ हविष्यान्नश्चपक्तिश्चब्रह्मणेसन्निवेदयेत् ॥ पायसंकृसरश्चैवशुक्लान्नन्दधि
संप्लुतं ॥ भक्षतोष्टानिचान्यानिपूपकापललंफलं ॥ गोधुममाषजंरूक्षंतथामुद्गरसम्भ
वम् ॥ सर्वमेकत्रसंयोज्यदेवेभ्योविनिवेदयेत् ॥ ततःप्रणम्यसंपूज्यव्रजेथकर्मलासन
म् ॥ अवनिन्दित्वाततस्तंविज्ञप्यतांविचक्षणाः ॥ वलिंदद्याद्वहिःपाश्चान्मन्त्रविन्सर्वभौतिकः
ततश्चाचम्यसंविष्यआचार्य्योमंत्रविग्रहः ॥ मंत्राग्निजनयेत्सम्यसेन्यपदज्ञसस्थितः आ
हुत्यसर्वसम्भारब्रह्मादिस्तर्पयेत्सुरान् ॥ मंत्राग्नौपूजयेद्देवब्रह्माणंपूर्ववद्बुधः ॥ गन्धैपुष्पै
श्चधूपैश्चविविधैस्थाःवेदिसंस्थिताः ॥ घृतादिग्धतिलैर्मंत्रैर्ब्रह्मादिंतर्पयेत्सुरान् ॥ आहुतिनां
शतेनैवब्रह्मणस्यसेनतत ॥ स्वाभिर्वशाभिर्देवानांहुतीनिप्रतर्प्पयेत् ॥ तर्प्पयित्वाव्रजेश्च

तरुः ५७

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

ब्रह्माणांगानितर्पयेत्॥ वासुदेवासुतस्तेवा ब्रह्माणपजानिस्तर्पयेत्॥ ततस्तत्वयेन्मत्रीवा
सुदेवासुतर्पितान्॥ यथापूजाक्रमेणैव एकेकत्र परस्परम्॥ ब्रह्माणास्तत्वयेत्स्वाद
नि मन्त्रदन्तरम्॥ दिपकन्तु समुच्चार्य्य स्वराममंब्राह्मणा॥ इशानेति ततोच्चार्य्य चतुर्था
वदिवाचकम्॥ ब्रह्माच क्रान्ततो मन्त्रिईशवक्त्रेस माहिता॥ स्वहाकरान्विता सम्यगाकृति
सन्ततर्पयेत्॥ एवंसंस्तर्पयेद्दानिशानादिवहिस्थिता॥ सन्चितंसन्चितंन्यज्व परस्परन्तु कस
त्वयेत्॥ वाम्या वाम्यांतुमंत्राभ्यासत्वानापरिकीर्त्तितम्॥ एवंसंसत्वयेन्सर्वाक्रमेण ब्रह्मणा
मह॥ एवंब्रह्मात्मकस्सर्वब्रह्मसर्वात्मिसन्त॥ एवंमेकात्मकंसदृक्कृत्वा पूर्णाहुतिस्सनेत्॥
ध्यात्वापरापरं देवं ब्राह्मणः परमं पदम्॥ पूर्ववन्मन्त्रमुच्चार्य्य वौषडन्तेन तत्ववित्॥ ध्यात्वा
परान्तनादिव्यं पूर्णाहुतिं हयेत्॥ एवंसंतर्प्पितांदेवासुन्नरस्याहितकारिणः॥ ततप्राणाम्यीव
सप्पब्रह्मणोनेनमुस्वविभुन॥ शतमष्टोत्तरंजुत्यात्प्रायश्चित्तायसंख्यया॥ वरुणेपेणमंत्रेण

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

नि॰खा॰
५८

प्रायश्चित्तविशुद्धये तु ॥ शतमष्टोत्तरं जप्त्वा दद्यात्पूर्णाहुतिं क्रमात् ॥ ततः प्रणम्य विज्ञप्य
कृताञ्जलि वाचकः ॥ सूत्रमार्गेण मध्येन ततो पश्चाद्भ्रामयेत् ॥ पूर्ववर्त्मेन मार्गेण विजा
नि भ्रामयेत्तु न ॥ प्रारम्भे तेन मार्गेन कुर्यात्स्थानस्य कीर्तनं ॥ भूमिसंसिचयेत्तत्रिसमन्त्वा
कुम्भवारिणा ॥ ततः खातनायपेद्यत्रासु मालां व्याधिकान्धरान् ॥ वालुयोगसमाख्याता सर्व
सम्पत्करं नृणाम् ॥ नष्टमृत्रावनानां तु ख्याते ख्यातान्वितं शृणु ॥ ॥ इति देव्यामते वा
लुयागखाशितिम पटलः ॥ श्लोकः ॥ अथातो संविशेषेण वालुखनख्यानलक्षणम् ॥ वलस्
त्रावतारक्षख्यानां पश्चात् दिहे चयते ॥ जगति मात्मविलिर्णा यथाकार्ये विकं समम् ॥ खतव्यस
लिलं ख्यानप्राणी वमण्डयन्वितम् ॥ खमत्री प्रवालानि मुक्ताफलध्वकाञ्चनम् ॥ राजनं म
णि रत्नानि भाण्डकः कच्छपो थवा ॥ खन्यमानेय दा ख्याते लभ्यते वालि मध्यतः ॥ सवर्दीका
मदाप्रसादश्वातोन्नाविनन्दयेत ॥ तावत् ख्यातं ख्यातव्ययान्नोपहिलान्तगम् ॥ ख्यातसम

उत
५८

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

तत्वं कुर्यात्समन्तात्परिधिर्भवेत्समं ॥ स्थानार्धसानतो भूमिं समन्तात्सुतलं समानं ॥ कृत्वा स
म्यक्तमसूत्रमवतारयेत् ॥ अग्रतः पृष्ठतश्चैव स्थानेस्मिन्वोहृतो वहिः ॥ सूत्रं प्रसारयेत्तावद्या
वत्स्यात्मन्त्ययोर्वहिः ॥ मत्स्यमध्ये ततः स्थाप्य कृत्वा सूत्राणि तन्वहिः ॥ निष्पन्नस्त्रीचिरं कृत्वा ल
वणान्तं लम्बयेत् ॥ चतुरस्रां समाभूमिं चतश्रो दिक्कलान्तकं ॥ स्थानार्धसान्यसेद्याचक्रतु
दिक्षु विचक्षणः ॥ स्थानस्य भूगतः कार्या लम्बनं मध्यसंस्थितः ॥ मध्ये च भूपमाकार्य्या शिलस्या
नप्रसाधिता ॥ एवं वेदिं शिलायां सकृत्वा स्थानतलेषु धः ॥ लम्बनेन ततो विद्यादिक्सूत्रं सर्वतो ना
रयेत् ॥ ऊर्ध्वमस्यगं सूत्रं यत्न कृत्वा तु परिस्थितम् ॥ लम्बनं लम्बयेत्तत्र उभयोरन्तयो बध ॥ ता
वत्तलम्बयेद्यभागावाच्छिलाग्रसंस्थिताम् ॥ लम्बराग्रस्थिरं यत्र शिलाश्चेपश्चलांछयेत् ॥
लांछनं द्वितयमध्ये दिक्सूत्रं संप्रसारयेत् ॥ ततः सूत्राणि तं कृत्वा सूत्रमास्फालयेद्धृवम् ॥ एवं पू
नापरं सूत्रं द्वितीयाद्दक्षिणोत्तरम् ॥ ततः प्रसारयेत्सम्यक्सूत्रं मार्गशिन्तरम् ॥ एवं सूत्रद्वयं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

निस्वा ५६ मत्रार्द्धसाद्भवनारयेत् ॥ स्वानाधस्तात्ततो विद्धा प्रासादप्रसारयेत् ॥ अथ वा स्वातमध्येतु

सूत्रमार्गेणशाखावित् ॥ यत्नतुर्वीपरं सूत्रं मध्येतु लाञ्छयेन्नतः ॥ पूर्वसूत्रेवापरं भागन्तस्मिसंस्था

प्यलांछयेत् ॥ ततो मत्स्यद्वयकार्य्यापूर्ववद्दक्षिणोत्तरम् ॥ उभयोर्मत्स्ययोर्मध्ये सूत्रंप्रा

सारयेत्ततः ॥ उभयोःशिलागत्वा समास्फालयेत्तु तम् ॥ ततश्च सूत्रसंपातः स्वातमध्येतु

योभवेत् ॥ ब्रह्मस्थानंतु तस्तोक्तं तस्मात्तत्रासुप्रसाधयेत् ॥ प्रासादेविस्तराद्धेन सूत्रसंग्रह

यत्नतः ॥ पूर्ववत्सूत्रमार्गेण प्रासादं सूत्रयेत्ततः ॥ ब्रह्मस्थाने ततः संस्थाप्य चतुर्भुजो विचक्षण

॥ लाञ्छयेत्सूत्रमार्गेण ततः कर्णप्रसाधयेत् ॥ एवं संस्थितितत्कृत्वा प्रासादं सर्वतः समः ॥

विदिक्षु स्वमार्गेणशिलास्यांससमारभेत् ॥ ॥ इति देव्यामते खपनोदिकसूत्रा

वतारलक्षणं त्रयोदशितिमपटलः ॥ ॥ समाप्तम् ॥ ॥ शुभम् ॥ ॥ गुरु ५६

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पश्चिमाम्नाय पुष्करमाहात्म्य

१ १६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नं०क १८७२

60

ॐ नमः श्रीभवान्यै ॥ पश्चिमाम्नायस्य पुष्पमाहात्म्यं ॥ जाती च पाटली पृथ्वी चम्पकैः ॥ श्वेत उत्पलैः ॥ के
तकी फेम जाती च सुकुरैः शतपत्रकैः ॥ वंधूकपद्मकुन्दाद्यैः ॥ शालिपुष्पैश्च पाटलैः ॥ कुसुम्भैः किंशु
कैः पुष्पैः पुन्नागनागकेशरैः ॥ वकुलै रक्तगैरैश्चाप्यैश्च चकुंदार्यसंभवैः ॥ काश्मर्हीङ्कवेद्देवि ॥ त्रिसंध्यैः
कर्णिकारकैः ॥ रक्तोत्पलैर्महापुष्पैः पंचान्यन्यन्मगंधवान् ॥ भुक्तिमुक्तिप्रदा जाती ॥ वाणावलीविवर्द्ध
नी ॥ श्वेतपाटलिकादेवि वदन्ति च महत्त्वशः ॥ शान्तिपुष्टिकरं पद्मं शतपत्रं सुपत्रकं ॥ वंधूकं वशी
दं योक्तं तथारक्ताश्वमारकं सौभाग्यं शालिपुष्पैश्च मुकुन्दं सुखदायकं ॥ कदम्बं वकुलं कुन्दं च चकुमुदो
त्पनाशनं ॥ कुसुम्भकिंशुकैर्देवि विवर्णमा कर्णिकारकं ॥ महालक्ष्मीप्रदो पुष्पो पुन्नागनागकेशरौ
रक्तसुत्पलवश्येनीलकहलं च मारणो ॥ त्रिसंध्यासंभवैः पुष्पैः शत्रुणां च भयावहं ॥ दमनं तुलसी भृंड्
सर्वपापक्षयंकरं ॥ सिद्धीवराणकत्योक्ता सदा कर्पूरमानकाः ॥ त्रिसंध्यासंभवैः पुष्पैः क्रमेणात्यन्त ॥१॥
येत्सदा ॥ तस्यविघ्नो न जायेत सत्यमेतन्न संशयः ॥ अष्टोत्तरपुष्पकारणादेवीपूजनजन्यपुण्यपश्चातः ग्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

णकामः स्वभिर्जातीपुष्पैः कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ ॥ अथ भुक्तिमुक्तिफलप्राप्तिकामः स्वभिर्जा
तीपुष्पैः कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ ॥ बालापुष्पस्य वशविवर्द्धनप्राप्तिकामः स्वभिर्बालापुष्पैः
कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ श्वेतपातालिपुष्पस्य ॥ अथ महापापः प्राप्तिकामः स्वभिः श्वेतपातालि
कापुष्पैः कुब्जीकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ पद्मपुष्पस्य ॥ अथ शान्तिपुष्टिफलप्राप्तिकामः स्वभिः पद्मपु
ष्पैः कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ रक्तबन्धूकपुष्पस्य ॥ अथ मारण अथ अश्वनागफलप्राप्तिकामः स्व
भि ॥ वज्रकुन्दाय सन्ततफल कुसुम्भ किंशुकपुष्पस्य ॥ अथ वश्यमाकृष्टिकार फलप्राप्तिकामः स्वभिः
कुसुम्भकिंशुकपुष्पैः श्रीकुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ ॥ पुन्नागकेशरपुष्पस्य ॥ अथ महालक्ष्मीफल
प्राप्तिकामः स्वभिः पुन्नागनागकेशरपुष्पैः श्रीकुब्जीकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ रक्तोत्पलस्य ॥ अथ वश्यफ
लप्राप्तिकामः स्वभिः रक्तोत्पलपुष्पैः श्रीकुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ नीलकमलोत्पलस्य ॥ अथ मारण
फलप्राप्तिकामः स्वभिर्नीलकमलोत्पलपुष्पैः श्रीकुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ श्वेतत्रिसंध्यापुष्पस्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

अथ शत्रूणां भयत्व फलप्राप्तिकामः एभिर्त्रिसंध्यापुष्पैः श्रीकुब्जिकादेवी महं पूजयिष्ये ॥ दमनपुष्पस्य अथ
सर्वपापक्षयत्व फलप्राप्तिकामः एभिः दमनपुष्पैः श्रीकुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ तुलसीमंजरीपु
ष्प अथ सर्वक्षयत्व फलप्राप्तिकामः एभिस्तुलसीमजरीपुष्पैः श्रीकुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ सिन्दू
रीपुष्पस्य ॥ अथ वश्याकर्षणाकामः एभिः सिंदूरीपुष्पैः कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ त्रिसंध्यापु
ष्पस्य सर्वविघ्ननिवारणकामः त्रिसंध्यापुष्पैः कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ ॥ कदंवपुष्पस्य ॥ अथ
पापनाश फलप्राप्तिकामः एभि कदंवपुष्पैः कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ वकुलपुष्पस्य ॥
अथ अश्मनाश फलप्राप्तिकामः एभिः वकुलपुष्पैः कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ कुंदपुष्पस्य
॥ अथ पापनाश फलप्राप्तिकामः एभिः कुन्दपुष्पैः कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ अथ कनर पु
ष्पकरणादेवीपूजनजन्यपुण्यस्यातपुराणं वृद्धिकामः एभिः कुन्दपुष्पैः कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ के ॥२॥
तकीपुष्पस्य ॥ अथ समृद्धिकामः एभिः केतकीपुष्पैः कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ करवीरमालपु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

ष्पस्य अग्न्याग्निष्टोमयज्ञजन्यफलसमफलप्राप्तिपूर्वकसूर्यलोकमहितत्वकामः अभिः करवीरपुष्प
मालाभिः कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ पद्ममालापुष्पस्य अग्न्यज्योतिष्टोमयज्ञजन्यफल
समफलप्राप्तिपूर्वकसूर्यलोकमहितत्वकामनयाऽनया पद्ममालया कुब्जिकादेवीमहं पू
जयिष्ये ॥ रहस्यकल्होलिन्यां चंपकस्य ॥ अश्वमेधवहुविधप्राप्तिकामः एभिश्चम्पकपुष्पै
ः कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ ॥नागकेशरस्य ॥ अश्वमेधवत्समफलप्राप्तिकामः एभि
र्नागकेशरपुष्पैः कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ ॥पुन्नागपुष्पस्य ॥ अग्न्यज्वलनशान्तिप्राप्तिका
मः एभिः पुन्नागपुष्पैः कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ हरपकेशरपुष्पस्य ॥ अश्वशत्रुनाश
प्राप्तिकामः एभिः केशरपुष्पैः कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ पारिजातपुष्पस्य ॥ अश्वआ
युर्वृद्धिप्राप्तिकामः एभिः पारिजातपुष्पैः कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ कुन्दपुष्पस्य ॥ अश्व
सर्वकामप्राप्तिकामः एभिः कुन्दपुष्पैः कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ जातीपुष्पस्य ॥ अश्व

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

ईप्सी संतोषप्राप्तिकामः स्त्रभिर्जाती पुष्पैः कुब्जिदेवीमहं पूजयिष्ये ॥ ॥ मालतीपुष्पस्य ॥ अन्यर्द्धे
प्सी सन्तोषप्राप्तिकामः स्त्रभिर्मालती पुष्पैः कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ ॥ कुब्जपुष्पस्य ॥ अन्य
परमेप्सी सन्तोषप्राप्तिकामः स्त्रभिः कुब्जपुष्पैः कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ कोकिलाक्षपुष्पस्य
॥ अन्यअकाममृत्युनाशफलप्राप्तिकामः स्त्रभिः कोकिलाक्षपुष्पैः कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये
॥ डाबुपुष्पस्य ॥ अन्यपरमेप्सी सन्तोषकामनया छागादिबलिप्राप्तिकामः स्त्रभिः डाबुपु
ष्पैः कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ करवीरपुष्पस्य ॥ अन्यसर्वाभीष्टफलप्राप्तिकामः स्त्रभिः
करवीरपुष्पैः कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ बंधुकपुष्पस्य ॥ अन्यपदवस्त्रफलप्राप्तिकामः स्त्र
भिर्बंधकपुष्पैः कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ ॥ कमलपुष्पस्य ॥ अन्यवाजपेयफलप्राप्तिका
मः स्त्रभिः कमलपुष्पैः कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ नीलोत्पलपुष्पस्य ॥ अन्यसर्वकामफल ॥ २ ॥
प्राप्तिकामः स्त्रभिर्नीलोत्पलपुष्पैः कुब्जिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ ॥ कुमुदपुष्पस्य ॥ अन्यसर्वक

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

नफलप्राप्तिकामस्तुभिर्मकरन्दपुष्पैः कृत्तिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ अथनिषिद्धानि ॥ विहो
पत्रैर्महाहानिः पुत्रशोकःकुलक्षयः ॥ मारतं भृत्युदं भङ्गेशोकसन्तापकारकं ॥ उन्मत्तेनकृ
ष्णोत्पानं सर्वरीचप्रियापहा ॥ मलिनं दुःखदं प्रोक्तंः क्रिमियुक्तंमहद्भयं ॥ संकितांकेशसंयु
क्तेः बंधुहानिर्न्नसंशयः ॥ तस्माद्देवीप्रयत्नेन शुभैःपुष्पैःप्रपूजयेत् ॥ ॥ अथउक्तानाम
स्य ॥ हानावतन्त्रे ॥ अथउक्तापुष्पकरणान्ते देवीपूजनजन्यपुण्यशतगुणाहृद्धिकामःस्तभिश्च
मावकपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ जवापुष्पस्य ॥ अथपदवस्त्रादिलाभव
ल्लहत्यादिपापमुक्तिकामःस्तभिर्जवापुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ माल
तीपुष्पस्य ॥ अथवागीशत्वप्राप्तिकामःस्तभिर्मालतीपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूज
यिष्ये ॥ जातीपुष्पस्य ॥ अथमहिपालवशगाप्राप्तिकामःस्तभिर्जातीपुष्पैः श्रीगुह्यका
लिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ यूथिकापुष्पस्य ॥ अथमेधात्वफलप्राप्तिकामःस्तभिर्यूथिका

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ ॥नागकेशरपुष्पस्य॥ अथानन्तपत्वफलप्राप्तिकामः स्र
भिर्नागकेशरपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ ॥चंपकपुष्पस्य॥ अथ हेमलाभफल
प्राप्तिकामः स्रभिश्चंपकपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ माधवीपुष्पस्य॥ अथ महि
पालफलप्राप्तिकामः स्रभिर्माधवीपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ ॥अतिमुक्तपुष्पस्य
॥ अथ श्रीवृद्धिफलप्राप्तिकामः स्रभिरतिमुक्तपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ ॥मल्लि
कापुष्पस्य॥ अथ धनागमप्राप्तिकामः स्रभिर्मल्लिकापुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ ॥
कुन्दपुष्पस्य॥ अथ कीर्त्तिफलप्राप्तिकामः स्रभिः कुंदपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥
बंधूकपुष्पस्य॥ अथ बांधवप्रियफलप्राप्तिकामः स्रभिर्बंधूकपुष्पैः श्रीगुह्यकालिदेवीं पूजयिष्ये ॥ जवा
पुष्पस्य॥ अथ शत्रुक्षयफलप्राप्तिकामः स्रभिर्जवापुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीं पूजयिष्ये ॥ पद्मपुष्पस्य ॥४॥
॥ अथ आयुर्वृद्धिफलप्राप्तिकामः स्रभिः पद्मपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ कुमुदपुष्प

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

स्य अथ कवित्वफलप्राप्तिकामः एभिः कुमदपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ कदम्बपुष्प
स्य अथ व्याधिनाशप्राप्तिकामः एभिः कदम्बपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ ॥ अम्लानपु
ष्पस्य ॥ अथ वृद्धिहानिफलप्राप्तिकामः एभिरम्लानपुष्पैः श्रीगुह्यकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ ॥ मरुवक
पुष्पस्य ॥ अथ जयप्राप्तिफलकामः एभिर्मरुवकपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ ॥ क
रुण्टकपुष्पस्य ॥ अथ गजलाभफलप्राप्तिकामः एभिः कुरुण्टकपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पू
जयिष्ये ॥ अपराजितापुष्पस्य अथ सर्वाङ्गसुन्दरफलप्राप्तिकामः एभिरपराजितापुष्पैः श्रीगु
ह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ ॥ सेफालिपुष्पस्य ॥ अथ पुत्रलाभप्राप्तिकामः एभिः सेफालिपुष्पैः
श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ ॥ अशोकपुष्पस्य ॥ अथ शोकहानिफलप्राप्तिकामः एभिर
शोकपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ वकुलपुष्पस्य ॥ अथ वकुरमान्यफलप्राप्तिका
मः एभिर्वकुलपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ दुर्वापुष्पस्य ॥ अथ धनधान्यादिफल

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

प्राप्तिकामः स्वभिर्दूर्वापुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ शाल्मलीपुष्पस्य । अश्वशावृक्षस्य
फलप्राप्तिकामः स्वभिः शाल्मलीपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ द्रोणपुष्पस्य । अश्वअ
न्नलाभफलप्राप्तिकामः स्वभिर्द्रोणपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ वकपुष्पस्य । अश्वज
रागमनाद्यफलप्राप्तिकामः स्वभिर्वकपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ पुन्नागपुष्पस्य अ
श्वराज्यलाभफलप्राप्तिकामः स्वभिः पुन्नागपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ कर्णिकार
पुष्पस्य । अश्वचक्रवर्तिफलप्राप्तिकामः स्वभिः कर्णिकारपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयि
ष्ये ॥ पटलपुष्पस्य । अश्वदीर्घायुत्वफलप्राप्तिकामः स्वभिः पटलपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं
पूजयिष्ये ॥ तगरपुष्पस्य । अश्वसान्तताफलप्राप्तिकामः स्वभिस्तगरपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीपू
जयिष्ये ॥ पलाशपुष्पस्य । अश्वगोजाधिकारफलप्राप्तिकामः पलाशपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवी ॥५॥
महं पूजयिष्ये ॥ शिरीषपुष्पस्य । अश्वजमदाहीफलप्राप्तिकामः स्वभिः शिरीषपुष्पैः श्रीगुह्यका

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

लिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ अथकीपुष्पस्य अश्वमेधफलप्राप्तिकामः सुरभिर्जयन्तीपुष्पैः श्रीगु
ह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ बिल्वपत्रस्य अश्वपरांगतिफलप्राप्तिकामः सुभिः बिल्वप
त्रैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ सिद्धिनस्यार्च्चनेनतदेवफलं ॥ उक्तानामपस्य ॥ मा
न्तकालसंहितायां ॥ शिरीषैः कर्णिकारैश्च चम्पकैः कोविदारकैः वकुलैश्चैव मन्दारैः कुन्द
पुष्पैः कुरुण्टकैः ॥ लताभिश्च स्थलपद्मैश्च दूर्वाङ्कुरैरपि ॥ कांचनैरशोकैश्च पुन्नागैः केत
कीदलैः सेफालिकाभिर्यूथीभिः जातीभिर्दमनैरपि ॥ शतवर्गैर्म्मल्लिकाभिरश्वत्थैर्वन्धुजीवकैः ॥
मिराठीभिश्च जवापुष्पैः करवीरैश्च किंशुकैः ॥ पारिजातैः पाटलैश्च पद्मैर्नीलोत्पलैरपि ॥ मा
धवीभिर्मरुवकैः अपराजितयाश्च अन्यैश्च कदम्बश्चन्दैरपि पुष्पैः सकेशरैः ॥ अर्च्चयेत्कुसु
मैरेतैर्देवीं साधकसत्तमः ॥ तथा ॥ बिल्वपत्रं यथा प्रीतिकरं देव्या वरानने ॥ न तथान्यानि किंचिद
न्निपुष्पाद्यु प्रीतिकारकं ॥ अतो यत्नेन दातव्यं बिल्वपत्रत्रिपत्रकं ॥ अथ नैमित्तिके ॥ तथा प्रा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

चुर्यवकुलानांहि वैशाखेमासि कारयेत ॥ नागकेशरपुष्पाणां ज्येष्ठे अधिकमाचरेत ॥ आषाढे तु प्रकर्त्त
व्यः करवीरस्यसंचयः ॥ चंपकोत्पलपद्मानां भूयस्तु नभसि धृते ॥ वाहुल्यमाधपुष्पस्य मासिभाद्रपदे च
रेत ॥ भूरिपेषु धाविधानतथा बंधूकस्यापि नेनतथा ॥ अगस्त्यकुसुमानांहि भूरिताकार्त्तिके चरेत ॥ अधि
कयोविल्वपत्राणां मार्गशीर्षे सदाचरेत ॥ पौषे दूर्वांकुराणांहि संदोहो तिफलप्रदः ॥ कुन्दस्त्न मोमा
घमासि सर्वकल्याणकारकः ॥ फाल्गुणे माधवी पुष्पं सर्वसिद्धिविधायकं ॥ चैत्रे ऽशोकस्य कलिका क
लिकालविनाशिनी ॥ मालती यूथिका चैव दमनं कर्णिकारकं ॥ कुरुण्टं कुरुवकं मल्लानं पाट
ला तथा ॥ नवमालिकार्कपुष्पं तथा चैवातिमुक्तकः ॥ एकादशैतानि सदा कुसुमानि वरानने ॥ दे
यानि जगदंवायै नैरं नैमित्तिकार्च्चने ॥ ॥ अथनैमित्तिकं वैशाखकार्त्य ॥ अथ वैशाखमासि: रुभि
र्वकुलपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ ज्येष्ठ ॥ अथ ज्येष्ठमासि: रुभिर्नागकेशरपुष्पैः ॥ ध ॥
श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ ॥ आषाढ ॥ अथ आषाढमासि: रुभिः करवीरपुष्पैः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ श्रावण ॥ अद्य श्रावणमासि स्तभिश्चम्पपुष्पैः श्रीगुह्यका-
लिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ पश्चेउत्पन्न पुष्पात देवफलं ॥ भाद्रपद अद्य भाद्रपदमासि स्तभिः अ-
धुपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ आश्विन ॥ अद्य आश्विनमासि स्तभिर्बन्धुकपु-
ष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ कार्त्तिक अद्य कार्त्तिकमासिः स्तभिरगस्त्यपुष्पैः श्री-
गुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ मार्गशिर ॥ अद्य मार्गशीर्षमासि स्तभिर्विल्वपत्रैः श्रीगुह्य-
कालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ पौष ॥ अद्य पौषमासि अति फलप्राप्तिकामः स्तभि दूर्वाङ्कुरपु-
ष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ माघ अद्य माघमासि सर्वकल्याण फलप्राप्तिकामः
स्तभिः कुन्दपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ फाल्गुण ॥ अद्य फाल्गुणमासि सर्वसिद्धि
फलप्राप्तिकामः स्तभिर्माधवीपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ चैत्र अद्य चैत्रमासि
कलिकालविनाशिनी फलप्राप्तिकामः स्तभिरशोकपुष्पैः श्रीगुह्यकालिकादेवीमहं पूजयिष्ये ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

अथ भावचूडामणौ ॥ दत्त्वैव जवापुष्पं पद्मवन्न फलं लभेत् ॥ ब्रह्महत्यादिकं पापं स्मरणान्नश्यति
निश्चितं ॥ अपरा यन्त्रमाहात्म्यं मया वक्तुं न शक्यते ॥ श्वेतापीतादिरक्तपुष्पं दद्यात् कुल्लीपराजि
तां ॥ तथा ॥ अपराकुन्दमध्ये तु कुलस्थानं मनोहरं ॥ इत्यरिकुसुमं देवं स्वयमास्ते सदाशिवः ॥ त
न्मध्ये रश्मिमादाय पुष्पमध्ये तु चन्दनं ॥ कुंकुमं रागं वा कृत्वा तत्र शिवात्मकं ॥ योजयेच्छिवशा
क्त्याश्च एकत्वं सम्भावयन् धिया ॥ शक्तिं विचिन्त्य तत्रैव संचिन्त्य परमेश्वरीं ॥ जपान्ते तत्करोत्युद्धय
परमं दुर्लभं ॥ अमृतादधिकं ज्ञेयमेतत्तत्वं तु साधके ॥ अथ काम्य तथा चोक्तं हानावतन्त्रे ॥ मा
लतीकुसुमैर्देवी वागीशत्वप्रदायिका वश्यगास्तु महीपाला जातीपुष्पैर्न संशयः मेधाः स्युर्यूथिकाभि
श्च नन्द्यावर्तैर्नागकेशरैः ॥ माधवीभिर्महीपाला हेमलाभश्च चम्पकैः ॥ अतिमुक्तैर्बुद्धिवृद्धिर्मल्लिकाभि
र्दुर्नाशनः ॥ कुन्दैः कीर्तिमवाप्नोति तंबुकैर्वा मनोभिलाषः जवापुष्पेनरिपवः संक्षयं यान्ति तत्क्षणात् ॥ प १७ ॥
द्मेनायुरवाप्नोति कुमुदैः कविताभवेत् ॥ कदम्बैर्व्याधिनाशः स्यात् दद्यानैर्बुद्धिभाग्भवेत् ॥ जपयापिष्ठैः

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

रक्तके गजलाभः कुरुण्टके ॥ तथापराजितापुष्पे ॥ भवेत्सर्वाङ्गसुन्दरः ॥ सेफालिकाप्रसूनेन पुत्रलाभः
प्रशस्यते ॥ शोकहानिरशोकेन वकुलैः कुलमान्यता ॥ दुर्वया धनधान्यानि शाल्मल्याश्चवः क्षया ॥ डो
नपुष्पे रागान्नलाभो वकपुष्पे जनागमः ॥ राज्यलाभश्च पुन्नागैः कर्णिकारैर्वहुन्नामि ॥ दीर्घायुस्त्वं पठो
लेन नगरैस्सर्वमान्यता ॥ पलाशकुसुमैर्देवि वहुगोजाविकाप्तकः ॥ शिरीषपुष्पैः प्रमदा जयन्त्याञ्च
जयश्रिया ॥ करवीरैर्मन्त्रसिद्धिर्विल्वपत्रैः पराङ्गतिं ॥ मातुलुङ्गां कामनाप्तं कुशातपुष्पं प्रशस्यते ॥
उच्चाटने वशीकारे प्रीतिरेवीरगांजरे ॥ गंधपुष्पविशेषेण कर्तव्यं लोहितं सदा ॥ मोहने कामिनीला
भः पीतमेवाभयं मतं ॥ कृत्वाभिचारद्वेषे च मारणे चासितं द्वयं ॥ ॥ अथ निषिद्धानि ॥ महाकालसं
हितायां ॥ तुलसीभिन्नपामार्गैर्धुस्तूरैः सिंदुवारकैः ॥ अर्कपत्रैश्चाशोकैश्च नैव देवीं प्रपूजयेत् ॥ देवीमित्य
सितैर्थः तत्सुकैरशोणन्नात्वात ॥ सिद्धिलक्ष्मार्च्चने तद्द्वफलं ॥ ॥ अथ दक्षिणाकाल्याः ॥ कालीतन्त्रे ॥
नानोपहारवलिभिर्नानापुष्पैर्मनोरमैः ॥ अपामार्गदलैः पद्मैः तुलसीवर्जितैः शुभैः ॥ पूजनीया सदाम

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

तया त्वरांघ्रीघ्र फदा प्रये ॥ तथा सुगंधैः श्वेत लोहितैः कुसुमैरर्च्चयेत्कुटैः ॥ विल्वैर्मरुवकाश्चैव
तुलसी वर्जितैः शुभैः ॥ डागापुष्पैर्विशेषेण वज्रपुष्पाभिर्चितैः ॥ मुण्डमालातन्त्रे ॥ पुष्पाण्यपि त
थादद्यात्कुमारहेतोर्मितानि च ॥ श्वेतपुष्पं जवापुष्पं करवीरं तथाप्रिये ॥ नगरं मालती जाती मल्ली युथि
का तथा ॥ धुस्तूराशोकवकुल ॥ श्वेता कृष्णापराजिता ॥ वकपुष्पं बिल्वपत्रञ्च पर्णं नागकेशरं ॥ मल्लि
का किंशुका कांची रक्तं यन्मीकौन्तिनं ॥ अर्कपुष्पं कोकनदं बर्बरं च प्रिये सदा ॥ अष्टम्यां च विशेषात्तु
ष्टा भवति कालिका ॥ पद्मपुष्पेण गन्धेन संतुष्टा सर्वदेवता ॥ कह्लारा यदि वा पुष्टा कालिका वरदा भवे
त ॥ श्मशानधुस्तूरेणैव तुष्टा धूमावती परा ॥ वन्यपुष्पैश्च विविधैस्तुष्टा भवति सर्वदा ॥ आम्रमञ्जर्या तु प
र्णेन तुष्टा भवति पार्वती ॥ श्रीक्रियामले ॥ मल्लिकां च भवानीं च दुर्गादेवी सरस्वती ॥ पार्श्वयेत्तु लक्ष्मी पु
ष्पैः सर्वकामः प्रसिद्ध्यति ॥ अथ नीलसारस्वताः ॥ तथा चोक्तं नीलतन्त्रे ॥ अष्टम्यां च चतुर्द्दश्यां पूजये ८ ॥
च्च यथाविधि ॥ आज्ञासिद्धिमवाप्नोति जवापुष्पैं च वर्ब्बरी ॥ चन्दनं चार्क कुसुमं दद्यात् श्वेतापराजितां ॥

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

वंधुकमालयानुख्येन्तथाछ्यागप्रदानवत॥ अर्घ्यं दद्यात्प्रयत्नेन नित्यपूजांसु सर्वदा॥ मत्स्यपुराणे
पुष्पंश्वेतं रक्तकांचं वंधुकं शतपत्रकं॥ वर्वराहितयं चैव कर्णिकारद्वयं तथा॥ वकमन्दारचूतानि
करवीराणि शस्यते॥ मल्लिकात्रितयं जाती शोभमपुष्पजयन्तिका॥ विल्वपत्रं कुलवकं मुनिपुष्पंच केशरं॥
वासन्तीद्वितयं चैव काशपुष्पं मरुवकं॥ दमनंच लवकुम्भ यूथीसेफालिकाः तथा॥ सुगंधिश्वेत
लोहितैः कुसुमैरर्च्ययेत्कुलैः॥ कुंदीरिति प्रागम्य॥ अथनिषिद्धानि॥ विशक्लिरन्न॥ तुलसीमा
लती वर्ज्यं॥ पुष्पं दद्यात्प्रसन्नधी॥ कुलचूडामणावपि॥ वर्जयेन्मालती पुष्पं वर्जयेत्तु लसीदलं
॥ ॥ अथोर्द्ध्वाम्नाये॥ वामकेश्वरतन्त्रे॥ मन्दारं पारिजातंच वश्यसौभाग्यदायकं॥ पीतजातीसर्वका
लं विशेषतं भने हितं॥ रक्तजूस पुष्पजातीच कुन्दश्रीवृद्धिदायकं॥ वंधुकं मोक्षसौभाग्यं जवाच
त्रिपुराप्रिया॥ उत्पलं धनवृद्धिंच पद्मं पौष्टिकमेवच॥ पुन्नागंसर्वसंपत्तिं वकुलं धनहानिकं॥ कल्हा
रोन्मासवृद्धिंच केतकींचविवर्जयेत॥ मुकुन्दनिष्फलं ज्ञेयं मल्लिका दुःखदायिका॥ चंपकेः पुत्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

कामरूपत्रिसंध्या दुःखमोचका डोणां मोहमवाप्नोति सेवन्ती सर्वसिद्धिदा मेफालिका जयकरी कीर्ति
काम्रुद्धिदायिका ॥ कुमुदं प्रीतिदं चैव सुदर्शने धनप्रदं ॥ कुरुबक सिद्धिसौभाग्यं नीलदूर्वा तु हानि-
कं दमनं सर्वसंपत्तिं बिल्वपत्रं पराजितं ॥ निर्गन्धो लाटगन्धं च वर्ज्ययत्नात्पूजने ॥ कृष्णापराजिता
नृत्यु सूतमाली तथैव च ॥ मल्लिका नाम संज्ञाया दुःखदा मृत्युदा सदा ॥ किंचिद्व्याधिप्रदा श्वेत के
शपुन्नाश्च हानिकं ॥ किमिपुन्न महाभीति राजदण्डमहद्भयं ॥ इत्येतत्पुष्पमाहात्म्यं ज्ञात्वा श्रीत्रिपु
रां पूजेत ॥ अस्मत्सकलसौभाग्यप्राप्तिकामः एभिर्मन्दारपारिजातपुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्दरीदेवी-
महं पूजयिष्ये ॥ अस्मद्रत्नभूषणफलप्राप्तिकामः एभिः पीतमन्दारपारिजातपुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्द-
रीदेवीमहं पूजयिष्ये ॥ अस्मच्छ्रीवृद्धिफलप्राप्तिकामः एभिः खर्जूरपुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्दरीदेवीम
हं पूजयिष्ये ॥ जातिपुष्पाणां ॥ अस्मच्छ्रीवृद्धिफलप्राप्तिकामः एभिर्जातीपुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्दरीदे ॥९॥
वीमहं पूजयिष्ये ॥ कुन्दपुष्पाणां ॥ अस्मच्छ्रीवृद्धिफलप्राप्तिकामः एभिः कुन्दपुष्पैः श्रीत्रिपुरसु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

न्द्रीदेवीमहं पूजयिष्ये ॥ बंधूकपुष्पस्य ॥ अस्य मोक्षफलप्राप्तिकामः एभिः कुन्दपुष्पैः श्रीत्रिपुर
सुन्द्रीदेवीमहं पूजयिष्ये ॥ जवापुष्पस्य ॥ अस्य त्रिपुराप्रिय फलप्राप्तिकामः एभिर्जवापु
ष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्द्रीदेवीमहं पूजयिष्ये ॥ उत्पलस्य ॥ अस्य धनवृद्धि फलप्राप्तिकामः एभिरु
त्पलपुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्दरीदेवीमहं पूजयिष्ये ॥ पद्मपुष्पस्य अस्य पौष्टिक फलप्राप्तिका
मः एभिः पद्मपुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्द्रीदेवीमहं पूजयिष्ये ॥ वकुलपुष्पं निषिद्धं ॥ कल्हालपुष्पस्य
॥ अस्य ल्हासवृद्धि फलप्राप्तिकामः एभिः कल्हालपुष्पैः श्रीत्रिपुरादेवीमहं पूजयिष्ये ॥ केतकी
पुष्पं निषिद्धं ॥ मुरुपुष्पं निषिद्धं ॥ चम्पकपुष्पस्य ॥ अस्य पुत्र फलप्राप्तिकामः एभिश्च
म्पकपुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्द्रीदेवीमहं पूजयिष्ये ॥ त्रिसंध्यापुष्पस्य ॥ अस्य दुःखमोचनकामः
एभिर्डोणापुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्द्रीदेवीमहं पूजयिष्ये ॥ डोणापुष्पस्य ॥ अस्य मोक्षप्राप्तिका
मः एभिः डोणापुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्द्रीदेवीमहं पूजयिष्ये ॥ सेवन्तीपुष्पस्य ॥ अस्य सर्वसिद्धि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

प्राप्तिकामः एभिः सेवन्तीपुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्दरीदेवीमहं पूजयिष्ये ॥ सेफालिपुष्पस्य अश्वज
यप्राप्तिकामः एभिः सेफालिपुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्दरीदेवीमहं पूजयिष्ये ॥ कर्णिकारपुष्पस्य अ
ष्टसिद्धिफलप्राप्तिकामः एभिः कर्णिकारपुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्दरीदेवीमहं पूजयिष्ये ॥ कुमुदपुष्प
स्य ॥ अन्यप्रीतिफलप्राप्तिकामः एभिः कुमुदपुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्दरीदेवीमहं पूजयिष्ये ॥ सुद
र्शनपुष्पस्य ॥ अन्नधनवृद्धिकामः एभिः सुदर्शनपुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्दरीदेवीमहं पूजयिष्ये ॥ कु
रुण्टकपुष्पस्य ॥ अश्वसिद्धिसौभाग्यफलप्राप्तिकामः एभिः कुरुण्टकपुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्दरीदे
वीमहं पूजयिष्ये ॥ नीलद्रव्यपुष्पं निषिद्धं ॥ बिल्वपत्रस्य ॥ अन्यपरमप्रियकामः एभिर्बिल्वप
त्रैः श्रीत्रिपुरसुन्दरीदेवीमहं पूजयिष्ये ॥ निर्गन्धोत्कटपुष्पं वर्जयेत् ॥ कृष्णापराजितापुष्पं
मृत्युफलं ॥ रक्तमालीपुष्पं मृत्युफलं ॥ करवीरपुष्पं व्याधिफलं ॥ केशयुक्तपुष्पं हानिफलं ॥ कि ॥१०॥
मियुक्तपुष्पं महाभीतिराजदण्डश्च ॥ ज्ञानार्णवे ॥ जपापुष्पैर्महेश्वानि पूर्वं यत्पूजयेच्छिवां ॥ मासमा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

मेराह्न्य्याव पातकं सतजन्मकं सौभाग्यवान भवेन्मन्त्री त्रिपुरायाः प्रसादतः श्वेतपुष्पैर्महेशानि
महत्भिः पूजयन्नरः ॥ नाशयेत्पातकं सर्व्वं मासमात्रं प्रपूजयेत ॥ त्रिलोकं वशगं तस्य सर्व्वपापं दह
दुधः ॥ बिल्वपत्रैश्च जलजैः सत्यैश्च पीत पूजयेत ॥ पूर्व्ववत्परमेशानि मासमात्रं प्रसन्नधीः ॥ सम
ऋिमान भवेन्मन्त्री सर्व्वपापं हरेत्सदा ॥ मल्लिकामालतीजातीः कुन्दैश्च शतपत्रकैः श्वेतोत्पलसु
श्रीतैश्च पूजयन्मासमात्रकं कुलाचारक्रमेणैव पातकं शतजन्मकं ॥ ध्वंसत्यादिजनितं ना
शयेन्नात्र संशयः ॥ मुक्तिस्तस्य करे देवी वाचा जीवसमो भवेत ॥ अगम्भे प्राणा बन्धुकजवार
क्तोत्पलैः प्रिये ॥ पूर्व्वक्रमेण संपूज्य मासमेकं प्रसन्नधीः ॥ पातकं नाशयन्मन्त्री साक्षात्काम
समो भवेत ॥ चम्पकैः पाटलैर्द्देवि चकुलैर्न्नागकेशरैः ॥ बकुलैः सिन्दुवारैश्च पूजयेत्पूर्व्ववत
क्रमात ॥ सौभाग्यमतुलं तस्य मासमेकेण जायते ॥ पापविनाशायद्देवि जादिजन्मसहस्रकं ॥
अर्थनिषिद्धानि ॥ तत्रैव ॥ पुष्पैः पर्य्युषितैर्द्देवि नार्च्चयेत्वर्णकैरपि ॥ निर्म्माल्यभूतैः कुसुमैर

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

शिवैः परमेश्वरि ॥ वाराहीतन्त्रे ॥ पलाशकाशकुसुमैर्न्नार्च्चयेद्दूरतस्त्यजेत् धात्रीतमालजैः पत्रैः
तुलसीदितरैस्तथा ॥ पूजनात्यानकी चैतस्यादिव्यसाधि हरिप्रियं त्रिपुरापूजने वर्ज्यं तुलसी सर्वदा
बुधैः ॥ तुलसीसुगन्धमात्रेण कुब्जा भवति सुन्दरी ॥ कौलार्णवे ॥ भैरवीसुन्दरीतारा ब्रह्मवि
ष्णुशिवस्त्वतां ॥ तुलसीवर्जिता पूजा सा पूजा विफला भवेत् ॥ अत्र भैरवीसुन्दरीताराः प्रसंगे ब्रह्म-
विष्णुशिवस्त्वतां पूजा तुलसीवर्जिता अविफला सफलेत्यर्थः ॥ न तु केवलं ब्रह्मविष्णुादिपूजने
॥ तन्त्रसारकारस्वारस्यतो ऽप्येवं तुलसीनिषेधस्तु दिव्यवीरमिति ॥ नानाभक्तसुधार्णवे ॥ कश्चित्त्व
दिव्यवीरयोरविनिषिद्ध इति पादकवचनाभावात् ॥ ॥ अथ पुष्परहस्यं रहस्यकाङ्कोलिन्यां अ
तः पुष्पस्य माहात्म्यं लेशमात्रं वदाम्यहं ॥ यं ज्ञात्वा साधकः सिद्धिं लभेन्नूनं न संशयः ॥ चंपकस्य प्रदा
नेन स्वर्णं बहुविधं लभेत् ॥ नागकेशरदानेन रूपवान् सुभगो भवेत् ॥ पुन्नागपुष्पदानेन ज्वर ॥११॥
शान्तिर्भवेत् सदा ॥ केशरस्य प्रदानेन आमृत्योर्नाशयेत् ध्रुवं ॥ पारिजातपारिभद्रदानेनायुःप्र

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

वर्द्धते ॥ कुन्दपुष्पप्रदेयेन · काममाप्नोति येऽध्रुवं ॥ जातीमालतीकुञ्जैश्च · श्रीखण्डं तुष्यन्ति मातु
रे ॥ कोकिलाख्यप्रदेयेन · ह्यकालमरणं हरेत् ॥ ओड्रपुष्पप्रदानेन · तुष्यते परमेश्वरी यथाच्छा
गादिबलिना · तथा तुष्यति निश्चितं ॥ करवीरेण पुष्पेण · पूजयेज्जगदीश्वरी ॥ प्रतिपुष्पेषु मन्त्रे
ण · योजयित्वा निशासु वै ॥ लभते वाञ्छितान्कामा · नाज्ञासिद्धिं च लभ्यते ॥ लोहितावाथ रक्ता
वा · करवीरस्तु सिद्धिद ॥ वन्धूकस्य प्रदानेन · पट्टवस्त्रं च लभ्यते ॥ अपराजितामाहात्म्यं · नैव सक्यं
ब्रुवीम्यहं ॥ अपराजितायाः अन्याः प्रियादेव्या न विद्यते ॥ अपराजितायाः पर्णे स्थिता पूर्ब्बशातं
समा ॥ योनिरूपं तु सा स्थित्वा · ततो निर्गतीश्चिवा ॥ करवीरं लिङ्गरूपः शिवो वसति वै सदा शिवश
क्त्याश्च संयोगा · करवीरापराजिता ॥ रक्तचन्दनमिश्रेण · तयोर्योगेन पूजयेत् ॥ तुष्यते परमेश्वा ॥
नी · सा पूजा सफलास्मृता ॥ पुष्पेरराणसंभूतैः पत्रैर्वापि सिसम्भवैः ॥ त्वागमोक्तवपुष्पैर्वा · त्रिसं ॥
ध्यं श्वेतलोहिते ॥ श्वेतपत्रैः कुश्चिकेर्वा · पूजयेद्वाञ्छितप्रदं ॥ अपर्युषितनिश्छिद्रैः प्रोक्षितैर्जन्तु

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

वर्जिते॥ आत्मारामो भवेद्देवि अपि पुष्पैः संपूजयेच्छिवां कमलैः श्रितशोभोऽस्य वाजपेयफलं ल
भेत्॥ बिल्वपत्रगणैः पूज्य महादेव्यास्तु तां लभेत्॥ नीलोत्पलैः सर्वकामान् कुमुदैः कामदं भवे
त्॥ सर्वेष्वपि च पुष्पेषु पलाशं प्रमुच्यते॥ अशोकशोकहरणो देव्याः प्रीतिकरः परः नमःस्क
त्यजपेन्मन्त्री लक्षणानि सिद्धिदायकं॥ एकलो सिद्धिदायकः नानवश्यमथ श्रुतवना॥ बहुनाबहु
नोक्तेन सर्वशक्तिपुरःस्थुभं॥ तामन्त्रवज्जो समासेन विष्णुनोवेषु दुर्लभं॥ विना शक्तिं न शास्त्रायास्या
वाशक्तिः प्रसीदति॥ तस्मात्त्वं नयान्वितां शक्तेः पूजां कुर्याद्विचक्षणः॥ अर्च्चयन्विविधैः पुष्पैः स्नानस्
णान्नन्तरो भवेत्॥ अहिंसा परमं पुष्पं पुष्पमिन्द्रियनिग्रहं॥ दया पुष्पं धर्मपुष्पं ज्ञानपुष्पं च पंचमं
॥ कस्तूरी कुंकुमं चैव कर्पूरं कमलं कुलं ककारपंचकं चैव देवताप्रीतिकारकं॥ इति रहस्यक
ल्पोक्तं पुष्परहस्यं॥ ॥ चंपकेषु पुष्पस्य॥ अथ स्वर्णावहुप्राप्तिकामः रुभिश्च मयकः पुष्पैः श्रीत्रि ॥१२॥
पुरसुन्दरी देवीमहं पूजयिष्ये॥ ॥ नागकेशरपुष्पस्य॥ अथ महदवतश्शुभं फलप्राप्तिकामः रुभि

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

न्नागकेशरपुष्पैः श्रीत्रिपुरसुंदरीदेवीमहं पूजयिष्ये ॥ पुनागपुष्पस्य ॥ अथ ज्वरशान्तिप्रा
प्तिकामः स्त्रीभिः पुन्नागपुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्दरीदेवीमहं पूजयिष्ये ॥ केशरस्य ॥ अथ शत्रु
नाशप्राप्तिकामः स्त्रीभिः केशरपुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्दरीदेवीमहं पूजयिष्ये ॥ पारिजातपुष्पस्य
॥ अथ आयुर्वृद्धिकामः स्त्रीभिः पारिजातपुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्दरीदेवीमहं पूजयिष्ये ॥ पारिभ
द्रपुष्पस्य ॥ अथ आयुर्वृद्धिप्राप्तिकामः स्त्रीभिः पारिभद्रपुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्दरीदेवीमहं पूजयिष्ये
॥ कुन्दपुष्पस्य अथ सर्वकामप्राप्तिकामः स्त्रीभिः कुन्दपुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्दरीदेवीमहं पूज
यिष्ये ॥ जातिपुष्पस्य अथ ऐश्वर्यसन्तोषप्राप्तिकामः स्त्रीभिर्जातीपुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्दरीदेवीम
हं पूजयिष्ये ॥ मालतीनिषिद्धं ॥ कुब्जपुष्पस्य अथ देवीसंतोषप्राप्तिकामः स्त्रीभिः कुब्जपुष्पैः श्री
त्रिपुरसुन्दरीदेवीमहं पूजयिष्ये ॥ कोकिलाक्षपुष्पस्य अथ अकालमृत्युनाशफलप्राप्तिकामः को
किलाक्षपुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्दरीदेवीमहं पूजयिष्ये ॥ डोडपुष्पस्य अथ परमैश्वर्यसन्तोषकामन

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

य॰ छागादिवलि फलप्राप्तिकामः एभिः ओड्रपुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्दरीदेवीमहं पूजयिष्ये ॥ करवीर
पुष्पस्य ॥ अश्वमेधाभीष्ट फलकामः एभिः करवीरपुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्दरीदेवीमहं पूजयिष्ये ॥ बंधूक
पुष्पस्य ॥ अश्वपट्टवस्त्र फलप्राप्तिकामः एभिर्बंधूकपुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्दरीदेवीमहं पूजयिष्ये ॥
कमलपुष्पस्य ॥ अश्ववाजपेय फलप्राप्तिकामः एभिः कमलपुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्दरीदेवीमहं पूजयि
ष्ये ॥ नीलोत्पलस्य ॥ अश्वमेध काम फलप्राप्तिकामः एभिर्नीलोत्पलपुष्पैः श्रीत्रिपुरसुन्दरीदे
वीमहं पूजयिष्ये ॥ कुमुदपुष्पस्य अश्वसर्वकाम॰फलप्राप्तिकामः एभिः कुमुदपुष्पैः श्रीत्रिपु
रसुन्दरीदेवीमहं पूजयिष्ये ॥ ॰इति रुद्रयामले कालिक्यां पुष्पमाहात्म्यं समाप्तं ॥ ॥
ॐ नमः श्रीरामाय ॥ कामदं कामदं नित्यं नीलमतिमनामनं ॥ पुष्पचिन्तामणिं कुर्वे वांछितार्थ
निकेतनं ॥ नत्वादौ सामान्यतः पुष्पमाहात्म्यं लिख्यते ॥ तदुक्तं शिवरहस्ये ॥ पुष्पैर्देवाः प्रसीदन्ति ॥ कि ॥१२॥
श्चान्तिवहनोके न पुष्पस्योक्तिमतद्धिका ॥ यां ज्योतिः पुष्पगतं पुष्पैनैव प्रसीदति त्रिवर्गसाधनं पुष्पं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पुष्टिश्री स्वर्गमोक्षदं ॥ पुष्पमूले वसद्ब्रह्मा पुष्पमध्ये च केशवः ॥ पुष्पाग्रे च महादेवः ॥ सर्वदेवाः स्थिता
दले ॥ ॥ अथ सामान्यतः पुष्पविवरणं ॥ शिवपुराणे ॥ देवानां शुक्लपुष्पं तु दुर्गन्धं दानवास्तथा
कर्कशं लोहितं चैव राक्षसानां प्रकीर्त्तितं ॥ उद्भ्रान्तं वा यक्षनागानां पुष्पं त्वन्यन पूजितं ॥ तन्तु पुष्पं तु
पितृणां स्यात्तथा देवि ब्रवीम्यहं ॥ ॥ अथ सामान्यतः पुष्पदानफलं ॥ भविष्यपुराणे ॥ तपःशीलगु
णोपेते पात्रे वेदस्य पारगे ॥ दत्त्वा दशसुवर्णानि यत्फलं कुसुमेषु तत् ॥ शिवधर्मसंग्रहे ॥ दशसौव
र्णिकं पुष्पं निर्गन्धिर्यदि भाषितं ॥ शतसाहस्रिका माला अनन्तं लिङ्गपुराणे ॥ निर्गन्धिकुसुमस्यापि
विधिः स्यात्तेद्द्विजोत्तमाः ॥ शोभनैर्दिव्यगन्धाद्यैः शृणु तत्र तु यत्फलं ॥ एकपुष्पप्रदानेन लिङ्गे शुभ्र
तिमासु च ॥ ज्ञायं पुष्पान्तरज्ञयं यथा स्याच्च निबोधम ॥ अर्कपुष्पसहस्रेभ्यः करवीरं विशिष्यते ॥ कर
वीरसहस्रस्य बिल्वपत्रं विशिष्यते ॥ बिल्वपत्रसहस्रेभ्यः पद्मपुष्पं विशिष्यते ॥ पद्मपुष्पसहस्रेभ्यो बु
कपुष्पं विशिष्यते ॥ बुकपुष्पसहस्रेभ्यः एकं धत्तुरकं परं ॥ धत्तुरकसहस्रेभ्यो सहतपुष्पं विशि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

ष्यते॥ हृपुष्पसहस्रेभ्यो द्रोणपुष्पं विशिष्यते॥ द्रोणपुष्पसहस्रेभ्यः अपामार्गो विशिष्यते॥ अपा
र्गोसहस्रेभ्यः कुशपुष्पं विशिष्यते। कुशपुष्पसहस्रेभ्यः शमीपुष्पं विशिष्यते॥ शमीपुष्पसहस्रेभ्यः
श्रीमन्नीलोत्पलं परं सर्वेषामेव पुष्पाणां बलैर्वै नीलमुत्पलं॥ नीलोत्पलसहस्रेण यो मालां संप्रयच्छ
ति। शिवाय विधिवद्भक्त्या। तस्य पुण्यफलं शृणु॥ कल्पकोटिसहस्राणि कल्पकोटिशतानि च। वसे
च्छिवपुरे श्रीमान् शिवतुल्यपराक्रम॥ शेषाणां पुष्पजातीनां यत्फलं परिकीर्त्तितं॥ सत्फलान्तु तारे
ण। शिवलोके महीयते॥ शमीपुष्पसहस्राच्च कुसुमं तुल्यमुच्यते॥ करवीरसमा ज्ञेया जातिविजयपा
टला॥ श्वेतमन्दारकुसुमं सितपद्मेन तत्समं॥ नागचम्पकपुन्नागा धुस्तूरकसमाः स्मृता॥ शिव
धर्मसंग्रहे॥ नास्ति पापसमः शत्रूर्न्न च धर्म्मसमः सुहृत्॥ नैवस्नानात्परा देवी। न पुण्यं कनकादपि॥
॥ शिवधर्मे॥ तथा॥ मालाभिर्वा सुगंधाभिर्यो लिङ्गं पूजयन्नरः॥ सर्वादिकाविशेषेणः सोऽनन्त ॥१४॥
फलमश्नुते॥ बिल्वपत्रैरखण्डैश्च सकृल्लिङ्गं प्रपूजयेत्॥ सर्वपापविनिर्मुक्तः शिवलोके महीय

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

ति ॥ धुस्तूरकैश्च यो लिङ्गं सकृत्पूजयते नरः ॥ स गोलक्षफलं प्राप्य लभते परमं पदं ॥ बृहतीकु-
सुमैर्भक्त्या यो लिङ्गं सकृदर्च्चयेत ॥ गवामयुतदानस्य फलं प्राप्य शिवं व्रजेत ॥ मल्लिकोत्पलपद्मा-
नि जाती पुन्नाग चम्पकं ॥ अशोकं चैव मन्दारं कर्णिकारं कुकानि च ॥ करवीरार्कमन्दारः शमी
तगरकेशराः ॥ कुश्मा पाटलकुमुदं कदम्बं द्रोणजैरपि ॥ पुष्पैरेतैर्यथालाभं यो नरः पूजयेच्छिवं
स यत्फलमवाप्नोति तदेवाग्रमनाः शृणु ॥ सूर्यकोटिप्रतीकाशो विमानैः सार्वकामकैः पुष्पमा-
लापरिक्षिप्तैर्गीतवादित्रनिःस्वनैः ॥ तन्त्रीमधुरनादैश्च स्वच्छन्दं गगनालयः ॥ रुद्रकन्यासमाकीर्णै-
र्देवदानवदुर्ल्लभैः ॥ उह्यमानस्त्वमरैः स्तूयमानः सुरासुरैः ॥ स गच्छति पुरीं दिव्यां यत्र वा स्वचितं भवेत
॥ यस्तैर्वापीहकुसुमैर्जलस्थलरुहैः शिवं ॥ संपूज्य प्रेक्षिते भक्त्या शिवलोके महीयते ॥ शिवस्यो-
परि यः कुर्यात् सुघनं पुष्पमण्डपं ॥ शोभितं पुष्पमन्दामैः राचीठान्तं प्रलम्बिभिः ॥ अन्याश्च यैर्महापा-
नैः दिव्यपुष्पोपशोभितैः ॥ सर्व्वः परिस्त्रितैः श्रीमान्नास्ते शिवपुरे सुखी ॥ अनेककालसंयुक्तं यः शि-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

वेश्मसु मंगलैः ॥ कुर्वीत पर्वकालेषु विचित्रकुसुमोज्ज्वलं ॥ स पुष्पकविमानेन सहस्रपरिवारित दि
व्यस्त्रीसुखसंभोगक्रीडारतिसमन्वितः ॥ अक्षयं मोदते काले भीतिरक्तस्तथासनः ॥ शिववेदि सर्वलो
केषु पवित्रं तत्र याति स ॥ ॥ शिवधर्मसंग्रहे ॥ सकृद्दत्ते गृहे दैवी गोसहस्रफलं लभेत् ॥ पक्षमात्रा
गो भवति मासेन तुष्टिदं व्रजेत् ॥ मासद्वयेन चाप्नोति कान्तां फलमनुत्तमं त्रिभिर्मासैः प्रपश्यति बु
द्धलोकमनुत्तमं ॥ चतुर्भिः सिद्धिमाप्नोति योगसिद्धिं च पंचभिः ॥ षण्मासेन नरो याति रुद्रलोक
न संशयः ॥ रुद्राकृतिधरो भुत्वा चैव ब्रह्म लक्षतपोधरः ॥ प्रयाति ह्वषयानेन निहतीरार्द्ध वर्षसंभृक ॥
॥ अथ शिवे विहितपत्राणि ॥ लिंगपुराणे ॥ विल्वपत्रं शमीपत्रं भृंगराजस्य पत्रकं ॥ अठरुषस्य
पत्रं च पत्रं शिंशुकचोलिवां ॥ तमालस्य पत्रं च देवपत्रिकसंभवं ॥ उन्मत्तपुष्पेत कालं च पत्रं च कम
लस्य च ॥ गंगापत्रिकपत्रं च पत्रं कल्हारकस्य च ॥ जलकल्हीकापत्रं पत्रजाग्रमरुवकं ॥ शतपत्रं ॥१५॥
सदाभद्रं गंधालं तुलसीपत्रं च ॥ पत्रं दुर्वीरिकापाश्च आमशिखाख्यपत्रकं ॥ डोणापामार्गपत्रं च प-

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

त्रंच खदिरस्य च । एषां पत्रैः शिवे पूजान्ते षां पुण्यश्च सर्व्वदा ॥ रसालकिंशुकाशोकः दुर्व्वायाश्च पुरा-
गकैः साद्वैतैश्च सदा पूजा अभावेन सदा शिवे ॥ ॥ अथ पुष्पदानप्रकार ॥ ॥ नमालायां ॥ पत्रं वाप
दि वा पुष्पं फलं न स्पृश यथो सुखं दुःखदं तत्समाख्यातं यथोत्पन्नं निवेदयेत् ॥ ॥ तथा ॥ अधोमुखार्प
नेन शुं पुष्पाञ्जलिविधीनतत् अञ्जलिदाने ऽधोमुखतानदोषायेत्यर्थः ॥ ॥ अथ कालो ॥ शिवधर्म्मे
॥ कनकानि कदंबानि रात्रौ देयानि शंकरे ॥ दिवा शेषाणि पुष्पाणि अर्द्धरात्रौ च मल्लिका ॥ प्रहरान्ति
स्तु तेजाती करवीर महर्न्निशं ॥ रात्रौ देयानि चोत्पलानी तिसागरः ॥ रात्रौ देयानि पुजयानि शन्या
चार चिन्तामणिकार ॥ ॥ अथ काम्य ॥ शिवधर्म्मसंग्रहे ॥ नन्दिकेश्वर उवाच अकामो यर्च्चि
तं लिङ्ग एतदुक्तं फलं मया कामनायर्च्चमानस्तु शृणु तस्यापि यत्फलं ॥ बुकेन वरदो देवः
करवीरैर्द्धनप्रदः ॥ अर्क्कैः राज्यश्रियमाप्नोति मोक्षं धुस्तुरकेन तु ॥ नीलोत्पलैर्भवेद्रोगो यो ऽर्च्च
यल्लिङ्गमुत्तमं ॥ रक्ताक्षैः प्राप्नुयाद्राज्यं पुण्डरीकैश्च चक्रितां ॥ चम्पकैः सर्व्वकामानि पुन्ना

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

गोर्नागकेशरैः संपूजिता लभते कामान् तथा केशरदामकैः ॥ मन्त्रसिद्धिमवाप्नोति योर्च्चये
त्कन्दपुष्पकैः योर्च्चयेत् परमेशानं सितार्कैर्गणाधिपं च ॥ सर्वान्कामानवाप्नोति योर्च्चयेत्कन्द
पुष्पकैः कुब्जकैर्वापि एतो लाभः सौभाग्याय च वा हरती ॥ कन्याकाममनुजातिभिर्योर्च्चयेत्परा
मेश्वरं लभते चोत्तमां कन्यां यथामासेन न संशयः ॥ मल्लिकाज्ञानकर्मार्थमर्च्चयन्तं महेश्वरं
२५ लभते परमं ज्ञानं संसारभयनाशनं ॥ पुत्रकामा यन्देवेशं ॥ अर्च्चयीत शुचिर्न्नरः लभते बहुपु
त्रत्वं धनवन्तं चिरायुषं ॥ आरोग्यं कुन्दपुष्पैस्तु अशोकैः प्रियसङ्गमं करिणिकारैर्धनं विद्या
र्थार्थे द्रोणपुष्पकं ॥ कदम्बेनोर्च्चयेल्लिङ्गं सततं नियतव्रतः शत्रूणां वशकामाय नित्यमेव
प्रदापयेत् ॥ न स्पृशन्ति व्याधयस्तस्य यार्च्चयेद्मुक्तकैः सिंदुवारसपुष्पेण वन्धमुच्यते वन्धनात्
॥ अकदासितवर्णानि निर्गन्धकुसुमानि च तानि शम्भुर्विना ज्ञाप्य देवे दद्यात्कल्पयितु ॥ पी ॥१६॥
तकानि तु रक्षार्थे पुष्पाणि विजया च नित्यमेव तु यो दद्यात् स तत्काममवाप्नुयात् ॥ जल

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

जानितु पुष्पाणि च शणार्थे तु प्रकल्पयेत्‌। नीलरत्नानि यानि च तानि वश्यकारणात्‌ ॥ मूर्द्धका
मप्रदं बिल्वं दारिद्र्यविमोचनं । बिल्वपत्रात्परं नास्ति येन तुष्यति शंकरः ॥ विजयार्थे दमन
कं योजयेन्नियमास्थितः । विजिताः अत्र रत्नेन योऽर्च्चयेद्वृषभध्वजं ॥ सुखं मरुवकेनैव
जंबुटः सर्व्वकामदः ॥ तिलको धनकामाय गोकामाय च वंकुली ॥ सौभाग्यदश्चापि तगरः किं
किराटश्च कामदः । आरोग्यञ्च धनं चैव फलिनी कामदा स्मृता ॥ शालाः प्रियकारश्चैव किं
शुकाद्दारुरापुणात्‌ ॥ हन्ति पशुकामाय कुटजेनार्च्चयेच्छिवं ॥ कर्पूरदमनंदग्माछ्छुस्रू
गांश्च विनाशन । नश्यन्ति शत्रवः श्रीखंडं देवदेवस्य पूजनात्‌ ॥ रूपमाघारोग्यदानित्यं जवापुष्पं तथै
व च । कुरुह्मूटकस्य वशणार्थे नित्यं लिङ्गप्रपूजनात्‌ । द्विहेषकुथिकायोज्या देवदेवमहेश्वर ॥ केत
कीशत्रुनाशाय कुन्दलिङ्गन्तु योऽर्च्चयेत्‌ ॥ सर्व्वकामप्रदाह्येषा व्याघ्रीदेवी प्रकीर्त्तिता ॥ ज्योत्स्नाकरी
तथैव हि नित्यमेव तु कामदः । नागकेनार्च्चयेद्देवं वलमायुश्च वर्द्धते ॥ करवीरकात्सुखदानित्यं तथा चो

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

स्याच्चमर्कं दिम्भकं व्याधिनाशार्थमश्वकर्णान्तथैव च ॥ जयन्तीजयकामाय श्वेतार्चागिरिकर्णि
का विद्वेषोच्चाटनार्थाय निम्बपुष्पेन चार्च्चयेत् ॥ भण्डीच्चाकर्षणे योज्या मदन्ती च जयो भवेत्
॥ ऋषिपुष्पी हरिजटी हन्ति सर्व्वानुपद्रवान् ॥ मनःपुष्पं च पातप्रान्तं कोकिलाक्षं तथैव च सर्व्वं स्तु
स्तुशान्त्यर्थं सर्व्वपीतन्तु पैष्टिकं ॥ कृष्णं चैवाभिचारे च देवदेवाय कल्पयेत् ॥ पद्मं पुष्पं फलं तोयं
॥ भूतांश्चैव तथा मुने पुष्पाह्यं शम्भवे दत्वा नासौ दुर्गतिमाप्नुयात् ॥ ॥ अथ निषिद्धानि ॥ शिवधर्म्मे
॥ केतकीं चातिमुक्तं च कुन्दं यूथी मदन्तिका ॥ शिरीषं सर्ज्जबन्धूकं कुसुमानि विवर्जयेत् ॥ वाकु
ची पत्रकुसुमं वा जेन्द्र सम्भवं वैभीतीकानि पुष्पाणि पत्राणि च विवर्जयेत् ॥ ॥ कार्त्तिकमा
से ॥ जवा कुन्दं शिरीषं च यूथिका मालती तथा ॥ केतकी भवपुष्पं च नैवार्च्यः शङ्करः सदा ॥ सदे
तानि तु पूजायामित्यर्थः ॥ काम्यानि विद्धानामपि विधानं श्रवणात् ॥ कुन्दन्तु वर्षव्यापि शिवपूजायां · ७
माघमासं विहितमित्याचार्य्यचिन्तामणिः ॥ ॥ लिङ्गपुराणे ॥ सर्ज्जबन्धूकपुष्पाणि केतकीपुष्पम

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

दन्तिका ॥ केतकीजातिपुष्पं चभृतं चैवापराजिता ॥ जोषिता रक्ताश्वेता च तथा भृङ्गिकपुष्पकेः
स्वर्णानुगर्भा चार्य्यक्षे ॥ हेमीनिकुसुमेन च ॥ पूजयित्वा तथा पुष्पै रेभिश्चैव नरः सदा ॥ अवीचिनरके
पापः पच्येद्देवं न संशयः ॥ कपित्थं केतकीपुष्पं मान्दनीसूपाटल ॥ निम्बपुष्पं कस्त्रेञ्च धात्रीपु
ष्पमेव च ॥ शिरीषपुंजलापुष्पमगिमनुक्तं च वर्जयेत् ॥ किन्तु परमभक्तानामिह विहितविचारो ना
स्ति ॥ तदुक्तं पुष्पाध्याये ॥ शुभं वाप्यशुभं वापि फलपुष्पसमन्वितं भक्त्या निवेदयेत् सर्व्वं ॥ नाशु
भं किंचिदाप्नुयात् ॥ ॥ अन्यत्रापि सर्व्वपुष्पैः सदा पूजाविहिता विहितैरपि कर्त्तव्या सर्व्वदेवानां
भक्तियोगोत्रकारणं ॥ यानि करालकीर्णानि यानि चोपहतानि च रात्रिपर्युषितानीह दुर
तः परिवर्ज्जयेत् ॥ अथोपहतानि ॥ गोतमीये ॥ आसनगतमवनीगतमन्नजलधौतमशुद्धगंध
स्त्र रज्जान्वा यत्र त्रोतितमभिवादनकर्मकम्भेकरलीनं सर्व्वमिदं सर्व्वेषां देवानामप्रियकुसुमं
॥ पुष्पमालायां ॥ अन्नजलत्याहितमासनस्थं स्वयं विशीर्णातु विसंविलीनं ॥ रुतानि पुपा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

रिग मन्त्रेदेव पूजाविधौ वाज्यर्कर्म्मकानि ॥ ॥ हारीतः ॥ स्नानं कृत्वा तु ये केचित् पुष्पं चिन्वन्ति वै द्वि-
जाः ॥ देवतास्तन्न गृह्णन्ति भस्मीभवति काष्ठवत् ॥ उग्रगंधमगंधञ्च कामकीतं च निष्फलं । देवपीरधृ-
तं म्लानं नार्पयेत्तु कदाचन ॥ मलिनं भूमिसंस्पृष्टं क्रिमिकेशादिदूषितं पर्युषितानि पुष्पाणि वर्जये-
द्देवतार्च्चने ॥ मुकुलैर्नार्च्चयेद्देवं तथा छिद्रैस्तु खण्डितैः ॥ स्वयंविकासितैः पुष्पैः स्वयं च पतितं भुवि
॥ वासोभिः संवृते नीलैः प्याङ्गपृष्ठेस्तथैव च । अपात्रान्मृतकुसुमैर्नार्च्चयेत्तु कदाचन ॥ विपतेअ-
नुक्तपुष्पयं ॥ स्वयंविकासितैर्गीतिकृत्तिमौव कामितैः ॥ अङ्गस्पृष्टैरिति पादादिस्पृष्टैरित्यर्थः ॥
अथ पुष्पविशेषाणां भृङ्गतादिदोषाभावमाह ॥ ॥ गौतमीये ॥ भृङ्गातं वर्जयेत्पुष्पं सेफालिचक्कु-
लं विना ॥ वासिकाभिस्तथा त्याज्यो विना चंपकपद्मके ॥ बिल्वस्य खदिरस्यैव ॥ तथा धीचीदरस्य च ।
तमालस्य पत्रस्य छिन्नभिन्नं न दुष्यति ॥ तुलस्या गस्त्यबिल्वानां नास्ति पर्युषिता मता ॥ वर्ज्यं पर्यु- ॥१८॥
षितं पुष्पं वर्ज्यं पर्युषितं जलं ॥ अवर्ज्यं जाह्नवीतोयं मपर्ज्यं तुलसीदलं ॥ तुलसी सर्व्वदा ग्राह्या

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

तथा बिल्वदलानि च ॥ सर्व्वदेति पंचदिनपर्य्यन्तमित्यर्थः ॥ पंचदिनानन्तरं पर्युषितं भवत्यतः ॥
तथा ॥ जलजानां च पुष्पाणां बिल्वपत्रस्य चैव हि ॥ यथा पर्युषिताशंका कार्या पश्चाद्दिनोर्द्ध्वतः
पुष्पकं तु सप्तरात्रानन्तरं निर्म्माल्यत्वापत्ति ॥ ॥ शिवधर्मसंग्रहे ॥ सप्तरात्रं निवसत्युत्
कोसज्ञाय धीमता ॥ दिने दिने तु दातव्यं शोचयित्वा पुनः पुनः ॥ सप्तरात्रमतिक्रम्य निर्म्माल्यत्वं प्रपद्य
ते ॥ ॥ हारीतः ॥ त्रिरात्रे हि दिनं त्रयं शुष्कं पद्ममामलकं तथा दिनैकं करवीराणि योग्यानि च तपोधन
पर्युषिते च पि मालाकाले गृहे पुनदोषकृति शैवागमः ॥ ॥ इति श्रीश्रीप्रतापमल्लभूपालितमा
यासिंहकृतौ पुष्पचिन्तामणौ प्रथमः प्रकाशः ॥ ॥ अथ विष्णोनरसिंहपुराणे ॥ तपः श्रीलपुराणोपेत
पात्रे वेदस्य पारगे दत्वा दशसुवर्णानि यत्फलं लभते नरः ॥ तत्फलं लभते मर्त्यो हरेः कुसुमदानतः मल्लि
कामालती जाती केतकी लोध्र चम्पकैः ॥ पुन्नागनागबकुलैः पद्मैरुत्पलजातिभिः एतैरन्यैश्च कुसुमैः प्रशस्तै
रैरच्युतं नरः ॥ अर्च्चयेद्दशसुवर्णस्य प्रत्येकं फलमाप्नुयात् ॥ एकेन करवीरेण सितेनाप्यसितेन वा

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

हीरवाहमतर्च्यं न पुनस्तन्न पोभवेत् ॥ ॥ विष्णुपुराणे ॥ मालतीमल्लिकाश्चैव यूथिकावातिमुक्तकः
पाटलाकरवीरं च जयापाववन्तिरेव च ॥ कुब्जकस्तगरश्चैव कर्णिकाः कुरंटकः ॥ चंपको वातकः कुन्दो
बाणो वर्बरमल्लिका ॥ अशोकस्तिलकश्चोशोकस्य तथा चैवाटरूषकः ॥ शमीपुष्पप्रकाराश्च शुभाः केश
वपूजने ॥ तथा पद्मानि वासन्तानि चम्पानीलानि तथोत्पलानि सितोत्पलं च कुसुमानि दयितानि सदा त्वप
तानि पुष्पाणि देवानि विष्णुवेकभविष्णु ॥ ॥ अथ पुष्पविशेषाणां फलानि ॥ नारसिंहपुराणे ॥ द्रोणपुष्पे
तथैकस्मिन् माधवाय निवेदिते ॥ दत्वा दशसुवर्णानां यत्फलं तदवाप्नुयात् ॥ एवं पुष्पविशेषेण फलं त
दधिकं स्मृतम् ॥ तं पुष्पाणां शमीपत्रं यथा यथा ततो तिधर्मे ॥ द्रोणपुष्पसहस्रेभ्यः खादिरं तु विशिष्यते ख
दिरपुष्पसहस्रेभ्यः शमीपुष्पं विशिष्यते शमीपुष्पसहस्रेभ्यो बकपुष्पं विशिष्यते बकपुष्पसहस्रा
द्धि नंद्यावर्तं विशिष्यते नंद्यावर्तसहस्राद्धि करवीरं विशिष्यते ॥ करवीरसहस्राद्धि चंपकं तु वि ॥१५॥
शिष्यते ॥ चंपकस्य पुष्पस्य तथा दशाकं पुष्पमुत्तमं ॥ अशोकपुष्पसहस्राद्धि सेवन्तीपुष्पमुत्तमं सेव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

न्तीपुष्पसहस्राद्धि कुब्जकं पुष्पमुत्तमं ॥ कुब्जकस्य सहस्राद्धि मालतीपुष्पमुत्तमं ॥ मालतीपुष्पसह
स्राद्धि त्रिसंध्यापुष्पमुत्तमं ॥ त्रिसंध्यारक्तसहस्राद्धि त्रिसंध्याश्वेतमुत्तमं ॥ त्रिसंध्याश्वेतसहस्राद्धि कु
न्दपुष्पं विशिष्यते ॥ कुन्दपुष्पसहस्राद्धि शतपत्रं विशिष्यते ॥ शतपत्रसहस्राद्धि मल्लिकापुष्प
मुत्तमं ॥ मल्लिकापुष्पसहस्राद्धि जातीपुष्पं विशिष्यते ॥ सर्वेषां पुष्पजातीनां जातिपुष्पमिहोत्तमं ॥
जातीपुष्पसहस्रेण यश्च मालां सुशोभनां ॥ विष्णवे विधिवद्भक्त्या तस्य पुण्यफलं शृणु ॥ कल्पकोटि
सहस्राणि कल्पकोटिशतानि च ॥ वसेद्विष्णुपुरे श्रीमान् विष्णुतुल्यपराक्रमः ॥ शेषाणां पुष्पजा
तीनां यत्फलं विधिदेशितं ॥ तत्फलं लभते मर्त्यो विष्णुलोकं महीपते ॥ ॥ पत्राण्यपि च पुण्या
नि हरिप्रीतिकराणि च । प्रवक्ष्यामि नृपश्रेष्ठ शृणुष्वैकमना मम ॥ अपामार्गपत्रं पुष्पं तस्माद्भृङ्गरा
जस्य च । तस्माच्च खादिरं श्रेष्ठं तस्माच्च शमीपत्रकं ॥ दूर्वापत्रं ततः श्रेष्ठं ततोपि कुशपत्रकं तस्माद्द
मनकं श्रेष्ठं ततो विल्वस्य पत्रकं ॥ विल्वपत्रादपि हरेः तुलसीपत्रमुत्तमं ॥ एतेषां तु यदा लब्धैः पत्रैः श्रे

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

वार्च्चयेद्धरीं ॥ सर्व्वपापविनिर्म्मुक्तो विष्णुलोके महीयते ॥ जातिमिरे कमले करवीरे हे तुमस्योजा
तिकेतके ॥ नागकेशरजा वन्नी कल्हारं चम्पको त्पलं ॥ नंद्यावर्त्तं च पृथ्वीच मल्लिकामवम
ल्लिका ॥ कदम्बं मंदारकं चैव सौगंधिकं च केशरं ॥ कुरण्टकाशोकजानि विल्वं च सुनिएयकं तमालप
त्रकं चैव कर्णिकारं पलाशकं ॥ एतान्यन्यानि एयानि पयास्सर्भनिवेदयेत ॥ सुरभीणि च सर्व्वाणि स
मजान्यस्तुजानि च ॥ एतानि एयादे यानि विष्णवे प्रभविष्णवे ॥ वामनपुराणे वलिं प्रति प्रल्हा
दवाक्यं तान्यं च पुष्पाणि कुसुमानि महासुर ॥ यानि स्युर्व्वर्णयुक्तानि रसगंधयुतानि च ॥ जा
तीसुताल्हासुमनो कुन्दचारुएतन्नथा ॥ वाणाञ्च चम्पकाशोकं करवीरं च यूथिका ॥ पालिभद्रंपा
टलाच वकुलं गिरिशालिनी ॥ कनकं जंवुकनजं पीतकं नगरं पापि ॥ एतानि हि प्रशस्तानि कुसुमा
न्यच्युतार्च्चने ॥ नंदोक्ते हलायुते मालती तुलसीपद्म केतकी मुनि एयकं योर्च्चयन्ति जग ॥२०॥
न्नाथं ते गच्छन्ति हरेः पदं ॥ विष्णुधर्म्मे सहस्राणि विष्णुधर्म्मशतानि च ॥ प्रीतो भवति देत्यारिः कदंव

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

कुमार्च्चितः यथापमालयाभाय प्रीतो भवति माधवः कदम्बकुसुमं दृष्ट्वा तथाप्रीनाति केश
वः॥ सक्षात्का दम्बपुष्पाणा हेरयाहीरर्च्चितः॥ सप्तजन्मानि देवेषं तस्य लक्ष्मीन्नदुर्गा॥ कदम्ब
पुष्पानिरकंयः करोतिशिरोपरि केशवस्य महाप्राज्ञो गोसहस्र फलंलभेत॥ ॥तथा॥ मालती
मालयाविष्णुः पूजितो येन कार्त्तिके॥ कपिलांदानदानस्य लभते फलमुत्तमं॥ मल्लिकाकुसुमैर्देवं
वसन्ते गरुडध्वजं॥ योर्च्चयेत्परया भक्त्या दहेत्पापं त्रिधार्जितं॥ दमनेनापि देवेशं संप्राप्ते मधु माधवे
कपिलाश्वातदानस्य अर्च्चनाल्लभते फलं॥ केतकीपत्रनैकेन पूजितो गरुडध्वजः समाः सहस्रसु
प्रीतो भवते मधुसूदनः॥ मुनिपुष्पकृतां मालां येऽर्च्चयन्ति जनार्द्दनं॥ देवत्वापि मुनिश्रेष्ठ करोति
करसंपुटं॥ यः पुनः पाटलापुष्पैर्वसन्ते गरुडध्वजं॥ अर्च्चयेत्परयाभक्त्या मुक्तियोगी भवेद्विसः॥
वहुलाशाककुसुमैर्येऽर्च्चयन्ति जगत्पतिं॥ विशोकास्ते भविष्यन्ति यावच्चन्द्रदिवाकरौ॥ येऽर्च्चयन्ति
जलाध्यक्षं करवीरैः सितासितैः॥ चतुर्युगानि विपेन्द्र विप्रो भवति मानवः॥ मंजर्या सहकारस्य के

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

शशोपीसर्वदा ॥ येर्च्चयन्ति महाभागा गोकोटिफलभागिनः ॥ दुर्वाङ्कुरैर्हरिं यस्तु पूजाकाले प्रयच्छ-
ति ॥ पूजाफलं शतगुणं सम्यगाप्नोति मानवः ॥ शमीपत्रैस्तु यो देवं पूजयन्ति सुरेश्वरं ॥ यमर्म्मार्गं महा-
घोरं निस्तीर्णं तेन नारद ॥ वर्षाकाले तु देवेशं कुसुमश्चम्पकोद्भवैः ॥ येर्च्चयन्ति न ते मर्त्याः संसारे न पुन-
र्भवाः ॥ कुंभीपुष्पेण देवेशं येर्च्चयन्ति जनार्द्दनं ॥ सुवर्णापरमात्रस्य लभते तत्फलं मुने ॥ सुवर्णकेत-
कीपुष्पं येर्च्चयन्ति जनार्द्दनं ॥ कोटिजन्मार्जितं पापं दहते गरुडध्वजः ॥ कुंकुमारुणपद्माभ्यां गंधा-
न्याशतपत्रिका ॥ यो ददाति जगन्नाथे श्वेतद्वीपे वसेच्चिरं ॥ दृष्टा पृष्ठा तथा ध्याता कीर्त्तिता नमिता स्तु-
ता ॥ रोपिता सिंचिता नित्यं पूजिता तुलसी शुभा ॥ रोपिता तु नरा यावत् कुरुते मूलविस्तरं ॥ तावद्युगसहस्राणि
तन्वन्ति सुकृतं मुने ॥ रोपिता तु नरैः पुंभिः वर्द्धते वसुधातले ॥ कुलं तेषां तु ये याता ये भविष्यन्ति ये गताः ॥ क-
ल्पायुतशतं साग्रं नैवसन्ति हरेर्गृहं ॥ ॥ अपामार्गस्य पत्राणि ॥ [illegible] ॥ नरश्चन्दनं यस्तु गृह्णीयाद्भक्त- २१
पुष्पकं ॥ बिल्वपत्रैः तत्सहस्रे नाम्नो ये देवकीसुतं ॥ शुक्लैस्तु मार्ज्जयेद्विष्णुं पुष्पैः पत्रैः फलैरपि ॥ स्नात्वानीतैः

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

पर्युषितैर्योर्चितैः कृष्णवर्णकैः ॥ रक्तपुष्पैरित्यनुज्ञा रक्तपुष्पैः अन्यथा रक्तकरवीरनिषेधनात् ॥ बिल्वप
त्रैरिति गोपालमूर्त्तिपरं ॥ देवकीसुतमिति विशेषश्रवणात् ॥ ॥ विष्णुपूजायां ॥ नरसिंहपुराणे बिल्व
पत्राभिधानाच्च ॥ ॥ वामनपुराणे सुरभीनि तथान्यानि वर्जयित्वा तु केतकीं ॥ केतकीनिषेधो नरसिंहे ॥ विहा
यति लाक्षाकरः ॥ निषिद्धविहितामित्याचारचिन्तामणिकारः वस्तुतस्तु ॥ केतकीनिषेधोस्त्येव ॥ तथाचोक्तं
पुष्पमालायां ॥ मंदारमर्कधुस्तूरं शाल्मलीकाञ्चनारजं निषिद्धं विष्णुपूजायां पुष्पं वै भीतकं तथा ॥ नर
सिंहस्य पूजायां निषिद्धं केतकीद्वयं ॥ ॥ कार्त्तिकमाहात्म्ये ॥ शिरीषोन्मत्तगिरिजमल्लिकाशाल्मलीभ
वैः अर्कजैः कर्णिकारैश्च विष्णुर्नार्च्यस्तथाक्षतैः ॥ ॥ अथ सूर्यस्य ॥ भविष्यपुराणे ॥ दश दत्वा सुवर्णानां
निष्कानां लभते फलं करवीरन्त्वेकस्मिन्नर्काय विनिवेदयेत् ॥ लभेत तत्फलं वीरः यथाह भगवान् रविः ॥
भक्त्या पूजयते योर्कं मर्कपुष्पैः समाहितः ॥ तेजसा सोर्कसंकाशो ज्योर्केण सह मोदते ॥ जवापुष्पसहस्रे
भ्यः पद्ममेकं विशिष्यते ॥ वीरपद्मसहस्रेभ्यो बकपुष्पं विशिष्यते ॥ बकपुष्पसहस्रेभ्यः कुशपुष्पं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

सहस्रेभ्यः शमीपुष्पं विशिष्यते ॥ शमीपुष्पसहस्रेभ्यः प्रशस्तं नीलमुत्तमं ॥ नीलोत्पलसहस्रेण नीलाप
लशतेन च । दत्त्वा प्रकारवीरैश्च यस्तु पूजयते रविं ॥ कल्पकोटिसहस्राणि कल्पकोटिशतानि च वसे
दर्क्कपुरे श्रीमानर्क्कतुल्यपराक्रमः ॥ केतकीशविपत्राणि त्यजेदुपहतानि मुकुलैर्न्नार्च्चयेज्जातु म
पक्वं च निवेदयेत ॥ अलाभे पुष्पजातीनां पत्राण्यपि निवेदयेत । पत्राणामप्यलाभे तु भक्त्या भवति पू
जितं ॥ ॥ तथा ॥ मल्लिका मालती चैव दुर्व्वाशोकातिमुक्तकः ॥ पाटला करवीरं च जपा पवन्तिरेव च ॥
कुब्जकस्तगरं चैव कर्णिकारकुरण्टकः ॥ चंपको वालकः कुन्दो वाणो वर्व्वरमल्लिका ॥ अशोकस्तिल
कोलोध्रस्तथा चैवाटरूषकः ॥ यान पत्राणि चान्यानि वकुलश्च विशेषतः ॥ अगस्त्यकिंशुकं तद्वत पू
जायां भास्करस्य च । विल्वपत्रं शमीपत्रं पत्रं भृङ्गराजस्य च ॥ तमालपत्रं च द्रोणमेवं तपनप्रियः
गुलश्रीवालेतुलसी तथा रक्तं च चन्दनं ॥ केतकीपत्रपुष्पं च सद्यस्तुष्टिकरं रवेः ॥ येषां न प्रतिषेधो २२
स्ति गंधवर्णान्वितानि च ॥ तानि पुष्पाणि भक्त्या च भानवे लोकभानवे ॥ ॥ पुष्पमालायां ॥ जाती

18

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

कुन्दशमीकुशोशायकुशाशोकं चकोकिंशुकं पुन्नागकरवीर चम्पकजवासेफालिकाकुब्जकं
याद्यान्नीयातपत्रीकाविल्वकितमनकोज्वयः श्रीताम्रालकनागकेशरवकंपुष्पं रवेः शस्यते ॥
लाधुंकेरवमुत्पलं चसकलं सिंहास्यकंपाटला ॥ पृथ्वींकुंकुमकर्णिकारतिलकं वाणं कदम्बंजया
वार्शकेयारवोतवीमरुवकंडोमान्त्रिसंध्याज्वपंपुष्पंशस्तमिदं च पूजनविधौसर्वंसहस्राब्धिषः
॥ ॥ अथकालविशेषः॥ भविष्ये॥ मुकुलानि कदम्बानि रात्रौ देयानि भानवे॥ दिवाशेषाणि पुष्पा
णि दिवारात्रौ च मल्लिका   अथनिषिद्धानि॥ तत्रैव॥ कण्टकोत्पन्नकं काञ्चीनतथानगिरिकर्णिक
॥ नकंटकारिकापुष्पं तथान्यद्गन्धवर्जितं॥ न चाम्राटकजैः पुष्पैरर्च्चनीयो दिवाकरः॥ ॥ वामने॥
नाक्षतैरर्च्चयेद्विष्णुं नतुलस्या विनायकं॥ न दूर्वया यजेद्दुर्गां विल्वपत्रैर्दिवाकरं॥ ॥शातातपीये॥
शिवेविवर्जयेत्कुन्दकुन्मत्तं च तथा हरेः॥ न दुर्वागायजेद्दुर्गां सूर्यस्यतगरं तथा॥ तगरनिषेधोवनतग
रविषयमित्याचाराचिन्तामणिवारः॥ ॥निषिद्धविहितमिति केचित॥ निषिद्धविहितं सूर्यस्य तगरं कं

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

टकारिकैतिवचनात्॥ ॥अथब्रह्मणाः॥ भविष्ये॥ हयारिकुसुमैः सुपर्णैः कुसुदैश्च मन्त्रयेत॥ शितिजंपु
जवापुष्पैः चम्पकेन तु सोमजं॥ शतपत्रैर्गुरुः पूज्यो जातीपुष्पैस्तु भार्गवः॥ मल्लिकाकुसुमैः पर्युः कन्दपु
ष्पैर्विधुन्तुदः॥ केतवाविविधैः पुष्पैः शान्तिकालेषु सर्वदा॥ ॥अथश्राद्धस्य॥ विष्णुपुराणे॥ तुलसीसित
पत्रं च भृङ्गराजं च चम्पकं तकारं मारुतं चैव पिण्डानां मोक्षदायकः॥ ॥पुष्पमालायां॥ माधवीतगर
कुन्दकुडुम्बं यूथिका जलजं चंपकोत्पलं॥ केरवं च शतपत्रिका तथा श्राद्धकर्मणि शुभं तुलस्यपि
॥ ॥अथनिषिद्धानि तत्रैव॥ उन्मत्तं लोहितं मदुत्पलं मंदारमर्कपुष्पं च भाति तेन च॥ शुष्के तरंगं न्धविहीं
नमुग्रगंधश्च पुष्पं नाहि तं पितृभ्यः॥ वर्जी कुसुमं चैव केतकीकरवीरपोः जातीदर्शनमात्रेण निराशाः पि
तरोगताः॥ ॥इति पुष्पचिन्तामणौ द्वितीयः प्रकाशः॥ २॥ ॥अथदुर्गायाः॥ देवीपुराणे॥ पुष्पैरनराप
संभूतैः पत्रैर्वागिरिसम्भवैः पुष्पैर्मल्लिकाजातिकुण्डकैः॥ सितरक्तैश्च नीलैश्च तथा पत्रैश्च पाण्डरैः किं २२
शुकैस्तगरैश्चैव अङ्कुरैल्लकाचंपकैः॥ बकुलैश्चैव मन्दारैः कुन्दपुष्पैः किरीटकैः करवीरार्कपुष्पैश्च

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

श्रिवेष्णापराजिते ॥ सितरक्तौ तथा पीतैः कृष्णेरोचनं तु विधे ॥ धुस्तूरकाञ्चितसुतोत्थं बंधूकागस्त्य
मम्भवे ॥ दमनो सिंधुवारोश्च सुरभीमरुके तथा ॥ नानाभिर्बस्ल हस्तस्य दुर्वाङ्कुरोश्च कामेरैः ॥ मंजी
भिः कुशानांच विल्वपत्रैः सुशोभनैः ॥ धान्यानां सर्वपत्रैश्च पुष्पैश्चैव प्रपूजयेत ॥ अलाभे न तु पुष्पा
णां पत्राण्यपि निवेदयेत ॥ पत्राणामप्यलाभे तु फलान्यपि निवेदयेत ॥ फलानामप्यलाभे तु तृणगु
ल्मौषधीरपि ॥ औषधीनामलाभे तु भक्त्या भवति पूजनं ॥ ॥ भविष्यपुराणे ॥ सुरभीनि च सर्वाणि गन्ध
लाजाक्षतं तु जान्यपि ॥ रक्ताभिर्मिश्रसुमनैस्तं यो मे भक्त्या प्रयच्छति ॥ ॥ अथ पुष्पविशेषाणां फलानि
मल्लिकासुतपत्रं पद्मं शमीपुन्नागचम्पकं ॥ अशोककर्णिकारं च द्रोणपुष्पविशेषतः कर
वीरं जवापुष्पं कुंकुमं नागकेशरं यः प्रयच्छति पुराणार्थं पुष्पाण्येतानि भावेन ॥ चण्डिकायै तत्पश्चे
त्सुः श्रद्धाभक्तिसमन्वितः सकामानविलान प्राप्य दुर्गायानुचरो भवेत ॥ ॥ पुन्नागश्च गणकः कु
न्दो यूथिकानवमल्लिका ॥ तकार्जुनमल्ली च बृहती शतपत्रिका ॥ तथा कुमुद कल्हार बिल्वप

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

दलमालती॥ जातीविचित्रितोऽशोकः रक्तनीलोत्पलानि च॥ दमनो मेरुपत्रश्च रुद्रानपुष्पं विवृद्धये
॥ ॥तथा सुगंधिगंधपुष्पैस्तु पूजयेद्यस्तु चण्डिकां॥ एभिर्निर्मितया वापि सौम्यमेव फलं लभे
त॥ ॥मालालक्षणमाह॥ महाकालसंहितायां॥ एकजातीयकैरपि माला तथैकवर्णस्याद्भिन्नव
र्णापि वा प्रिय॥ सा पुनर्द्विविधा ज्ञेया पीना इकशेवनु॥ पदेद्वादुद्वयपर्यन्त यामाला मोदसाधि
नी॥ रक्षितो सा परिज्ञेया सर्वाभरणधारिता॥ अधोवलंबिनी नाभेः कौसुमी या सगुच्यते॥ साधा
रणी परिज्ञेया मध्यमा पुष्पतोक्षिका॥ आगुल्फलंबिनी या तु पदपद्मोपरिस्थिता॥ वनमालेति वि
ख्याता सर्वासुः अगल्पउत्तमा॥ काचिद्विशेषोऽप्यत्र मयि व्याहरामि ते॥ करवीरैर्जवापुष्पैर्बकैर्दम
नकैरपि॥ नीलोत्पलैः सरसिजैर्दलंगैर्नागकेशरैः॥ जातिभिर्मालतीभिश्च मल्लिकाभिः पकादिभिः॥
रचिता या भवेत्पुष्पैः स्रजः परमशोभना॥ माला त्वोऽन्यत्र सा ताभुः देव्याः प्रीतिप्रदायिका॥ अदोऽन्य २८
पुष्पसहस्रेषु तिष्ठंस्तु वरवर्णिनि॥ अमीभिः कुसुमैर्मालां ग्रथने यत्नमाचरन्॥ ॥अथ पुष्पवि

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

गोधेमालाफलानि ॥ भविष्यपुराणे ॥ वकपुष्पस्रजोभिस्तु पूजयेद्यस्तु चण्डिकां । वाजपेयस्य यज्ञ
स्य फलं विन्दन्ति मानवाः ॥ द्रोणपुष्पस्य ॥ तत्रैव ॥ द्रोणपुष्पस्रजोभिस्तु पूजयेद्यस्तु चण्डिकां ॥ राजसू
यफलं प्राप्य शक्रलोके महीयते ॥ ॥शमीपुष्पस्य ॥ शमीपुष्पैभिस्तु आर्यां संपूज्य श्रद्धया गोसह
स्र फलं प्राप्य विष्णुलोके महीयते ॥ ॥आर्या दुर्गा ॥ ।तथा ॥ कुशपुष्पस्य ॥ पूजयित्वा तु राजेन्द्र
श्रद्धया विधिवन्नृप । कुशपुष्पस्रजोभिस्तु पितृलोके महीयते ॥ ॥विल्वपत्रमालोद्भवस्य मालाद्य
येन संपूज्य दुर्गा देवीं नराधिप ॥ विल्वपत्रस्य पत्राणां राजसूय फलं लभेत् ॥ नीलोत्पलमालायाः ॥
नीलोत्पलस्रजोभिस्तु पूजयेद्यस्तु चण्डिकां वाजपेय फलं प्राप्य रुद्रलोके महीयते ॥ ॥तथा ॥ नी
लोत्पल सहस्रेण यो मालां संप्रयच्छति चण्डिकायै नरश्रेष्ठ तस्य पुण्यफलं शृणु ॥ वर्षकोटिस
हस्राणि वर्षकोटिशतानि च ॥ दुर्गायानुचरो भूत्वा रुद्रलोके महीयते ॥ ॥कोकिलिकापुराणे
विल्वपत्रैरखण्डैर्यः सकृद्देवीं प्रपूजयेत् ॥ स गोलक्षफलं प्राप्य दुर्गायानुचरो भवेत् ॥ ॥अन्य

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

द्रोणि ॥ सर्वतो विल्वपत्रस्य देव्याः प्रीतिकरं परं ॥ ॥ अथ प्रतिमासि पुष्पार्च्चनविधानं ॥ देवीपुराणे
॥ वैशाखमासि कर्त्तव्या पूजा पाटलया सदा ॥ सर्व्वान् कामानवाप्नोति ज्येष्ठे पद्माम्बुजैः सदा ॥ आ
षाढे विल्वकल्हारैर्विहितं लभते फलं ॥ नवमालिकया पूजा नभोमासि महाफला ॥ कदम्बैश्च
मयैरेवं नभस्य सर्व्वकामद ॥ पूजा पंकजमालत्या इषे तु वरदायिनी ॥ शतपत्रिकया पूजा कार्त्ति
कीसर्व्वकामिकी ॥ मार्गशीर्षे तोत्पलैः पूजा पौषे कुरुबकैः सदा ॥ माघे तु कुन्दकुसुमैः मरुवकेन
फाल्गुने ॥ शतपत्रैस्तथा चैत्रे यः कुर्यात्पुरसत्तम ॥ लभते सर्व्वविज्ञानं सर्व्वदानफलं लभेत् ॥ ॥
अथ कालाः ॥ भविष्यपुराणे ॥ कदम्बैरर्च्चयेद्देवीं मल्लिकाभिर्भयोस्तथा ॥ दिवाश्रोपानि पुष्पाणि प
र्यालभं प्रपूजयेत् ॥ ॥ अथ निषिद्धानि ॥ मत्स्यसूक्ते ॥ महालक्ष्म्यास्तु तुलसी ॥ रुद्रशिवकाक्ष्माच
नं तथा ॥ न दुर्व्वया यजेद्दुर्गां कमलैः कमलां न हि ॥ ॥ ज्ञानार्णवे ॥ शिवे विवर्जयेत्कुन्दं उन्म
त्तं च तथा हरेः ॥ देवीनां चार्क्कमन्दारौ सूर्यस्य तगरं तथा ॥ मंदारकोविनिषेधोः दुर्गेन रदेवी परमात्मा चा २५

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

रचिन्नामसेतो॥ अत्र दुर्गातन्त्रे देव्याः सतीसावित्र्यादयः॥ बकुलं देव्यै वमन्दारं शिवे इति गन्धसमन्वासिता पुजा न प्रक
र्त्तो॥ चन्दनं चार्कक्कुसुमं दद्यात् श्वेतापराजितेति॥ ॥नीलतन्त्रे॥ नक्षत्रविद्यायामर्च्चनं दर्शनाच्च॥ बकु
लैश्चैव मन्दारैरिति महाकालसंहितायामसिता पुजायां दर्शनाच्च॥ ॥देवीपुराणे॥ मुकुलैर्नार्च्चयेद्दे
वीमपक्वैर्न निवेदयेत्॥ फलं चाचितोऽपि विद्धं च कालापक्कमपि त्यजेत्॥ कीलकेश्यादिविद्धानि शीर्णपर्
युषितानि च॥ स्वयं पतितपुष्पाणि त्यजेदुपहतानि च॥ कालापक्वं भिन्नकालपक्वं अकालजातफलमित्य
र्थः॥ ॥पुष्पाधिकारे॥ सर्व्वैः पुष्पैः सदा पूजा अविहितैर्विहितैरपि॥ कर्त्तव्या सर्व्वदेवानां भक्तियोगोत्र कारणं॥
विंच॥ देवीपूजा सदा कार्य्या जलजैः स्थलजैरपि निषिद्धैर्विहितैश्चापि भक्तियोगोत्र कारणमिति॥ ॥
राघवभट्ट॥ ॥इति पुष्पचिन्तामणौ नानातन्त्रीयः प्रकाशः॥ २॥ ॥अथ भगवत्याः सिंहासनविद्यायाः तन्त्रोक्त
पुष्पविधानं लिख्यते॥ तत्रादौ पश्चिमाम्नाये॥ तथा चोक्तं मन्थानभैरवे मेदिनीकूर्म्मप्रस्तारे॥ ॥भै
रव उवाच अथातः॥ संप्रवक्ष्यामि देव्याः निर्णयं स्फुटं॥ पुष्पाणां चतुरशीतिः क्रमसंभारदासरां

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

जातीच पाटली यूथी चंपके श्वेतउत्पले॥ केतकीहेमजातीच मुकुरे शतपत्रके॥ नीलोत्पलेस्तथोवा
ली· वारगिरिः कदम्बके॥ बंधूकपद्मकुन्दाख्ये शालिपुष्पेश्च पाटले॥ कुसुम्भे किंशुके पुष्पे पुन्नागना
गकेशरे॥ बकुलेतगरेश्चान्ये मूर्च्छकुन्दाख्यसम्भवे॥ कांचनादेन्द्रवेद्दे चित्रिसंध्ये कर्णिकारके॥ रक्तो
त्पले मल्लिपुष्पे पंचाम्रचारुगंधवान्॥ भुक्तिमुक्तिप्रदा जाती वाली वंशविवर्द्धनी॥ श्वेतपाटलिका देव
·उदन्ति च महेश्वरः॥ आम्रपुष्पितकारं पद्मं· शतपत्रं सुपवित्रं बंधुकं वश्यदं द्रोणं तथारक्तांश्च मारकं से
भाग्यं शालिपुष्पेश्च मुकुरं सुखदायकं॥ कदम्बबकुलं तु चक्रोदोषनाशनं॥ कुसुम्भ किंशुके देवि व
श्यमान्मल्लिकारके· मङ्गलम्भी प्रदो पुष्पे पुन्नागे शरी रक्तामृत्पलके चशे· नीलहस्ते चमारणे· त्रि
संध्यासंभवैः पुष्पैः शत्रूणां च भयावहं॥ दमनं तुलसी भेद सर्व पापक्षयकारं· सिन्दूरी वश्यपद्मा त्योत्ना
सदा कर्षणा मानका त्रिसंध्यासम्भवैः पुष्पैः आमेशाति तु चैयोमदा॥ तस्मात् विद्योन जायेत सत्यमेत
न्नसंशयः॥ ॥अथ निषिद्धानि॥ तथा॥ विल्वपत्रे महाहानिः पुत्रशोक कुलक्षयं· मारहांम्नानुदं भेदे ४६

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

शोकसंतापकारकं उन्मत्तेन कुलोत्थानं सर्व्वीश्च प्रियापह ॥ मलिनं दुःखदं प्रोक्तं क्रिमियुक्तं म
हद्भयं संकिताकेशास्पृक्तः वन्धुहानिं करोति तत् ॥ तस्माद्देवि प्रयत्नेन शुभैः पुष्पैः प्रपूजयेत् ॥ ॥
अथोक्तराम्नायस्य ॥ तथाच ॥ महाकालसंहितायां शिरीषैः कर्णिकारैश्च चम्पकैः कोविदारकैः
वकुलैश्चैव मन्दारैः कुन्दपुष्पैः कुरुवकैः लताभिर्द्दमनकस्य मरुदुर्व्वाङ्कुरैरपि · काञ्च
नारैरशोकैश्च पुन्नागैः केतकीदलैः ॥ सेफालिकाभिर्युथीभिर्जातीभिर्द्दमनैरपि ॥ ध्वानवर्णैर्म
ल्लिकाभिरम्लानैर्वन्धुजीवकैः ॥ करवीभिश्च जवापुष्पैः कार्व्वीरैश्च किंशुकैः ॥ पारिजातैः पाट
लैश्च पद्मैर्न्नीलोत्पलैरपि ॥ माधवीभिर्म्मरुवकैरपराजितया अपि ॥ अनेकैश्च कन्वैश्च
ञ्जेयापुष्पैः सुकेसरैः ॥ अर्च्चयेत्कुसुमैरेतैर्देवीं माधवकमन्नमः ॥ तथा ॥ विल्वपत्रं यथा प्रीतिः कारके
व्यावरानने ॥ न तथान्यत्किंचिदस्ति पुष्पेषु प्रीतिकारकं ॥ अतो यत्नेन दातव्यं विल्वपत्रं त्रिपत्रयुक
॥ ॥ अथ नैमित्तिके ॥ तथा ॥ प्राचुर्यं वकुलानां हि वैशाखे मासि कारयेत् · नागकेशरपुष्पाणां ·

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

ज्येष्ठे अधिकमासा चार्चयेत्॥ आषाढे तु प्रकर्तव्यः करवीरस्य संचयः॥ चंपकोत्पलपद्मानां श्रुणु स्नानमर
शीयते॥ बाहुल्यमोक्षुपुष्पस्य मासिभाद्रपदे चार्चयेत्॥ धुत्तिस्थधाविधानतया बंधूकस्याश्विने तथा॥ अ
गस्त्यकुसुमोनांहि श्रीरतकार्त्तिके चार्चयेत्॥ अधिकं बिल्वपत्राणां मार्गशीर्षे सदार्चयेत्॥ पौषे दुर्वा
कुराणां हि संदोहोति फलप्रदः॥ कुन्दस्नामो माघमासि सर्वकल्याणकारकः॥ फाल्गुने माधवीपुष्पं
सर्वसिद्धिविधायकं॥ चैत्रेऽशोकस्य कलिकाः दद्याद्वाछितानी॥ मासनीयूथिकाचैव दवनं कर्णिकार
कं॥ कुरुण्टकं कुरुबकं मल्लानं पाटलातया॥ नवमाल्लिकार्क पुष्पं तथा चैवातिमुक्तकः॥ एकादृशे
तानि सदा कुसुमानि वरानने देयानि जगदम्बायै नोनैमित्तिकार्च्चने॥ ॥अथ काम्य तथा चोक्तं॥
ह्राणवतन्त्रे॥ मालतीकुसुमैर्दिव्यवागीश्वत्वप्रदायिका॥ वसगाः स्युर्महीपालाः जातीपुष्पेर्न्नसंशय
: मेधाः स्युर्यूथिकाभिश्च नपर्वनागकेशरै॥ माधवीभिर्महीपालो हेमलाभश्च चंपकैः॥ अतिमुक्तैर्बुद्धि
र्बुद्धि मल्लिकाभिर्ज्ञानागमः कुन्दैः कीर्तिमवाप्नोति वकुलैर्सान्ध वर्धिवं॥ जवापुष्पेनारिपक्ष संक्षयं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

याचितं लक्ष्मणान्त ॥ चम्पैर्मृदुरवा प्रीतिः कुमुदैः कविता भवेत ॥ कदम्बैर्व्याधिनाशः स्याद् दूर्वाभिर्बुद्धि
भाग्भवेत् जयाप्राप्तिस्स्मयैर्ववेनैः गजेलाभः कुरण्टकैः ॥ तथापराजितापुष्पैर्भवेत्सर्वाङ्गसुन्दरः से
फालिकाप्रसूनेनः पुत्रलाभः प्रदृश्यते ॥ शोकहानिरशोकेन वकुलैः कुरमान्यता ॥ दुर्वाया धनधान्या
नि शाल्मल्याशात्रवः क्षयाः ॥ द्रोणपुष्पात्तु लाभो वकपुष्पैर्जनागमः राज्यलाभश्च पुन्नागैः क
र्णिकारैर्धनं कुर्वन्ति ॥ दीर्घायुस्त्वं पटोलेन नगरैः सर्वमान्यता पलाशकुसुमैर्द्रव्यं बहुगोजाविकार
कः ॥ शिरीषपुष्पैः प्रमदा जयन्त्या च जयं श्रियः ॥ करवीरैर्मन्त्रसिद्धिर्विल्वपत्रैः पराक्रमं ॥ सोन्तु
कं कामना यान्तु शितपुष्पं प्रशस्यते ॥ उच्चाटने वशीकारे पीतपैर्वैरिणांजये ॥ गंधपुष्पविशेष
णा कर्त्तव्यं लोहिते सदा ॥ मोहने कामिनीलाभे पीतमेवोभयं मतं ॥ हत्याभिचारे द्वेषे च मारणोच्चा
सितं हयं ॥ ॥ भावचूडामणौ ॥ द्रोणैश्चैव जवापुष्पैः पद्मैर्वस्त्रफललाभेन ॥ ब्रह्महत्यादिकं पापं क्ष
यान्नरणाति निश्चितं ॥ अपराजिताम्नु महात्म्यं मया वक्तुं न शक्यते ॥ श्वेतापराजितापुष्पैर्दद्यात्स्वयमप

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

राजितं ॥ ॥ तथा ॥ अपराह्णे कुन्दमध्यान्तु कुलास्थानं मनोहरं ॥ इपरिकुसुमं देवः स्वयमस्ति सदाशिवः
॥ तन्मध्ये रसमादाय एकं यमध्यात्तु चन्दनं ॥ रक्तपुष्पकुमारीगन्धो ज्ञात्वा तत्र शिवात्मकं ॥ योजयेच्छिवश
क्त्याख्ये देवं सम्भावयन् धिया ॥ श्रीगणेशविचित्रश्चैव संचितश्च परमेश्वरी ॥ जवादेशकुण्डोत्थं द्रवं
परमदुर्लभं ॥ अमृतादधिकं ज्ञेयं मेतद्दुर्यत्तु साधकैः ॥ ॥ अथ निषिद्धानि ॥ महाकालसंहितायां
॥ तुलसी भिरणामार्गेन्दुस्थैः सिंधुवारकैः ॥ अर्कापत्रैर्धात्रीकैश्च नैव देवीं प्रपूजयेत् ॥ देवीमि
त्यसितेत्यर्थः तत्प्रकारोपोक्तत्वात् ॥ अथ दक्षिणाकाल्याः ॥ कालीतन्त्रे ॥ नानोपहारवलिभिर्न्नी
नापुष्पैर्मनोरमैः ॥ अपामार्गदलात्येन तुलसीवर्जितैः शुभैः ॥ पूजनीया सदा भक्त्या चन्द्रार्द्धशी
र्षफलाप्रदे ॥ ॥ तथा सुगंधैः श्वेतलोहितैः कुसुमैर्यन्त्रपत्रकैः ॥ विल्वैर्मरुवकाद्यैश्च तुलसी
वर्जितैः शुभैः ॥ द्रोणपुष्पैर्विशेषेण पामिष्टितै ॥ ॥ मुण्डमालातन्त्रे ॥ एवमन्यापि तथा दयान्तुव
क्ष्मासितानि च ॥ श्वेतपुष्पं जवापुष्पं करवीरं तथा प्रिये ॥ नगरं मालतीजाती सेवन्ती यूथि २८

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

कातथा॥धुस्तुरोद्भोकावेकुस्नेश्वतकृष्णापराजिता॥ वकपुष्पंविल्वपत्रंचमयकंनागकेशरं:
मल्लिकाञ्चरीठकांचीरक्तांयान्यपिकीर्त्तितं॥ अर्कपुष्पंकोकनदंवर्व्वरंचप्रियासद॥ अष्टम्यां
चविशेषेणतुष्टाभवतिकालिका॥पद्मपुष्पेणरक्तेन.संतुष्टासर्व्वदेवता॥ कृष्णावापराजि
ताभ्युक्ता. कालिकावरदाभवेत॥श्मशानधुस्तुरेणैकतुष्टाधूमावतीपरा॥वन्यपुष्पैश्च
विविधैस्तुष्टाभवतिसर्व्वदा॥आमलकस्यतुपत्रेणतुष्टाभवतिपार्व्वती॥ ॥शक्तियामले
॥सावित्रांचभवानींच दुर्गादेवींसरस्वतीं॥याज्ञयेत्तुरसीपत्रैःसर्व्वकामःसुसिध्यति॥ ॥
अथनीलसरस्वत्याः॥ तथाचोक्तंनीलतन्त्रे॥अष्टम्यांचचतुर्द्दश्यांपूजयेच्चयथाविधि आ
ज्ञासिद्धिमवाप्नोतिजवापुष्पंनर्व्वरी॥चन्दनंचार्ककुसुमंदद्यात्श्वेतापराजिता वंधूकमा
लायानुषा न्नयाष्ट्रागप्रदानवत॥ अर्घंदद्यात्प्रयत्नेन नित्यपूजासुसर्व्वदा॥ ॥मतस्यसूक्ते
॥पुष्पंश्रेष्ठंरक्तकोकंवंधूकंशतपत्रकं वर्व्वराद्धितगंवच करीकारद्वयंतथा॥वकम

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

न्यारचूतानि करवीराणि शस्यते सुंधिकाश्चितपंजातीश्चोमएष्यजयन्तिका ॥ विल्वपत्रं कुलवकं सु
निपुष्पं चकेशरं ॥ नागकौडितपश्चैव काश्मएष्यमरुवकं ॥ दमनं चैलवङ्गश्च पृथ्वीसफालिका
स्तथा ॥ सुगन्धिपुष्पैतत्कोहि स्येः कुसुमैरञ्ज्येत्कुदेवः ॥ ॥ कुसुमैरितिप्रागमस्यं ॥ ॥ अथनिषिद्धा
नि त्रिशक्तिरत्ने ॥ तुलसीमालतीवर्ज्यं पुष्पंदग्धानुप्रसन्नधीः ॥ ॥ कुलचूडामणौ वपि ॥ व
र्जयेन्मालतीपुष्पं वर्जयेत्तुलसीदलं ॥ ॥ अथोक्षादाये ॥ नामकेश्वरतन्त्रे मन्दारं पारिजातं
च वगपं सौभाग्यदायकं ॥ पीतजातीसर्वकमलं विशेषज्ञस्मनेहितं ॥ सवर्जुरपुष्पंजातीच कु
न्दश्रीसमृद्धिदायकं ॥ बंधूकं मोक्षसौभाग्यं जवाचवि पुत्रप्रिया ॥ उत्पलं धनवृद्धिं च पद्मं पोष्टि
कमेवच ॥ पुन्नागं सर्वसंपत्तिं वकुलं धनहानिकं ॥ कल्हारं दोलासमृद्धिं च केतकीं चविवर्जये
त् ॥ मरुपत्रनिष्फलं जाप्यं मल्लिका दुःखदायिका ॥ चम्पकः पुत्रकामस्तु चिरंधा दुःखमोचका २९
शेरां मोक्षमवाप्नोति सेवन्तीसर्वसिद्धिदा ॥ सेफालिका जयकरी कर्णिका वृद्धिदायका ॥ कुमुदं

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

प्रीतिदं चैव सुदर्शनं धनप्रदं ॥ कुरुण्टं सिद्धिसौभाग्यं नीलद्रव्यं तु हानीकं । दमनं सर्व्वसंसिद्धिं विल्व
पत्रं पराश्रियं ॥ निर्गन्धात्कण्टगन्धश्च वर्जयेत्सर्व्वपूजने ॥ कह्लमापराजितामल्लसुःसन्तमाली तथैव
च ॥ मल्लिकानामसंज्ञाया दुःखदाम्लसुदासदा ॥ जराव्याधिप्रदाश्चैव केशपुन्नाश्च हानिकं ॥
क्रिमिपुन्नाम महाभीतिराजद्रोह महद्भयं ॥ इत्येतत्पुष्पमहात्म्यं ज्ञात्वा श्रीत्रिपुरां यजेत् ॥ ॥ज्ञानार्ण
वे ॥ जवापुष्पैर्महेशानि पूर्व्ववत्पूजयेच्छिवां मासमात्रेण हन्त्येव पातकं शतजन्मकं ॥ सौभाग्यवा
न्भवेन्मन्त्री त्रिपुरायाः प्रसादतः ॥ श्वेतपुष्पैर्महेशानि महद्भिः पूजयेन्नरः ॥ नाशयेत्पातकं सर्व्वं मास
मात्रं प्रपूजयेत् ॥ त्रिलोकं वशगं तस्य सर्व्वपापं दहेद् ध्रुवं ॥ विल्वपत्रैश्च जलजैः सत्यैश्च परिपूजयेत्
॥ पूर्व्ववत्परमेशानि मासमात्रं प्रसन्नधीः ॥ समृद्धिवान्भवेन्मन्त्री सर्व्वपापं हरेत्सदा ॥ मल्लिकामाल
तीजातीकुन्दैश्च सतपत्रकैः ॥ श्वेतोत्पलमुचीतैश्च पूजयेन्मासमात्रकं ॥ कुलाचारक्रमेणैव पा

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF
Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

तकं शतजन्मजं ॥ ब्रह्महत्यादिजनितं नाशयेन्मात्र संशयः ॥ मुक्तिरत्नस्य कोरंटे देवि वा चाजीवसमोद्भवे
त् ॥ अगस्त्यपुष्पगं बंधुकं जवा रक्तोत्पले शिवे ॥ पुष्पकमेणासं पूज्य मासमेकं प्रसन्नधीः ॥ पातकं नाश
येन्मंत्री साक्षात्कामसमो भवेत् ॥ चम्पकैः पातलैर्दूर्वे बकुलैर्नागकेशरैः ॥ बकुलैः सिंधुवारैश्च पू
जयेत्पूर्वगतकामात् ॥ सौभाग्यमतुलं तस्य मासमात्रेण जायते ॥ पापविनाशाय दूर्वे पादिजन्मसह
स्रकं ॥ ॥ अथ निषिद्धानि तत्रैव ॥ पुष्पैः पर्युषितैर्देवि नार्चयेत्त्वर्ककेरपि ॥ निर्माल्यपुष्पैः कुसुमैस्त
क्षितैः परमेश्वरि ॥ ॥ वाराहीतंत्रे ॥ पलाशकाशकुसुमैर्नार्चयेद्दूर्तमग्रजेत् ॥ धात्रीतमालजैः पत्रैः तु
लसीछिन्नैस्तथा ॥ पूजनात्यानकीचैतत्पादिकस्याषिहेरोऽग्रिष्यं ॥ त्रिपुरापूजने वर्ज्या तुलसी सर्वदा बुधैः
तुलसीघ्राणमात्रेण क्रुद्धा भवति सुन्दरी ॥ ॥ कौलावल्यां ॥ भैरवीसुन्दरीताराः खंडनी विष्णुविवस्वतां १०
तुलसीवर्जिता पूजा सा पूजा विफला भवेत् ॥ अत्र भैरवीसुन्दरीताराश्च संगेऽलं विष्णुविवस्वतां ॥ तुल

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

सीवर्ज्जिताऽपि विफलफलदोर्त्थः॥ ननु केवलमखलविष्ण्वादिपूजने॥ ॥ तन्न सारकारस्वारसा
ऽभावं॥ तुलसीनिषेधस्तु दिवाकरपरमिति॥ ॥नाराभिन्नेषु भार्गवे॥ तच्चिन्त्यं॥ दिवाक
रयोरेव निषिद्धप्रतिपादकवचनाभावात्   इति पुष्पचिन्तामणिः समाप्तम्

शुभम्

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu

CC-0. In Public Domain. Digitization by eGangotri.Funding: MIDF

Nepal Sanskrit University, Balmeeki Campus, Kathmandu